

KUNGL. MAJ:TS OCH RIKETS KAMMARRÄTTS
UNDERDÅNIGA UTLÅTANDE

ÖFVER

LÖNEREGLERINGSKOMMITTENS

DEN 18 JUNI 1904

AFGIFNA UNDERDÅNIGA BETÄNKANDE

ANGÅENDE REGLERING AF LÖNEFÖRHÅLLANDEN M. M.

VID

KAMMARRÄTTEN

STOCKHOLM
ISAAC MARCUS' BOKTR.-AKTIEBOLAG
1905.

Till Konungen.

Sedan Eders Kungl. Maj:t den 3 oktober 1902 uppdragit åt en kommitté att afgifva underdånigt utlåtande och förslag rörande reglering af statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden, därvid kom-

mittén skulle hafva att taga under öfvervägande, huruvida genom för-
enklingar i förvaltningen tillfälle kunde beredas till indragning af tjänster,
som genom de förändrade anordningarna kunde undvaras, har kommittén
till Eders Kungl. Maj:t i underdånighet öfverlämnat betänkande och
förslag, den 18 november 1903 angående allmänna förutsättningar och
grunder för en reglering af löneförhållanden m. m. inom de centrala
ämbetsverken äfvensom beträffande reglering af löneförhållanden m. m.
vid kammarkollegium samt den 18 juni 1904 i fråga om reglering af
löneförhållanden m. m. vid kammarrätten. Genom nådig remiss den
15 juli 1904 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt kammarrätten att afgifva
underdånigt utlåtande i anledning af kommitténs betänkande och förslag
af berörda den 18 juni; och får till underdånig åtlydnad häraf kammarr-
rätten anföra följande.

**Kommitténs förslag till ändringar beträffande kammarrättens
ämbetsverksamhet.**

A. Upphörande af underställning hos kammarrätten af vissa mål.

Kommittén, som ansett det böra ur förenklingssynpunkt utredas,
om och i hvad mån föreskrifterna om underställning af vederbörande
myndigheters beslut i afkortnings-, afskrifnings-, restitutions- och
reskontreringsmål kunna anses fortfarande af behovet påkallade, finner
därvid uppenbart, att, hvad till en början angår Konungens befallnings-
hafvandes beslut angående afkortning, afskrifning eller restitution af
kronoutskylder, böter eller andra allmänna medel, underställningen af
dylika beslut under kammarrättens pröfning, i den mån sådan under-
ställning fortfarande äger rum, är ägnad föranleda en ganska väsentlig
omgång vid ärendenas behandling och slutförande. Förutom den skrift-
växling mellan Konungens befallningshafvande och kammarrätten, som
i följd af underställningsskyldigheten måste äga rum och som kräfde
både tid och arbetskrafter, medförde underställningen äfven i öfrigt
ett ganska afsevärdt arbete inom kammarrätten. Vidkommande det
stora flertalet af dylika mål, nämligen de så kallade ordinarie afskrifnings-
målen eller Konungens befallningshafvandes beslut om afskrifning af
kronoutskylder, böter eller andra allmänna medel på grund af bristande
känedom om den betalningsskyldiges vistelseort, erinrar kommittén,
att enligt den för kammarrätten gällande arbetsordning åt amanuensen å

advokatfiskalskontoret uppdragits att granska och afgifva utlåtande i dessa mål, hvilka göromål nästan uteslutande upptoge hans tjänstgöringstid; och kommittén anser gifvet, att arbetet med föredragningen af ifrågasvarande mål, hvilken ankommer på sekreteraren, liksom det förberedande arbete, som föregått detsamma, och den efter föredragningen följande expeditionen af kammarrättens beslut i de särskilda målen innefatta en icke oansenlig arbetsmängd. Häraf drager kommittén den slutföljd, att ett upphäfvande af skyldigheten för Konungens befallningshafvande att underställa sina beslut i dessa mål kammarrättens pröfning skulle förutom den lättnad, som därigenom blefve Konungens befallningshafvande beredd, medföra för kammarrätten en ganska väsentlig besparing i tid och arbete.

Efter att hafva omnämnt gällande bestämmelser beträffande underställningsskyldigheten i ifrågasvarande mål, därvid kommittén särskildt fäst uppmärksamheten å lagstiftningens på förevarande område ofullständighet och brist på följdriktighet, framhåller kommittén, att direkta skatter och sakören, hvilkas uppbörd det ålåge Konungens befallningshafvande att öfvervaka, förr spelade en jämförelsevis mycket betydande roll i statens hushållning, hvarmed ock följde, att hvarje särskild skatte- eller sakörespost tillades större betydelse än nu, och att det för öfrigt knappast funnes skäl befara, att genom borttagande af underställningsskyldigheten i nu förevarande hänseende statens intresse skulle lida någon skada, ett omdöme, hvars riktighet kommittén äfven anser bestyrkt af vissa angående ifrågasvarande måls afgörande från kammarrätten meddelade uppgifter (delen III sid. 17 och 18).

Hvad anginge beslut om *ordinarie afskrifning* syntes den Konungens befallningshafvande därvid tillhörande pröfning, huruvida den ifrågasvarande personen blifvit vederbörligen eftersökt, vara af den enkla beskaffenhet, att det tryggt torde kunna öfverlämnas åt Konungens befallningshafvande att i sista hand verkställa denna pröfning. Ärendet hade dessutom redan behandlats och pröfvats af den underordnade uppbördsmyndigheten, innan det inkom till Konungens befallningshafvande, som sålunda underkastade detsamma pröfning i andra hand, hvadan ett obehörigt medgifvande af dylik afskrifning ej torde ifrågakomma annat än af förbiseende. Äfven i de fall, där med nu gällande ordning Konungens befallningshafvandes afskrifningsbeslut af öfverinstansen pröfvades icke vara lagligen grundadt, inskränkte sig felet merendels därtill, att ett eller annat intyg, som enligt författningarna kräfdes, för att afskrifning skulle kunna ske, saknades eller icke vore

behörigen affattadt, hvadan resultatet af det hela blefve, icke att några medel därigenom ytterligare tillkomme det allmänna, utan allenast att intygen kompletterades. Slutligen erinrar kommittén, att, om Konungens befallningshafvande skulle i något enstaka fall obehörigen medgifva den begärda afskrifningen, densamma dock ej innebure någon ovillkorlig eftergift af det allmännas rätt, utan det ifrågavarande beloppet kunde, därest den betalningsskyldige anträffades, hos honom uttagas.

De skäl, kommittén anført till stöd för sin hemställan om upphörande af nu föreskrifven kontroll å Konungens befallningshafvandes beslut i ordinarie afskrifningsmål, hvilka beslut, såvidt kammarrätten rätt fattat innebörden af kommitténs förslag, framdeles skulle allenast i händelse af besvär blifva föremål för granskning i ämbetsverket, har kammarrätten icke kunnat tillerkänna den afgörande betydelse, kommittén tillagt desamma. Väl är det sannt, att direkta skatter och sakören tillförene spelat en ojämförligt större roll i statens hushållning, än numera är fallet, men det läser dock icke kunna anses sakna betydelse, huruvida förevarande mål, hvilka, särskildt då fråga är om afskrifning af bötesmedel, ej sällan röra högst afsevärda belopp, handläggas under former, som innebära säkerhet för, att det allmännas intresse varder behörigen tillgodsedt. Att den af kommittén förordade eftergiften af den nuvarande kontrollen å ifrågavarande måls handläggning innebär ett ej oväsentligt försvagande af nämnda säkerhet, torde vara uppenbart. Kommittén har såsom motiv för sitt förslag om de ordinarie afskrifningsmålen handläggning i annan än nu stadgad ordning hänvisat jämväl till det föga betydande positiva resultat, den i kammarrätten verkställda granskningen af dessa mål de senare åren utvisat. Härvid synes dock kommittén icke hafva vederbörligen beaktat den betydelsefulla återverkan å de underordnade myndigheternas handläggning af ifrågakomna mål, befintligheten af verksamma kontrollbestämmelser i och för sig torde medföra, i det medvetandet härom är ägnadt förekomma, att målen af bemälda myndigheter icke varda med erforderlig noggrannhet behandlade, därför all fara får anses ej alldeles utesluten i betraktande af arbetssättet hos de af olikartade göromål öfverhopade och med erforderliga arbetskrafter mindre väl tillgodosedda länsstyrelserna.

Äfven om det måste medgifvas, att de bestämmelser, om hvilkas tolkning i förevarande mål är fråga, äro jämförelsevis enkla och lätt-tillämpliga, kunna dock själfallet på detta liksom å andra förvaltningsområden olika meningar yppas om den rätta tolkningen af gifna stadganden i ämnet, därvid ej läser böra underskattas den betydelse, en

centralmyndighets kontrollerande verksamhet äger för vinnande och bevarande af enhet i rättstillämpningen.

Huru som helst synes det kammarrätten knappast förenligt med det allmännas intresse, att all vidare kontroll öfver afskrifningsförfarandet i denna viktiga del skulle helt och hållet upphöra. Men om än kammarrätten således anser sig ej kunna förorda kommitténs förslag härutinnan, därest detsamma skulle äga ofvan angifna innebörd, har kammarrätten icke kunnat undgå att finna de nuvarande formerna för kontrollens utöfning onödigt tyngande. Det synes nämligen kammarrätten, som om, utan att kronans eller det allmännas rätt skulle i någon mån äfventyras, hvaremot icke ringa besvär och omgång komme att besparas vederbörande myndigheter, den kammarrätten åliggande kontrollen i förevarande mål skulle kunna uppdragas åt dess revisionsafdelning. De fördelar, som genom en dylik anordning skulle vinnas ur förenklingssynpunkt, vore ganska afsevärda. Nu förekommande diarietföring och föredragning af ifrågavarande mål samt expedition af kammarrättens beslut i samma mål, hvilka bestyr, om än jämförelsevis föga betungande, dock på grund af dessa måls stora antal medföra åtskilligt arbete, skulle till stor del upphöra och komme att kvarstå hufvudsakligen endast då revisionens granskning föranledt erinran från dess sida. Däremot vore tydligen någon minskning i arbetet med själfva granskningen af målen icke att motse, därest densamma öfverflyttades från advokattiskalens amanuens, hvilken, såsom nämnts, för närvarande verkställer denna granskning, till revisionsafdelningen, men å andra sidan skulle måhända kontrollen därstädes blifva mera allsidig, därigenom att densamma icke komme att städse verkställas af en och samma tjänsteman. Enligt kammarrättens åsikt bör således den kontroll öfver Konungens befallningshafvandes beslut i dessa mål, hvilken för närvarande äger rum i ämbetsverket, lämpligen anförtros åt dess revision.

Härvid har emellertid kammarrätten icke kunnat undgå att fästa sin uppmärksamhet å nödvändigheten däraf, att utväg icke saknas för revisionen att vinna rättelse i de vid granskningen af ifrågavarande mål yppade felaktigheterna med afseende å deras behandling. Det har nämligen syntts kammarrätten tvifvelaktigt, huruvida revisionen skulle kunna anses berättigad att i den för anmärkningsmål gällande ordning föra talan om dylik rättelse, hvilken komme att innebära ändring i ett af vederbörlig myndighet meddeladt beslut, däröfver klagan ej blifvit i vanlig ordning förd. Vål har i afkortningsmål någon gång förekommit, att kammarrätten på revisionens talan utan afseende å Konungens

befallningshafvandes beslut, hvarigenom sökt afkortning beviljats, förordnat om uppdebitering af afkortade medel, men af dessa mera sällan förekommande fall lärer ej kunna dragas den slutsats, att i kammarrätten förefunnits eller finnes någon bestämd uppfattning, att rätt till sådan talan skulle tillkomma revisionen. Då klara bestämmelser i ämnet saknas och kontrollens anordning på angifvet sätt icke lärer kunna ifrågasättas, med mindre revisionens rätt att föra talan om rättelse af förelupna felaktigheter varder tydlig och bestämd, har det syntts kammarrätten, som om revisionen borde medgifvas enahanda rätt till klagan öfver Konungens befallningshafvandes beslut i ordinarie afskrifningsmål, som enligt nådiga förordningen angående behandlingen af extra ordinarie afskrifningsfrågor och anmärkningsmål den 11 december 1830 § 11 tillförsäkrats densamma i fråga om beslut i anmärkningsmål. Stadgandet af en dylik besvärsmått skulle emellertid, därest ej särskilda bestämmelser meddelades, vara förenadt med den olägenheten, att de ifrågavarande besluten komme att vinna laga kraft, först sedan den i nämnda författningsrum föreskrifna långa besvärstiden gått till ända, och följaktligen icke heller dessförinnan skulle kunna verkställas. Af lätt insedda skäl lärer detta ej böra ifrågasättas, hvadan föreskrift torde meddelas, att nämnda beslut må verkställas utan afbidan å utgången af denna besvärstid eller pröfningen af besvär, som öfver sådant beslut anförts af kammarrättens revision.

Hvad angår frågan om kontroll å Konungens befallningshafvandes beslut rörande *afkortning* vill det synas, som om anledning saknades att därom meddela andra föreskrifter än dem, som beträffande de ordinarie afskrifningsmålen må komma att gifvas, och hemställer förty kammarrätten i underdånighet, att hvad ämbetsverket här ofvan angående sistnämnda måls behandling föreslagit måtte stadgas jämväl i fråga om afkortningsmålen. I detta sammanhang tillåter sig kammarrätten, som i sitt den 30 december 1902 afgifna underdåniga utlåtande öfver kommunal-skattekommitténs förslag påpekat behovet af en mera utvecklade lagstiftning i fråga om afkortning, ytterligare framhålla den brist på följdriktighet och fullständighet, som för närvarande kännetecknar föreskrifterna härutinnan och som tilldragit sig jämväl kommitténs uppmärksamhet. Så har understundom yppats tvekan, huruvida Konungens befallningshafvandes beslut i afkortningsfrågor bort underställas kammarrättens pröfning, och otydligheten af gällande bestämmelser i detta ämne har icke kunnat undgå att framkalla en betänklig osäkerhet i myndigheternas praxis i dessa frågor.

Vanskligare än hvad redan behandlade grupper af mål angår finner kammarrätten frågan om upphörande af underställningsskyldigheten i afseende å *restitutionsmålen*. Medan såsom bekant ordinarie afskrifning icke innebär någon ovillkorlig eftergift af kronans eller det allmännas rätt gent emot den betahingsskyldige, hvadan, då dylik afskrifning af något utskylts- eller bötesbelopp obehörigen äger rum, omedelbar förlust därigenom likväl icke tillskyndas det allmänna, och afkortningsmålen äro af jämförelsevis enkel beskaffenhet och i regel afse tämligen ringa belopp, för hvilkas utbekommande utsikterna ofta äro ganska ringa, medför restitution en klar och definitiv minskning af kronans tillgångar, som ej sällan grundas å en vanskelig pröfning af svårlösta förhållanden och ofta nog afser icke obetydliga belopp. Kommittén, som föreslår, att underställning skall upphöra äfven af vederbörande myndigheters beslut rörande afskrifning af kronans utestående penningfordringar, då fordrans kapitalbelopp ej öfverstiger 1,000 kronor, hemställer emellertid därjämte, att underställning fortfarande må äga rum af beslut om afskrifning af sådan fordran å högre kapitalbelopp. Det är dock svårt att inse, af hvad skäl kontrollen öfver handläggningen af restitutionsmål bör anordnas på mindre betryggande sätt än af extra ordinarie afskrifningsmål, hvilka esomoftast angå endast afförande ur kronoräkenskaperna af en redan värdelös fordran. Vid sådant förhållande och då kammarrätten finner sig icke äga anledning att med afseende å de extra ordinarie afskrifningsmålen hemställa om anordnande af en mindre verksam kontroll än kommittén föreslagit, lärer tillfyllestgörande skäl saknas att förorda upphörande af underställningsskyldigheten i restitutionsmål, som afse belopp, öfverstigande 1,000 kronor. Hvad beträffar öfriga restitutionsmål anser kammarrätten böra anordnas enahanda kontroll, som ämbetsverket tillstyrkt i fråga om de ordinarie afskrifnings- och afkortningsmålen.

Kommittén föreslår, att underställning icke vidare må äga rum af vederbörande myndigheters beslut om *afskrifning af materiel, effekter eller annan till utestående penningfordringar ej hänförlig egendom eller af kronans utestående penningfordringar*, då fordrans kapitalbelopp ej öfverstiger 1,000 kronor, men hemställer däremot, att beslut om afskrifning af sådan fordran å högre kapitalbelopp än nyss omförmälda skall, af hvilken myndighet än beslutet meddelas, underställas Kungl. Maj:ts pröfning och godkännande.

Mot upphörande af underställningsskyldigheten beträffande dessa mål i den omfattning, kommittén föreslagit, har kammarrätten ej något att erinra under förutsättning, att med afseende å ifrågavarande mål

meddelas enahanda kontrollföreskrifter, som angående ordinarie afskrifnings-, afkortnings- och vissa restitutionsmål vunnit kammarrättens förord.

Hvad särskildt beträffar beslut om afskrifning af materiel, effekter och annan till utestående penningfordran ej hänförlig egendom synes emellertid kommitténs förslag sakna praktisk betydelse, enär, sedan Kungl. Maj:t genom nådig kungörelse den 12 februari 1904 upphävt underställningsskyldigheten jämväl i fråga om beslut angående afskrifning i lotsverkets räkenskaper af persedlar och effekter, som förkommit, underställning i kammarrätten af beslut om afskrifning af egendom af ifrågasvarande slag väl knappast någonsin vidare läser förekomma.

Kommitténs förslag, att beslut om afskrifning af kronans penningfordran å högre kapitalbelopp än 1,000 kronor skulle, af hvilken myndighet än beslutet meddelades, underställas Kungl. Maj:ts pröfning och godkännande, innebär, såsom jämväl kommittén påpekat, en utvidgning af underställningsskyldigheten, ity att dylik skyldighet icke för närvarande åligger rikets kollegier och med dem jämställda verk. Mot kommitténs hemställan om berörda skyldighets utsträckning jämväl till nyssnämnda verk har kammarrätten ej något att erinra men anser sig däremot icke kunna understödja förslaget, att underställningen skulle i förekommande fall ske hos Kungl. Maj:t, hvilket förslag åsyftar rubbning af nu gällande ordning, att beslut i extra ordinarie afskrifningsmål, meddelade af andra myndigheter än kollegierna och verk med lika värdighet som dessa, skola oberoende af beloppets storlek underställas kammarrättens pröfning. Något antagligt skäl för öfverflyttning af denna pröfningsrätt, i den mån densamma komme att kvarstå, från kammarrätten till Kungl. Maj:t synes emellertid icke förefinnas, ej heller antydes af kommittén annan grund till förändringen än att, därest underställningsskyldigheten utsträcktes till rikets kollegier och med dem jämställda verk, det skulle vara lämpligast, att underställningen vare sig från högre eller lägre myndigheter skedde hos Kungl. Maj:t. Kommittén synes således ansett olämpligt, att kollegiers och med dem likställda verks beslut i extra ordinarie afskrifningsmål underställas kammarrättens pröfning, samt därför och för vinnande af önskvärd likformighet i målens behandling framställt sitt förslag om pröfningens öfvertagande af Kungl. Maj:t. Härvid torde dock böra uppmärksammas, att kommittén själf hemställer, att besvär öfver förevarande myndigheters beslut i extra ordinarie afskrifningsmål angående penningfordran å kapitalbelopp, ej öfverstigande 1,000 kronor, skola i kammarrätten fullföljas, hvadan kommittén uppenbarligen, hvilket för öfrigt vinner bekräftelse jämväl

af andra uttalanden af densamma, anser ämbetsverkens inbördes ställning icke utgöra hinder för pröfning i kammarrätten af beslut, meddelade af nu ifrågakomna ämbetsverk, en uppfattning, som delades äfven af 1874 års löneregleringskommitté i dess den 6 november 1878 afgifna betänkande angående lönereglering m. m. för kammarrätten och af kammarrätten i dess underdåniga utlåtande den 29 i samma månad öfver detta betänkande biträddes. Ej heller lärer böra förbises, att enligt gällande bestämmelser talan mot kollegiers och jämställda verks beslut i anmärkningsmål fullföljes i kammarrätten, hvadan anförtroende åt denna öfverrätt att utöfva kontroll öfver ifrågavarande, af nyss nämnda med densamma likställda verk meddelade beslut i extra ordinarie afskrifningsmål icke skulle innebära ett afsteg från någon häfdvunnen allmän grundsats. Vid dessa förhållanden och då kommitténs förslag, enligt hvilket frågor om afskrifning af kronans utestående penningfordringar skulle, allt efter fordringens storlek, i sista hand pröfvas af kammarrätten eller Kungl. Maj:t, utan att ens i det senare fallet målet skulle handläggas af kammarrätten såsom mellaninstans, synes ägnadt medföra fara för enheten i rättstillämpningen å förevarande område samt kontrollen å ifrågavarande mål torde med full trygghet kunna anförtros åt ämbetsverket, hvilket enligt förslaget skulle i sista instans pröfva restitutionsmål utan afseende å storleken af det belopp, hvarom vore fråga, finner kammarrätten sig böra underdånigst hemställa, att ifrågavarande beslut angående extra ordinarie afskrifning må, af hvilken myndighet än beslutet meddelas, underställas kammarrättens pröfning.

Vidkommande slutligen *reskontreringmålen*, hvilka ytterst sällan förekomma och följaktligen för arbetsmängden i kammarrätten äga ringa eller ingen betydelse, synes kontrollen i dessa mål lämpligen böra ordnas på enahanda sätt, som kammarrätten beträffande ordinarie afskrifningsmed flera mål ansett sig böra förorda.

B. *Öfverflyttning till de allmänna domstolarna af vissa mål.*

Kommittén har jämväl ansett sig böra ur förenklingssynpunkt taga under öfvervägande, huruvida icke vissa kammarrätten tillhörande mål lämpligen kunde och borde öfverflyttas till de allmänna domstolarna.

Därvid har kommittén fäst sin uppmärksamhet, bland annat, å de enligt § 1 mom. 6 i instruktionen för kammarrätten till dess behandling och afgörande uppdragna *twisterna angående betalning på grund af borgen för kronans uppbördsmän*. Kommittén omnämner, hurusom Kungl. Maj:t

enligt nådiga bref den 6 juni 1902 förklarar, att befintliga föreskrifter rörande skyldighet för vissa posttjänstemän och vissa telegrafverkets tjänstemän att ställa uppördssäkerhet skulle upphöra att gälla i fråga om uppörd, tillhörande tiden efter utgången af år 1902. Hvad som anfördes till stöd för borttagandet af skyldigheten för tjänstemän inom post- och telegrafverken att ställa uppördssäkerhet ägde emellertid enligt kommitténs åsikt i sin allmänlighet tillämpning äfven å andra statsverkets redogörare; och kommittén hade därför äfven i afseende å de centrala ämbetsverken uttalat den mening, att befintliga föreskrifter om skyldighet för vissa tjänstemän att ställa uppördssäkerhet borde upphävas. Därest denna kommitténs mening komme att i allmänhet vinna godkännande, skulle de till kammarrättens afgörande hörande tvisterna om betalning på grund af borgen för kronans uppördsmän, hvilka mål redan nu sällan förekomme, blifva än sällsyntare, och det blefve väl i sådant fall blott en tidsfråga, när de skulle helt och hållet upphöra. Kommittén anser dock, att deras kvarblifvande under kammarrättens pröfning knappast är under något förhållande betingadt af deras beskaffenhet och behandlingssätt, och att de därför böra från ämbetsverket skiljas. Skälet till nu gällande föreskrift hade enligt kommitténs uppfattning varit det samband, som dessa tvister ansetts äga med balansmålen. Detta sammanhang medförde dock icke, att talan på grund af borgen för en kronans uppördsman anställdes i samband eller jämsides med talan mot uppördsmannen. Tvärtom torde talan mot borgesmannen behandlas som ett särskildt mål, i hvilket balansmålet allenast tjänade som bevismaterial i fråga om balansens belopp, under det däremot frågan om borgesmannens skyldighet på grund af borgensförbindelsen behandlades och bedömdes särskildt för sig. Men vid sådant förhållande syntes intet skäl förefinnas att undantaga ifrågavarande tvister från allmän domstols pröfning.

Såsom kommittén framhållit, äro dessa tvister redan nu sällsynta — från och med år 1895 förekommer icke något enda dylikt mål i kammarrättens diarium — och skulle i enlighet med kommitténs mening nu stadgad skyldighet för vissa statsverkets redogörare att ställa uppördssäkerhet upphöra, komme ifrågavarande mål efter hand att alldeles försvinna. Den praktiska betydelsen af kommitténs förevarande reformförslag är således förvisso mycket ringa, hvadan äfven af denna anledning bör tagas i öfvervägande, huruvida verkligen afgörande skäl finnas för lagstiftningsåtgärder i syfte att till de allmänna domstolarna öfverflytta handläggningen af ifrågavarande mål. Härvid torde till en början böra uppmärksammas, att kronans talan i dessa mål för närvarande utföres af kammarrättens advokatfiskal, hvilket åliggande synes hvarken enligt

kommitténs förslag skola eller lämpligen böra till annan tjänsteman öfverlämnas. Redan detta förhållande lärer innefatta skäl för de ifrågasvarande målens handläggning i kammarrätten, hvarest jämväl förvaras för deras utredning erforderliga handlingar. Därtill kommer emellertid, att dessa tvister understundom afse frågor, som äga nära sammanhang med balansmålet, exempelvis huruvida borgensförbindelsen omfattat tid, då balansen uppkommit, och löftesmannen förty kan anses betalnings-skyldig på grund af sin borgen, i hvilka fall talan mot löftesmannen synes lämpligast böra handläggas i samma ordning som balansmålet. Vid öfvervägande af dessa förhållanden har kammarrätten ansett sig sakna tillfyllestgörande skäl att biträda den af kommittén i förevarande ämne gjorda framställning.

C. *Ändring af gränserna för kammarrättens ämbetsbefattning i afseende å vissa grupper af mål.*

Mot kommitténs hemställan, att med ändring af *det i kammarrättens instruktion § 1 mom. 3 sista stycket meddelade undantagsstadgande* beträffande formen för behandlingen af revisionsafdelningens eller advokatfiskalens anmärkningar mot hofrätter med flera verk dylika anmärkningar måtte lika med anmärkningar i allmänhet få af kammarrätten upptagas till behandling och afgörande, har anledning till erinran ej förekommit.

Vidare föreslår kommittén, att föreskrift måtte meddelas därom, att *besvär öfver vederbörande myndigheters beslut i extra ordinarie afskrifningsmål* skola anföras hos kammarrätten, utom i det fall att beslutet afser kronans utestående penningfordran å högre kapitalbelopp än 1,000 kronor, då besvär skola anföras hos Kungl. Maj:t. Detta förslag innebär så till vida ett steg närmare likformighet i fråga om behandlingen af nämnda mål, att den nu rådande olikheten i förevarande afseende mellan å ena sidan de fall, då beslutet meddelats af ett kollegium eller därmed jämställdt verk, och å den andra, när målet afgjorts af annan myndighet, skulle upphöra, men kommittén, hvilken förut framställt förslag därom, att beslut om afskrifning af kronans penningfordringar skulle, då fordrans kapitalbelopp öfverstege 1,000 kronor, underställas Kungl. Maj:ts pröfning och godkännande, har i anslutning till detta förslag funnit sig föranlåten förorda meddelandet af enahanda bestämelse angående besvär i dylika mål. Kammarrätten, som ansett sig icke böra tillstyrka kommitténs hemställan om underställning hos Kungl. Maj:t af beslut angående afskrifning af penningfordran å kapitalbelopp, öfverstigande 1,000 kronor, kan följaktligen ej heller ansluta

sig till kommitténs förslag, att jämväl besvär öfver sådana beslut skulle hos Kungl. Maj:t anföras, utan håller före, att för bevarande af erforderlig enhet i rättstillämpningen å förevarande område föreskrift bör meddelas, att klagan öfver vederbörande myndigheters beslut i extra ordinarie afskrifningsmål må, hvad beslutet än afser, anföras hos kammarrätten.

D. Besvärsmåls afgörande af kammarrätten såsom sista instans.

Kommittén erinrar i detta ämne till en början, hurusom densamma i sitt betänkande angående kammarkollegium föreslagit, att en del besvärsmål, hvilka nu handläggas af kollegium såsom andra instans, skulle därifrån afskiljas och från den nuvarande första instansen fullföljas omedelbart hos Kungl. Maj:t. Då emellertid härigenom skulle uppstå den olägenheten, att den redan förut stora arbetsbördan för Kungl. Maj:t komme att ökas, men kommittén det oaktadt ur förenklingssynpunkt ansåge sig icke kunna underlåta föreslå mellaninstansens borttagande i dessa mål, hade kommittén framhållit, att tyngden för regeringen af de administrativa besvärsmålen handläggning borde kunna lättas genom andra utvägar än genom bibehållande af en öfverflödig administrativ mellaninstans i nämnda grupper af mål; och såsom en sådan utväg, hvilken skulle medföra såväl förenkling i förvaltningen och ökad snabbhet i rättsskipningen som en betydande minskning i statsrådets arbetsbörda i afseende å besvärsmålen, hade kommittén erinrat om tanken att låta kammarrätten, hvilken redan nu hade att under domstolsformer i högsta instans pröfva vissa mål, som förut gått till högsta domstolen, likaså i egenskap af domstol i sista instans afgöra en del mål, hvilka nu gå från kammarrätten till Kungl. Maj:t i statsrådet.

Med erinran emellertid, hurusom Riksdagen genom underdånig skrifvelse den 28 april 1903 i syfte jämväl att lätta regeringens arbetsbörda anhållit om utredning af frågan om inrättande af en särskild högsta domstol eller regeringsrätt med uppdrag, bland annat, att i sista instans afdöma administrativa besvärsmål, hvilken utredning för närvarande påginge, samt att det torde varit afsedt, att en del af de mål, som nu från kammarrätten fullföljdes till Kungl. Maj:t, skulle i stället gå till den ifrågasatta regeringsrätten, förklarar kommittén sig likväl hålla före, att den sålunda väckta frågan om en regeringsrätt icke borde utesluta en undersökning rörande den af kommittén föreslagna förenklingsanordningen. Äfven om en regeringsrätt komme till stånd, kunde i allt fall dess uppgifter antagas komma att visa sig så omfattande, att den icke torde kunna åtminstone utan bibehållande af

de nuvarande mellaninstanserna mottaga alla de administrativa besvärsmål, från hvilka det kunde vara önskligt att befria regeringen, eller ock skulle man sannolikt se sig nödsakad att redan från början göra den nya institutionen större och mera kostsam än ur många synpunkter kunde vara önskligt. Kommittén ansåge därför böra undersökas, huruvida ej jämsides med det ifrågakämda inrättandet af en regeringsrätt åtgärder kunde och borde vidtagas för att äfven på annan väg från behandling af Kungl. Maj:t i statsrådet aflägsna en del administrativa besvärsmål och på samma gång genom förenkling af instansordningen, där det utan fara och olägenhet kunde ske, bereda ökad snabbhet i rättsskipningen.

Kommittén framhåller, att den af densamma ifrågasatta vägen genom lagen den 18 maj 1894 blifvit beträdd med afseende å vissa till kammarrättens handläggning hörande mål, nämligen fattigvårdsmålen, och redogör för skälen till och de närmare omständigheterna vid denna lags tillkomst. Enahanda skäl, som åberopats till stöd för fattigvårdsmålen afgörande af kammarrätten såsom sista instans — vinnande af lättnad i högsta domstolens arbetsbörda, förenkling i rättsskipningen och minskad tidsutdräkt vid afgörandet — talade enligt kommitténs mening äfven för en liknande anordning beträffande vissa grupper af administrativa besvärsmål, i hvilka kammarrätten nu utgjorde mellaninstans och som slutligen pröfvades af Kungl. Maj:t i statsrådet. Och om beskaffenheten af de mål, för hvilka en dylik anordning sålunda ifrågasattes, eller formen för deras föregående behandling vore sådan, att fullt nöjaktigt utredning af desamma borde kunna åvägbringas, innan de af kammarrätten företoges till afgörande, syntes det kommittén, att målen afgörande i sista instans hos denna för hela riket gemensamma öfverdomstol borde anses innebära lika stora garantier för en allsidig och på grundlig erfarenhet byggd pröfning samt för enhet i rättsskipningen, som dessa måls afgörande i administrativ väg hos Kungl. Maj:t.

Kommittén, som därefter i detalj undersöker möjligheten af att till andra till kammarrättens ämbetsområde hörande mål utsträcka den anordning, som genom lagen den 18 maj 1894 blifvit införd i fråga om fattigvårdsmålen, har å denna undersökning grundat förslag, att åtskilliga grupper af mål, af hvilka beskattningsmålen framstå såsom den viktigaste, hädanefters måtte afgöras af kammarrätten såsom sista instans.

Utan tvifvel förtjäna de af kommittén åberopade skälen för en förenkling af lagstiftningen å nu förevarande område synnerligt beaktande. Det är uppenbarligen af ej ringa vikt, att förvaltningen icke genom

alltför omständliga former fördyras utan motsvarande nytta för det allmänna eller den enskilde, liksom att dessa former så ordnas, att de icke genom sin tyngd föranleda oskäligen tidsutdräkt med ärendenas afgörande. Å andra sidan måste själfallet noga tillses, att icke genom reformer i den af kommittén förordade riktningen uppkomma olägenheter af svårare art än dem man afsett att därigenom aflägsna eller förminska. Härvid synes såsom ett oeftergiftigt villkor för förenklingar i förevarande afseende böra uppställas, att icke rättssäkerheten varder äfventyrad. Ty för kammarrätten står det fast, att, huru eftersträfvansvärda än snabbheten och billigheten må vara, det högsta målet för all rättsskipning — den må vara judiciell eller administrativ — är icke ett hastigt och med ringa kostnader för staten och den enskilde förenadt afgörande utan en af, såvidt möjligt, fullständig utredning föregången och därpå grundad rättvis pröfning af förekommande frågor, och kammarrätten kan därför icke understödja förslag om sådana ändringar i instansordningen beträffande de administrativa besvärsmålen, som väl leda till någon minskning i utgifter och större snabbhet i rättsskipningen men på samma gång äfventyra dess trygghet. Att, därest kommitténs förslag vunne godkännande, möjligheten af fara härför skulle vara utesluten, lär man kunna betviflas.

Men äfven ur en annan mera allmän synpunkt finner kammarrätten kommitténs förslag om ändrade bestämmelser i fråga om rätt till fullföljd af talan mot kammarrättens beslut i vissa mål lämna rum för befogade anmärkningar. I sitt öfver kommitténs förslag till reglering af löneförhållanden m. m. vid kammarkollegium den 29 april 1904 afgifna underdåniga utlåtande har kollegium uttalat den mening, att den fordran torde kunna uppställas, att förslag om medgifvande af undantag från grundsatsen, att hvarje omtvistad fråga borde i sista hand kunna dragas under Kungl. Maj:ts skärskådande, skulle utgå från en planmässig och omfattande undersökning beträffande de hos olika myndigheter till handläggning förekommande mål, i fråga om hvilka rättigheten att få dem af Kungl. Maj:t pröfvade ansetts böra lida inskränkning eller alldeles upphävas. I kommitténs betänkande hade ej uppgifvits, huruvida dess förslag i förevarande ämne hvad kammarkollegium rörde inginge såsom en del i ett större regleringsförslag, hvilket afsåge att i fråga om vissa mål nedbringa instansernas antal, eller om det utgjorde allenast en på grund af ett tillfälligt sysslande med kollegii löneförhållanden föreslagen anordning i afseende å behandlingen af de besvärsmål, som pröfvades särskildt af detta ämbetsverk. Detta uttalande torde äga giltighet jämväl beträffande kommitténs förslag

i fråga om kammarrätten, i det brist på planmässighet i de däri förordade anordningarna å förevarande område tydligt framträder. Medan för närvarande fattigvårds- och lagsökningsmålen, hvilka senare dock genom rätten till talan om återvinning intaga en undantagsställning, äro de enda grupper af mål, med afseende å hvilka man frångått grundsatsen, att hvarje tvistefråga bör kunna bringas under Kungl. Maj:ts pröfning, skulle ett godkännande af kommitténs förslag innebära ett fullständigt uppgifvande af denna grundsats. Frågan, i hvad mån anordningen att å särskilda myndigheter uppdraga den högsta administrativa domsrätten på olika områden må anses förenlig med bevarande af erforderlig enhet i rättstillämpningen, torde i detta sammanhang knappast kräfvä närmare belysning, men kammarrätten tillåter sig framhålla, hurusom det stöd för förslaget i denna del, kommittén velat hämta af den under mycken meningsskiljaktighet antagna lagen om inskränkning af besvärsrätten i fattigvårdsmål, förlorar i betydelse vid det förhållande, att, medan fattigvårdsmålen äga ganska ringa gemenskap med öfriga af kammarrätten handlagda mål, vissa af de grupper af mål, om hvilkas afgörande af kammarrätten såsom sista instans kommittén nu framlagt förslag, delvis stå i ganska nära samband med mål, i hvilka kommittén ansett klagan öfver kammarrättens beslut böra fortfarande få äga rum, hvarigenom enheten i rättstillämpningen å förevarande område åtminstone i viss mån komme att äfventyras.

Såsom kommittén själf erinrat, är i anledning af Riksdagens underdåniga skrifvelse den 28 april 1903 frågan om inrättande af en administrativ högsta domstol eller regeringsrätt för närvarande under utredning; och anser kammarrätten lika med ämbetsverkets representant i kommittén resultatet af denna utredning böra afvaktas, innan frågan om en allmän reglering af instansordningen i de till kammarrättens handläggning hörande mål upptages till lösning. Det vill synas, som om desto större skäl till varsamhet härutinnan förelegat, som de öfverläggningar, hvilka föregingo beslutet om aflåtandet af omförmälda skrifvelse, nogsamt ådagalägga det nära sambandet mellan den i skrifvelsen behandlade frågan och kammarrättens ställning i den administrativa instansordningen.

Ehuru kammarrätten således finner en allmän reglering af instansordningen i de till ämbetsverket hörande målen böra genomföras först efter sorgfällig utredning och i enlighet med en bestämd plan, som tryggar enhet och säkerhet i rättstillämpningen, lär likväl böra tagas i öfvervägande, huruvida icke utan olägenhet kommitténs förslag i ämnet skulle kunna vinna afseende hvad en eller flera grupper af mål angår; och vill kammarrätten förty, och då i allt

fall det lärer tillkomma¹ ämbetsverket att granska kommittéförslaget härutinnan i dess särskilda delar, nu ägna detsamma en sådan granskning.

Kommitténs hemställan i ämnet gäller i första rummet *mål angående mantalsskrifning och tillämpning af ansvarsbestämmelser, meddelade i mantalsskrifningsförfattningarna*. Till stöd för framställningen härutinnan anför kommittén, att mantalsskrifningsmålen torde åtminstone i regel icke kunna anses vara af den invecklade eller svårlösta beskaffenhet, att ur sådan synpunkt ett fullföljande af desamma till Kungl. Maj:t kan anses påkalladt; och meddelar kommittén, att uti de hos Kungl. Maj:t under åren 1900, 1901, 1902 och 1903 afgjorda dylika mål, uppgående till ett sammanlagdt antal af trettiofire, endast i ett enda fall ändring skett i kammarrättens utslag. Därjämte framhålles, att, då pröfningen af de kammarrätten tillhörande fattigvårdsmålen i en mängd fall innebär en pröfning äfven af frågan om vederbörandes rätta mantalsskrifningsort, jämväl från denna synpunkt sedt synes lämpligt, att frågor af sistnämnda slag varda i hvarje fall och således, äfven där de ej uppkomma i samband med frågor om fattigvård, likformigt behandlade i förevarande afseende.

Genom mantalsskrifningsmålen afgörande af kammarrätten såsom sista instans skulle väl, såsom de af kommittén meddelade uppgifterna å antalet dylika till Kungl. Maj:t fullföljda mål gifva vid handen, ur förenklingssynpunkt föga vara att vinna, hvadan ej utan fog torde kunna ifrågasättas, huruvida frågan om minskning af antalet instanser i dessa mål lämpligen bör upptagas särskildt för sig och utan sammanhang med en mer omfattande revision af bestämmelserna angående besvärsrätten i administrativa mål. Det vill dock synas kammarrätten, som om denna fråga utan olägenhet skulle kunna lösas oberoende af det sätt, hvarpå instansordningen regleras beträffande öfriga grupper mål, som i förslaget afses; och då af skäl, som af kommittén anförts, det icke lärer sakna betydelse, att likformighet i förevarande afseende vinnes hvad angår nu ifrågakomna mål och fattigvårdsmålen, och förslaget i denna del synes kunna genomföras utan fara för rättssäkerheten eller enheten i rättstillämpningen, anser kammarrätten sig böra lämna detsamma utan erinran.

Enahanda förenkling i fråga om instansordningen, som kommittén föreslagit med afseende å mantalsskrifningsmålen, har densamma ansett sig böra förorda jämväl beträffande *debiteringsmålen*. I likhet med mantalsskrifningsmålen äro, såsom kommittén ock uppgifvit, debiteringsmålen jämförelsevis fåtaliga, men kommitténs påstående, att de i regel äro af enkel beskaffenhet, kan kammarrätten icke obetingadt

godkänna. Ej sällan röra dessa mål tillämpning af specialföreskrifter, vid hvilkas ofta nog vanskliga tolkning man saknar den ledning, en utbildad praxis kan erbjuda. Är redan detta förhållande ägnadt att föranleda tvekan om lämpligheten af kommitténs förslag i förevarande afseende, måste enligt kammarrättens åsikt hänsyn tagas äfven till ifrågakomna måls sammanhang med beskattningsmålen. För den skattskyldige är skillnaden mellan debitering och taxering icke sällan ganska oklar, hvaraf följden blifvit, att i talrika fall besvär öfver taxering anförts i den för debiteringsmål stadgade ordning, hvilka besvär handlagts än såsom debiterings-, än såsom taxeringsmål, esomoftast äfven under båda formerna. Vid nu anförda förhållanden anser kammarrätten kommitténs förslag om debiteringsmålens afgörande i kammarrätten såsom sista instans böra vinna afseende, allenast för så vidt enahanda anordning genomföres beträffande beskattningsmålen.

Samma ståndpunkt finner kammarrätten sig böra intaga med afseende å kommitténs hemställan, att klagan icke måtte få föras öfver kammarrättens utslag i *mål angående besvär öfver Konungens befallningshafvandes beslut i fråga om afkortning, afskrifning eller restitution af kronotskylder, böter eller andra allmänna medel äfvensom vederbörande myndigheters beslut angående extra ordinarie afskrifning*. Äfven af dessa grupper af mål äga nämligen åtminstone vissa såsom afkortnings- och restitutionsmålen, däri ej sällan är fråga om tillämpning af bestämmelser i beskattningsförfattningarna, hvilka jämväl vid pröfningen af taxeringsmål kunna vara föremål för tolkning, sådant samband med sistnämnda slag af mål, att deras handläggning af olika myndigheter i högsta instans synes föga rådlig; och i allt fall skulle fördelarne af den ifrågasatta förenklingen blifva tämligen ringa i betraktande af förevarande måls relativa fåtalighet.

Kammarrätten öfvergår härefter till granskning af hufvudpunkten i kommittéförslaget angående minskning af instansernas antal i de till kammarrättens ämbetsområde hörande mål och ärenden, nämligen frågan om afgörande i kammarrätten såsom sista instans af *beskattningsmålen*, med hvilka kommittén, såsom lämpligt synes, sammanställt *besvär öfver Konungens befallningshafvandes beslut i frågor om debetsedelslösen samt om tillämpning af ansvarsbestämmelser enligt bevillningsförordningen och förordningen om inkomstskatt*. Det lär icke vara behöfligt att särskildt framhålla denna frågas stora betydelse så väl för staten som för de skattskyldige. Desto mera bjudande framträder vid sådant förhållande nödvändigheten af, att säkerhet finnes, för att de viktiga intressen,

hvilka af frågan beröras, vid den föreslagna reformens genomförande verkligen blifva tillvaratagna.

Kommittén framhåller vikten af större skyndsamhet med beskattningens målens afgörande och håller för sin del före, att redan under den föregående behandlingen af taxeringsfrågan denna bör kunna blifva så utredd, att det vore tillfyllest, om öfver taxeringsmyndigheterna i orterna funnes allenast en gemensam öfverinstans. Denna uppfattning stöder kommittén särskildt därå, att i följd af de nya bestämmelserna om inkomstskatt ett stort antal skattskyldiga måste på grund af den ålagda själfdeklarationsplikten redan vid beskattningsförfarandets början förebriaga material för en riktig taxering. Genom föreskriften, att, om den skattskyldiges uppgift icke följdes vid taxeringen, skälen därför skulle af taxeringsmyndigheten tydligt angifvas samt underrättelse därom honom med allmänna posten, så fort ske kunde, kostnadsfritt tillsändas, vore åt den skattskyldige, som däraf hade behof, beredt tillfälle att i tid kunna bedöma, hvilken utredning han kunde hafva af nöden för att vinna ändring i det ifrågavarande beslutet, och att förebriaga denna utredning. Det syntes därför kommittén kunna med visshet påstås, att rättssäkerheten ej kunde i någon mån komma att lida däraf, att för fullföljd af talan mot präfningsnämndernas beslut skulle finnas blott en instans. Denna enda instans finner kommittén med afseende å den stora mängd af besvär öfver dylika beslut, som anföras, uppenbarligen ej lämpligen kunna förläggas till Kungl. Maj:t i statsrådet, då därigenom en alltför betydande ökning i regeringens arbetsmängd skulle uppkomma. Och äfven om en så kallad regeringsrätt blefve inrättad, torde till denna komma att höra så många andra göromål, att densamma syntes ej kunna såsom andra instans mottaga ifrågavarande mål, utan anser kommittén i stället uppgiften att i sista instans afgöra dessa mål lämpligen kunna anförtros åt kammarrätten, hvilken enligt kommitténs mening skulle vara väl ägnad fylla densamma.

Hänvisande till sina här ofvan gjorda mera allmänna uttalanden i denna fråga, hvilka kammarrätten anser äga giltighet i främsta rummet med afseende å beskattningens mål, håller kammarrätten före, att ifrågavarande förslag icke lämpligen bör komma under ompröfning, innan den nu pågående utredningen angående den ifrågasatta regeringsrätten blifvit slutförd. Äfven andra betänkligheter finner kammarrätten för närvarande möta ett godkännande af förslaget. Såsom ofvan nämnts, har kommittén uttalat sin förvissning, att rättssäkerheten ej kunde i någon mån komma att lida däraf, att för fullföljd af talan mot präfningsnämndernas beslut skulle finnas blott en instans. Kammarrätten anser

sig icke kunna underlåta att inlägga gensaga mot denna mening, hvars riktighet ingalunda bekräftas af den erfarenhet, kammarrätten vunnit vid handläggningen af ifrågavarande talrikt förekommande mål. Det vill synas, som om kommittén härvid icke behörigen beaktat vissa omständigheter, hvilka äga ej ringa betydelse för frågans rätta bedömande. Uppenbarligen har kommittén ansett själfdeklarationsförfarandets upptagande i vår skattelagstiftning väsentligen bidra till möjliggörande af en förenkling af instansordningen med afseende å beskattningsmålen. Kammarrätten, som icke vill bestrida riktigheten af denna uppfattning, tillåter sig emellertid erinra, hurusom nämnda deklarationsförfarande icke för närvarande är påbjudet vid taxering vare sig af fast egendom eller af vissa lägre inkomster, samt att vederbörande myndigheter följaktligen i de talrika målen angående dylik taxering i regel sakna den ledning, afgifven själfdeklaration eljest lämnar. Kommittén betonar vidare, att under kammarrätten finnas i taxeringsmål ej mindre än tre instanser, hos hvilka den skattskyldige äger andraga de skäl och förebringa den bevisning, han för vinnande af en riktig taxering kan finna erforderliga. Härvid får emellertid icke förbises, att underinstansernas antal, praktiskt sedt, i talrika fall i större eller mindre grad inskränkes, nämligen då först taxerings- eller pröfningsnämnden fattat det beslut i taxeringsfrågan, med hvilket den klagande är missnöjd, hvarjämte hvad angår de allt talrikare vordna målen angående obehörig taxering den klagande ej sällan erhållit kännedom om beskattningsåtgärden först vid mottagande af debetsedel å skattebelopp, som påförts honom på grund af samma åtgärd, och följaktligen esomoftast långt efter pröfningsnämndens sammanträde. I många af dessa mål äfvensom för det fall, att pröfningsnämnden i första hand meddelat det öfverklagade beslutet, skulle således enligt kommitténs förslag instansernas antal i verkligheten inskränkas till endast två. Att förorda en sådan anordning synes kammarrätten desto betänkligare, som taxeringsmyndigheternas nuvarande organisation lägger hinder för medgifvande af rätt för kammarrätten att i de fall, då sådant för vinnande af erforderlig utredning eller af annan anledning skulle vara önskligt, återförvisa beskattningsmålen för ny handläggning till vederbörande taxeringsmyndigheter. Men dessa myndigheters nuvarande organisation medför äfven andra svårigheter för genomförande af kommitténs ifrågavarande reformförslag. Det är ett ganska allmänt erkänt förhållande, att nämnda organisation, om ändensamma kan anses hafva ursprungligen fyllt sitt ändamål, numera efter samhällets snabba framåtskridande i en mångfald riktningar under

de senare årtiondena och isynnerhet, sedan i sammanhang med den utveckling och vidgade betydelse för vårt skatteväsen, den direkta inkomstskatten erhållit genom den nya förordningen om sådan skatt, den obligatoriska själfdeklarationen vunnit stort insteg i vår lagstiftning, icke längre kan anses innebära nödiga garantier för, att de för såväl det allmänna som den enskilde viktiga ärenden, hvilkas behandling är anförtrodd taxeringsmyndigheterna, af dem handläggas med erforderlig sakkännedom och noggrannhet, i hvilket afseende brister alltför ofta framträda vid beskattningsmålens pröfning hos kammarrätten, som motager dem omedelbart från bemälda myndigheter. Att bristfälligheterna i taxeringsmyndigheternas organisation, i samma mån lagstiftningen å förevarande område blifvit mer föråldrad, äfven i praktiken föranlett allt svårare olägenheter, är naturligt. Med den underordnade vikt, dessa myndigheter ofta fästa vid formerna för taxeringsmålens handläggning, är det ingalunda sällsynt, att den af kommittén omnämnda föreskriften, att, därest den skattskyldiges uppgift icke följes vid taxeringen, skälen därför skola af taxeringsmyndigheten tydligen angifvas samt underrättelse därom honom med allmänna posten, så fort ske kan, kostnadsfritt tillsändas, icke vinner erforderligt beaktande, hvaraf ej sällan afsevärda olägenheter följa. Esomoftast inkomma ock ifrågasvarande mål till kammarrätten, utan att vederbörande parter af taxeringsmyndigheterna erhållit nödiga anvisningar, i hvilket eller hvilka afseenden den redan förebragta utredningen ansetts bristfällig, och befinna sig följaktligen fortfarande i ett mer eller mindre outredt skick. Under sådana omständigheter kan kammarrättens åtgärd i syfte att främja frågans rätta lösning ofta nog ej sträcka sig längre än att i sitt utslag framhålla bristerna i den föreliggande utredningen. Att i dessa ganska talrika fall behofvet af en instans öfver kammarrätten är i hög grad kännbart, är lätt insedt; och om än genom ett utveckladt kommunikationsförfarande de af nämnda missförhållande uppkommande olägenheterna skulle kunna i någon mån minskas, torde dock, så länge icke nu påpekade brister i taxeringsmyndigheternas organisation blifvit afhjälpta, det för rättssäkerheten medföra icke ringa våda att upphäfva rätten att hos Kungl. Maj:t öfverklaga kammarrättens beslut i beskattningsmål.

Kammarrätten anser sig likväl icke böra underlåta att ytterligare betona, att, om än ämbetsverket finner sig ej kunna förorda, att kommitténs förslag i denna del för närvarande lägges till grund för ändrade bestämmelser angående besvärsrätten i förevarande mål, kammarrätten dock ingalunda vill underskatta vikten af de fördelar, som med en

minskning af instansernas antal i samma mål vore att vinna genom ökad snabbhet i målens afgörande och förenkling i deras handläggning med därpå förlädd minskning i kostnader såväl för det allmänna som för de rättssökande. Men dessa fördelar kunna enligt kammarrättens åsikt ej uppväga den fara för rättssäkerheten, hvarmed genomförandet af kommitténs förslag till reglering af instansordningen i ifrågakomna besvärsmål för närvarande skulle vara förknippadt, samt den brist på planmässighet och följdriktighet, som känneteckna detsamma. Kammarrätten tillåter sig att i sistnämnda afseende särskildt framhålla, hurusom den af kommittén förordade olikheten med afseende å anmärknings- och beskattningens handläggning i förevarande afseende synes lätt kunna förläda osäkerhet i rättstillämpningen. Enligt § 73 mom. 1 bevillningsförordningen och § 43 mom. 1 förordningen om inkomstskatt äger kammarrättens revision vid granskning af kronoräkenskaperna framställa anmärkningar angående vissa vid taxering begångna felaktigheter. Då naturligtvis samma frågor genom besvär kunna komma under kammarrättens pröfning, skulle, därest kommitténs förslag vunne afseende, dessa frågor blifva föremål för pröfning i sista instans i ena fallet hos Kungl. Maj:t och i det andra hos kammarrätten. Det synes knappast behöfva påpekas, att en dylik anordning, hvilken uppenbarligen innebär fara för rättsskipningens enhet å förevarande område, ur rättslig synpunkt icke kan anses tillfredsställande.

Bristen på erforderlig planmässighet i det af kommittén framlagda förslaget till ordnande af klagorätten i de till kammarrättens pröfning hörande grupper af mål röjer sig äfven med afseende å de *mål, hvarom förmäles i § 1 mom. 8 af den för ämbetsverket gällande instruktion*. Såsom kammarrätten redan i sitt den 19 september 1879 afgifna underdåniga utlåtande angående förslag till ny instruktion för verket framhållit, äro dessa mål i verkligheten ej annat än beskattningsfrågor. Vid sådant förhållande läger föga skäl föreligga för den undantagsställning, samma mål för närvarande intaga, ity att talan mot kammarrättens i sådana mål meddelade utslag fullföljes i samma ordning, som för sökande af ändring i hofrätts dom finnes föreskrifven; och måste denna bestämmelse anses desto mera olämplig, som ifrågavarande mål torde äga ganska ringa gemenskap med högsta domstolens öfriga ämbetsområde, och bestämmelsen på grund af vederbörande parters lätt förklarliga förbiseende af en dylik specialföreskrift icke sällan för dem förläda förlust af möjligheten att vinna ändring i kammarrättens utslag i målet. Det synes därför kammarrätten, som om i rättsordningens

intresse likformighet i behandlingen i förevarande afseende af å ena sidan ifrågakomna mål och å den andra beskattningssmålen skulle vara synnerligen önskvärd.

Kommitténs förslag till förenklingar m. m. inom kammarrättens arbetsområde.

A. *Förenkling i formerna för besvärsmåls förberedande behandling.*

I afseende härå framställer kommittén förslag, att i samtliga de mål, där talan fullföljes till kammarrätten mot beslut, meddelade af Konungens befallningshafvande, besvären skola aflämnas till samma myndighet, som med iakttagande af gifna föreskrifter inforrar vederbörandes förklaring och insänder handlingarna jämte eget utlåtande till kammarrätten.

Mot kommitténs förslag i denna del har annan anledning till erinran ej förekommit, än att enahanda förfaringssätt synes bära stadgas jämväl beträffande de af Konungens befallningshafvande och konsistorierna gemensamt afgjorda mål i fråga om orätt förvaltning af eller bristande redovisning för allmänna läroverks och kyrkors m. fl. dylika medel, hvilket antagligen ock varit kommitténs afsikt, om än densamma ej vunnit fullt tydligt uttryck.

B. *Förenklingar i formerna för ärendenas registrering, skriftsättet m. m.*

Kommitténs förslag i dessa delar finner kammarrätten påkalla följande uttalanden och erinringar.

Beträffande *diarieföringen* uppställer kommittén hvad de centrala ämbetsverken angår den grundsatsen, att i regel torde kunna anses tillfyllest, att endast ett diarium föres, hvilket dock, därest sådant befunnes lämpligt, kunde fördelas i särskilda afdelningar efter olika slag af ärenden eller efter annan grund. För undvikande af dubbelföring anser kommittén, att de till kammarrätten för granskning ingående räkenskaperna bära diarieföras endast å revisionskontoren, hvaremot alla öfriga till kammarrätten inkommande mål och ärenden, således äfven Kungl. Maj:ts utslag och bref, hvilkas diarieföring för närvarande åligger sekreteraren, enligt kommitténs mening bära diarieföras af aktuarien. Kammarrätten, som finner ofvan omförmälda, af kommittén i förevarande ämne uttalade grundsats värd allt beaktande, läser icke komma att underlåta att vid uppgörande af förslag till ny instruktion för ämbetsverket och utfärdande

af ny arbetsordning för detsamma söka genomföra de förenklingar i diarieföringen, hvilka kunna befinnas lämpliga och utförbara. Kommitténs förslag, att äfven Kungl. Maj:ts utslag och bref skulle diarieföras af aktuarien, kan dock kammarrätten icke för sin del understödja, då detta förslag ansluter sig till kommitténs hemställan, att sekreterarbefattningen i kammarrätten må indragas, och denna hemställan af skäl, som här nedan komma att anföras, ej kan af kammarrätten förordas, utan vill det synas, som om de ärenden, hvilka af sekreteraren föredragas, lämpligen böra af samme tjänsteman diarieföras.

Äfvenså förbiser kammarrätten icke vikten däraf, att i sammanhang med utfärdande af ny instruktion och arbetsordning för ämbetsverket åvägbringas all den förenkling i *formerna för de vid kammarrättens sammanträden förda anteckningar om därvid till behandling förekommande mål och ärenden*, som kan finnas förenlig med rättssäkerheten och ändamålsenlig; och biträder kammarrätten kommitténs åsikt, att den så kallade protokollsroteln skulle kunna afvaras.

Det har syns kommittén, som om äfven den allmänna *expeditionslistan* borde kunna afskaffas. De anteckningar, densamma innehåller, skulle nämligen enligt kommitténs förslag delvis förekomma å andra listor, medan de öfriga af kommittén anses värdelösa eller till och med ägnade att motverka vederbörande föredragandes kontroll öfver sina underordnade och underlätta, att uppmärksamhet och intresse riktades å angelägenheter utom tjänsten.

Ämbetsverkets representant i kommittén har ansett sig icke kunna biträda förslaget i denna del under framhållande däraf, att ifrågavarande lista vore mycket lätt förd och synnerligen praktisk samt ingalunda kunde bidra till, att den stadiga, intresserade tillsynen öfver de underordnade slappades, eller underlätta, att uppmärksamhet och intresse ägnades åt utanför tjänsten liggande angelägenheter, utan vore den tvärtom i hög grad ägnad medföra kontroll och tillsyn öfver måls och ärendens behöriga expedierande.

Med instämmande häri kan kammarrätten icke underlåta gifva uttryck åt den uppfattning, att kommittén synes icke behörigen beaktat betydelsen, att ej säga nödvändigheten af, att i ett ämbetsverk, sådant som kammarrätten, med den stora mängd af mål och ärenden, som därstädes till behandling förekomma, föras öfverskådliga och fullständiga anteckningar angående målens och ärendenas handläggning och expedition, medan på samma gång den besparing af tid och arbete, som den af kommittén i förevarande afseende förordade förenklingen skulle medföra, icke lär kunna skattas särdeles högt. Af hufvudsakligen ena-

handa skäl finner kammarrätten ock i olikhet mot kommittén de *kvitton*, hvilka meddelas vid öfverlämnande af handlingar från en till annan inom verket, icke böra afskaffas.

Likaså lärer den af kommittén omnämnda, af aktuarien upplagda *alfabetiska förteckning öfver de besvärsmål, som under året afgjorts*, få anses erforderlig för ett ändamålsenligt ordnande af akterna i afgjorda mål, på samma gång som den möjliggör ett hastigt återfinnande af dylika akter i de talrikt förekommande fall, då part eller annan, som önskar däraf taga del, väl äger kännedom om, när det mål, hvarom fråga är, af kammarrätten afgjordes, men icke har sig närmare bekant tiden, då detsamma inkom till ämbetsverket.

Lika med kommittén anser kammarrätten däremot de å de särskilda revisionskontoren förda *anteckningar rörande de reviderande tjänstemännens dagliga arbetstid* icke vara till verkligt gagn och förty böra upphöra.

Vidare hemställer kommittén, att bestämmelse måtte meddelas i syfte att låta det *ankomma på vederbörande föredragande att utan föredragning vidtaga alla nödiga förberedande åtgärder* för bringande af mål och ärenden i det för deras pröfning erforderliga skick.

En sådan bestämmelse anser kammarrätten ändamålsenlig och ägnad att i ganska väsentlig mån förekomma onödig omgång och tidsförlust vid ärendenas handläggning utan att rättssäkerheten äfventyras, helst det naturligen måste stå vederbörande öppet att i tvifvelaktiga fall föredraga ärendena vid sammanträde i kammarrätten. Beslut om kommunikation lärer i regel kunna expedieras genom så kallad tergalresolution; och synes lämpligen böra ankomma på sekreteraren, hvilken det jämlikt § 21 i instruktionen för kammarrätten för närvarande åligger att underskrifva de å handlingar tecknade kommunikations-resolutioner, att enligt vederbörande föredragandes anvisningar uppsätta och underteckna dylika resolutioner.

Kommittén framställer därefter åtskilliga förslag till *förenklningar i konceptföring, expeditionssätt m. m.* och fäster därvid särskildt uppmärksamheten å de skrivelser, med hvilka kammarrättens utslag tillställas ortmyndigheterna för kännedom eller vidareständande till vederbörande parter. Kommittén uttalar önskvärdheten af, att dessa skrivelser bortfalla och allenast genom påteckning, exempelvis nederst å utslagets främsta sida, angifves ändamålet med utslagets öfversändande till ortmyndigheten. Kammarrätten, som finner den af kommittén förordade anordning ändamålsenlig samt ägnad medföra någon besparing af tid och kostnader, anser expeditionen af utgående utslag under sådana

förhållanden lämpligen böra anförtros expeditionshafvanden utan kontroll af vederbörande föredragande eller ledamot men under sekreterarens inseende. Ej sällan har såsom ett önskemål framhållits, att jämväl åt de lägre tjänstemännen borde beredas en så vidt möjligt själfständig verksamhet å därför lämpliga arbetsområden, hvarigenom deras intresse för tjänsten och ansvarskänsla skulle vidmakthållas. Ehuru förevarande kommittéförlag icke gifver anledning till eller det i öfrigt torde vara lämpligt att nu närmare ingå på denna synnerligen betydelsefulla fråga, har kammarrätten ansett en anordning, sådan som den nu förordade, utgöra ett om än ringa steg till frågans lösning i önskelig riktning. Ej heller torde böra alldeles förbises, att, därest åt sekreteraren uppdroges att hålla hand öfver expedierandet af kammarrättens samtliga utslag, man erhöle större säkerhet för vinnande af enhet och följdriktighet vid behandlingen af hithörande frågor än under nuvarande förhållanden, då vederbörande, hvilka det för närvarande tillkommer att granska ifrågavarande missivskrifvelser, ej sällan tillämpa olika grundsatser härutinnan.

Kommittén anser vidare, att förändret af koncept till skrifvelser angående pröfning af underställda beslut i ordinarie afskrifningsmål är fullkomligt öfverflödigt och därför bör bortfalla, i den händelse ej enligt kommitténs förslag all underställning till kammarrätten af ifrågavarande mål komme att upphöra; och anföres såsom skäl för denna mening, att dessa skrifvelser äro lika lydande med undantag af beloppet, hvilket åter finnes antecknadt i vederbörligt diarium.

Ehuru kommitténs påstående, att ifrågavarande skrifvelser äro lika lydande med undantag af beloppet, icke är riktigt, ity att, hvilket för öfrigt är själfallet, äfven andra olikheter förekomma såsom med afseende å distriktet, den myndighet, som meddelat underställda beslutet, dagen för detsamma med mera, vill det likväl synas kammarrätten, som om hinder icke skulle möta för den af kommittén ifrågasatta förnklingen.

Kommittén erinrar, hurusom densamma i delen I af sitt betänkande beträffande arbetssättet inom de centrala ämbetsverken i allmänhet framhållit, att enklare skrifvelser eller resolutioner borde af föredraganden kunna göras fullt färdiga till föredragningen och då framläggas i utskrift, så att de kunde genast justeras, samt att i regel meddelelserna emellan ett verk och dess särskilda afdelningar eller tjänstemän äfvensom emellan dessa inbördes borde försiggå under enklare former än nu och icke, såsom understundom ägde rum, föranleda skriftväxling, registrering m. m. af enahanda beskaffenhet, som om ärendet handlades

mellan skilda ämbetsverk, hvilka uttalanden syntes kommittén i ett och annat hänseende förtjäna beaktande äfven inom kammarrätten.

Med afseende härå tillåter sig kammarrätten i underdånighet framhålla, att meddelelserna mellan vederbörande inom ämbetsverket icke föranleda någon skriftväxling, samt att det synnerligen ringa mått af tid, anteckning i ämbetsverkets diarium om dylika åtgärder tager i anspråk, synes mer än uppvägas af den därigenom vunna fördelen, att aktuarien är satt i tillfälle att utan tidsutdräkt meddela vederbörande parter eller andra intresserade upplysning om vidtagna åtgärder.

Kommittén, hvilken synes tillmäta de af densamma i förevarande hänseenden föreslagna förenklingarna i kammarrättens arbets sätt en ganska stor betydelse, har ansett sig äga desto mera skäl att erinra om behöfligheten af dylika förenklingar, som kommittén funnit den för kammarrätten gällande arbetsordning nogsamt ådagalägga, i huru hög grad förenklingar i arbets sättet äro behöfliga i detta ämbetsverk. I särskild grad skulle detta framträda vid skärskådande af § 11 i arbetsordningen, hvars föreskrifter, som närmare angifva de hos ledamöterna anställda kanslitjänstemännens åligganden, enligt kommitténs uppfattning äro alltför minutiösa och ägnade att klafbinda vederbörande befattningshafvandes verksamhet. Kammarrätten, som har svårt att inse olägenheten däraf, att bemälda tjänstemäns åligganden i arbetsordningen fullständigt angifvas, tillåter sig gent emot hvad kommittén sålunda anfört tillika framhålla, att arbets sättet i kammarrätten ingalunda kan anses så inveckladt och omständligt, som af en detaljerad redogörelse därför möjligen kan synas antagligt, utan, om än vissa förenklingar i anordningarna lämpligen torde böra komma till stånd, i det hela läser få anses vara ganska praktiskt ordnad, och att i allt fall de af kommittén förordade förenklingarna i arbets sättet förvisso icke skulle mer än i ytterst ringa mån minska behovet af arbetskrafter i kammarrätten.

Lika med kommittén håller däremot kammarrätten före, att en verksam inskränkning af *rubrik- och recitkskrifningen* skulle medföra en afsevärd arbetsbesparing, och vill det synas, som om endast på denna väg en effektiv lättnad af vederbörande föredragandes och expeditio ns hafvandes inom ämbetsverket arbete skulle vara att vinna. Men med allt erkännande af vikten af det utaf kommittén gifna uppslaget till en reform i förevarande afseende kan kammarrätten icke finna det sätt, hvarpå kommittén sökt lösa denna uppgift, uppfylla det därmed afsedda ändamålet.

Kommittén angifver hvad som enligt dess åsikt i allmänhet borde upptagas i förekommande rubriker eller reciter till utslag, utlåtanden

till Kungl. Maj:t och yttranden till andra ämbetsverk, men, om dessa anvisningar följdes, skulle hvad kammarrätten angår med få föga betydande undantag allt komma att blifva vid det gamla. Endast i de af kommittén icke närmare angifna fall, då rubriker och reciter skulle kunna alldeles undvaras, vore således någon verklig arbetsbesparing att vinna. Men väl må det betviflas, att detta mål ens i nyssnämnda fall skulle ernås genom den af kommittén förordade anordningen att ersätta rubriker och reciter med promemorior, som skulle biläggas akterna. I likhet med ämbetsverkets representant i kommittén anser kammarrätten sig äga giltig anledning befara, att genom berörda anordning arbetet skulle ökas utan motsvarande nytta, enär det synes föga antagligt, att utarbetandet af fullständiga och öfverskådliga promemorior skulle taga i anspråk mindre tid och arbete än affattandet af de i regel tämligen enkla rubrikerna och reciterna. Önskar man således genomföra en verklig och icke endast skenbar förenkling i förevarande afseende, lär ej böra ifrågasättas att ersätta rubriker och reciter med promemorior, utan vill det synas, som om en dylik anordning knappast kunde anses behöflig för tillgodoseende af rättssäkerheten eller ur andra synpunkter medföra något mera afsevärdt gagn. Då, såsom nämnt är, kommittén icke närmare antydt, i hvilka fall enligt dess uppfattning en förenkling å förevarande område borde genomföras, men en undersökning däraf lär vara erforderlig, för så vidt man önskar vinna någon klarhet om måttet af den arbetsbesparing, som genom en reform i nämnda riktning skulle kunna påräknas, och om den ifrågasatta reformens inverkan å behovet af arbetskrafter i kammarrätten, finner ämbetsverket nödigt att söka närmare belysa denna fråga. Det vill då synas, som om den ifrågasatta förenklingen borde genomföras på det sätt, att, medan man i hufvudsak bibehölle de nuvarande formerna för rubriker och reciter till utslag, då sådant kunde finnas nödigt eller lämpligt vare sig för verkställighet eller för bevarande till framtida upplysning af innebörden af mål, hvilka för rättstillämpningen eller eljest vore af särskildt intresse, utslagen i öfriga mål skulle i allmänhet upptaga allenast en kort ingress, innehållande uppgift å klagandens namn och det öfverklagade beslutet jämte utslagets dag, samt kammarrättens beslut med besvärshänvisning, då sådan bör meddelas. Ej sällan, särskildt i fattigvårdsmål, torde för verkställighet af beslutet blifva nödigt att å kammarrättens utslag meddela en afskrift af det beslut, som öfverklagats, eller ock bifoga en sådan eller det till kammarrätten inkomna exemplaret af detsamma, af hvilket i sådant fall en afskrift torde böra förvaras i kammarrätten. Huru dessa förhållanden böra i detalj ordnas, lär emellertid här icke erfordra

närmare utredning. Hvad särskildt angår kammarrättens beslut i anledning af revisionsafdelningens anmärkningar torde utan olägenhet en icke oväsentlig arbetsbesparing kunna vinnas, därest åtminstone i regel dessa beslut i förekommande fall i likhet med arméförvaltningens beslut i vissa af densamma handlagda anmärkningsmål expedierades genom beslutens antecknande å en afskrift af anmärkningsakten. Beträffande öfriga mål är det af lätt insedda skäl tämligen vanskligt att med någon tillförlitlighet beräkna antalet mål, i hvilka den föreslagna enklare formen för expeditionerna lämpligen skulle kunna komma till användning. Då detta i regel ej lärer böra ifrågasättas med afseende å de mål, däri den underordnade myndighetens beslut af kammarrätten ändras, och äfven i ett ej obetydligt antal af de öfriga målen en mera fullständig redogörelse för hvad däri förekommit torde finnas nödvändig eller gagnelig, synes det föga antagligt, att utan olägenhet en verksam förenkling i de ifrågavarande utslagens affattning skulle kunna genomföras beträffande mer än omkring halfva antalet af desamma.

C. *Förändringar i afseende å revisionsarbetet inom kammarrätten.*

De af kommittén i detta afseende föreslagna förändringarna åsyfta dels omfattningen af och formerna för arbetet å revisionsafdelningen, dels ock anmärkningsmålen föredragning och afgörande.

I förstnämnda hänseende hemställer kommittén till en början, att tillfälle måtte beredas till *kontrollgranskning*, i den mån ske kan, äfven *af de för offentlighet tillgängliga uppbördsredogörelser från vissa förvaltningsgrenar, hvilka för närvarande ej ingå till kammarrätten.*

Anslutande sig till kommitténs uppfattning om önskvärdheten af den utaf densamma ifrågasatta kontrollen tillåter sig emellertid kammarrätten tillika underdånigst erinra, att med ett godkännande af kommitténs ifrågavarande hemställan vore föga vunnet, därest icke samtidigt en effektiv förstärkning af revisionsafdelningens för närvarande otillräckliga arbetskrafter ägde rum.

Kommittén föreslår vidare, att för siffergranskning af de till kammarrätten ingående räkenskaperna äfvensom för besörjande, i den mån sådant finnes lämpligen kunna ske, jämväl af andra vid räkenskapsgranskningen förefallande enklare göromål må anlitas *kvinnliga eller andra biträden utan akademisk bildning.*

Kammarrätten, som anser sig sakna anledning afstyrka förevarande förslag, finner sig likväl föranlåten tillika framhålla, att anställandet

af dylika biträden knappast lärer kunna möjliggöra minskning af antalet å revisionsafdelningen anställde tjänstemän med akademisk bildning, enär, såsom jämväl af vederbörande revisionskommisssarier blifvit antydt (delen III sid. 98), dessa biträdens arbetskraft väl hufvudsakligen skulle tagas i anspråk af siffergranskning, som för närvarande af brist på arbetskrafter icke kan behörigen fullgöras.

Ej heller har anledning till erinran förekommit mot kommitténs hemställan, att *revisorerna skulle äga att själfva underskrifva sina anmärkningar och ansvara för deras riktighet samt äfven i öfrigt själfständigt utföra sina anmärkningsmål*. Huruvida kommitténs mening varit, att den revisorerna sålunda tillämnade rätten skulle tillkomma jämväl tillförordnade revisorer, framgår icke rätt klart af betänkandet. Det vill emellertid synas, som om de tillförordnade revisorerna, hvilka i allmänhet äro amanuenserna underlägsna i tjänsteålder och erfarenhet, vid sådant förhållande icke borde i förevarande afseende erhålla en själfständigare ställning än de sistnämnde.

Mot kommitténs hemställan om utförande af *renskrifning och därmed jämförliga göromål* af extra oexaminerade biträden synes ej något vara att erinra.

Beträffande härefter den nuvarande anordningen i afseende å anmärkningarnas föredragning och afgörande har kommittén till en början funnit angeläget uttröna, huruvida *den till anmärkningsmålen föredragning anslagna tiden* kan anses tillfyllest, och i sådant syfte från revisionskontoren införskaffat vissa uppgifter angående dessa måls handläggning åren 1900, 1901, 1902 och 1903.

Till fullständigande af dessa uppgifter meddelas följande öfversikt öfver ifrågavarande måls handläggning år 1904.

	Balans från år 1903.	Inkomna.	Afgjorda.	Balans till år 1905.
1:sta revisionskontoret	167	125	124	168
2:dra ,,	197	165	136	226
3:dje ,,	172	142	177	137
Summa	536	432	437	531

Kommittén framhåller såsom ett betänkligt missförhållande, att målens afgörande endast i enstaka fall äger rum under det år, då målet inkommit, men i regel först ett eller två år därefter, hvaraf i talrika fall måste följa icke blott osäkerhet hos vederbörande redogörare eller myndighet i hithörande afseenden under tiden till anmärkningens afgörande utan äfven ett eljest måhända obehöfligt upprepadt anmärk-

ningsförfarande. Af uppgifterna framginge äfven, att antalet balanserade anmärkningsmål varit i stigande, och att de vid 1903 års utgång balanserade med mer än ett hundratal öfverstege hela antalet under nämnda år inkomna dylika mål. Till afhjälpan af sistberörda olägenhet anser kommittén, att för anmärkningsmålens föredragning bör först och främst beredas en något rikligare tillmätt tid än för närvarande är fallet, samt att för sådant ändamål dylik föredragning bör äga rum i regel minst fyra timmar i hvarje vecka icke blott såsom nu under de egentliga sessionerna och det med allenast de afbrott, som betingas af inträffande helgdagar, utan äfven under de så kallade ferierna.

Anslutande sig till kommitténs åsikt om önskvärdheten af åtgärders vidtagande för nedbringande af antalet balanserade anmärkningsmål kan kammarrätten, som lika med kommittén anser en »något rikligare tillmätt» tid för anmärkningsmålens föredragning böra beredas, för sin del likväl icke förorda den af kommittén i förevarande afseende tillstyrkta anordningen, hvilken torde befinnas icke äga stöd i de af kommittén omnämnda sakförhållandena. Då afarbetandet af den nu befintliga balansen af oafgjorda anmärkningsmål enligt sakens egen natur bör möjliggöras genom en efter behovet afpassad tillfällig ökning af föredragningen och denna balans följaktligen läser kunna lämnas å sido vid öfvervägande af frågan om måttet af den tid, som vid ordnandet på ett stadigvarande sätt af revisionsarbetet i kammarrätten bör tillmätas föredragningen af dylika mål, synes böra undersökas, i hvad mån den för närvarande för sådan föredragning afsedda tiden kan anses otillräcklig för handläggning af det under motsvarande tid inkommande materialet. Granskar man nu närmare de af kommittén och här ofvan meddelade uppgifterna angående anmärkningsmålens handläggning, framgår, att under de fem år 1900—1904, dessa uppgifter omfatta, balansen ökats med endast 48 mål, och att allenast åren 1902 och 1903 antalet afgjorda mål icke motsvarat den inkommande arbetsmängden. Häraf läser man vara berättigad draga den slutföljd, att oafsedt balansen oafgjorda mål den anslagna föredragningstiden, om än någon utsträckning af densamma synes erforderlig, likväl för närvarande i det närmaste motsvarar behovet. Måhända har kommittén utgått från antagandet, att de af densamma föreslagna förändringarna i afseende å revisionsarbetets ordnande och revisionsafdelningens organisation skulle medföra någon väsentligare ökning af antalet anmärkningsmål, men det vill synas kammarrätten, som om grund skulle saknas för ett dylikt antagande, helst enligt ämbetsverkets uppfattning den nu rådande bristen på arbetskrafter på revisionsafdel-

ningen icke vid genomförande af kommittéförslaget skulle blifva i någon vidare mån afhjälpt. Skulle däremot denna brist på ett tillfredsställande sätt fyllas, är gifvetvis en ökning af arbetsmaterialet att motse, liksom äfven det af kommittén föreslagna öfverlämnandet till revisionskommisarierna af den för närvarande på ledamöterna ankommande föredragningen af vissa anmärknings- och med dem jämställda mål själfallet bör föranleda en efter behovet anpassad utsträckning af tiden för revisionskommisariernas föredragning. Af dessa mål (delen III sid. 120) hafva emellertid endast de, som angå besvär öfver förvaltningsmyndigheternas beslut i anmärkningsmål, någon egentlig inverkan på arbetsmängden i kammarrätten. Enligt tillgängliga uppgifter utgjorde antalet år 1904 inkomna dylika mål 44. Med tillämpning af nu angifna grunder lär en så betydande utsträckning af den ifrågavarande föredragningstiden som den af kommittén förordade befinnas obehöflig; och vill det synas, som om, därest föredragning af anmärknings- och med dem jämställda mål ägde rum i regel två timmar hvarje vecka hela året utan annat undantag än som betingas af infallande helgdagar och därjämte af de så kallade julferierna, den sålunda anslagna tiden skulle kunna antagas motsvara behovet.

Kommittén, som finner bestyret med *föredragningen af revisionsafdelningens anmärkningsmål* böra definitivt öfverflyttas å revisions-tjänstemän, anser emellertid till föredragande böra ifrågakomma endast *revisionskommisarierna eller deras vikarier* och föreslår därjämte den ändring i dessa föredragande revisionstjänstemäns ställning, att de i de af dem föredragna anmärkningsmålen skola *deltaga jämväl i besluten*. Med framhållande af den särskilda sakkännedom, revisionskommisarierna vid behandlingen af dessa mål besitta, anser kommittén det ej heller finnas skäl till antagande, att hos revisionskommisarierna skulle komma att saknas erforderlig juridisk insikt vid målens afgörande, eller att de ej skulle kunna vinna erforderlig formell utbildning för ett nöjaktigt affattande af besluten. Kommittén påpekar vidare den tidsvinst för kammarrättsråden, en förändring i ifrågavarande afseende skulle medföra, och den fördel, som genom kommitténs förslag skulle ernås, därutinnan att arbetet med ifrågavarande mål skulle så att säga komma mer till sin rätt, då målen blefve med afseende på beredning och föredragning mera likställda med öfriga mål i kammarrätten.

Mot förslaget, att åt revisionskommisarierna skulle anförtros bestyret att föredraga revisionsafdelningens anmärkningsmål och därmed i sammanhang stående ärenden, har anledning till erinran ej förekommit, men däremot anser sig kammarrätten icke kunna förorda kommitténs

hemställan, att bemälda tjänstemän skulle jämväl såsom ledamöter deltaga i afgörandet af nämnda mål och ärenden. Det vill synas, som om en så ovanlig anordning som den sist omnämnda icke borde utan tungt vägande skäl ifrågasättas eller kunna förordas, därest icke nu rådande förhållanden i detta afseende skulle anses ej fullt betryggande för rättssäkerheten. Men att någon fara härför skulle föreligga, lär ej med fog kunna påstås. Enligt instruktionen för kammarrätten äro revisionskommisarierna chefer för revisionsafdelningens särskilda kontor och utöfva således högsta ledningen öfver revisionsarbetet därstädes, hvarutinnan kommittéförslaget ej äsyftar någon ändring. Men denna deras allmänna tjänstemannaställning synes kammarrätten utgöra ett beständt hinder för deras deltagande i den dömande verksamheten, hvarom kommittén framställt förslag. Vål torde det kunna antagas, att endast undantagsvis hinder i form af ett direkt jämsförhållande skulle föreligga för vederbörande revisionskommisariers deltagande i själfva beslutet, men däremot synes icke utan skäl kunna göras gällande, att revisionskommisariernas allmänna ställning såsom chefer för de tjänstemän, hvilka föra kronans talan i de uti revisionsafdelningen uppkomna anmärkningsmålen, icke synes fullt förenlig med den fullständiga oafhängighet och frihet från förutfattade meningar, som för ett godt fullgörande af domarekallet måste anses oeftergifliga. Kammarrätten, som således anser sig föranlåten afstyrka ifrågavarande förslag, håller emellertid före, att den af kommittén äsyftade utvidgningen af revisionskommisariernas inflytande på målens afgörande skulle åtminstone i viss mån kunna vinnas genom en vida enklare anordning än den föreslagna, nämligen genom att tillerkänna föredraganden rätt att deltaga i öfverläggningen och till protokollet afgifva de särskilda yttranden, hvartill han kan finna sig befogad.

D. *Förenklingar i formerna för ärendenas föredragning och afgörande.*

Vid öfvervägande af de förändringar, som till förenkling och tidsvinst kunde finnas påkallade i de former, under hvilka kammarrättens ämbetsverksamhet utöfvades, har kommittén äfven ifrågasatt, huruvida icke beträffande vissa af kammarrätten tillhörande mål och ärenden någon *eftergift* kunde ske i *gällande bestämmelser angående domfört antal ledamöter* därstädes. Efter verkställd utredning i ämnet uttalar kommittén den uppfattning, att anmärknings- och därmed jämställda mål och ärenden skulle utan olägenhet eller våda kunna afgöras af ett mindre antal ledamöter än hvad enligt nu gällande bestämmelser är

fallet; och hemställer kommittén, att med ändring i sådant hänseende af dessa föreskrifter omförmälda mål och ärenden må pröfvas och afgöras af tre ledamöter.

Kommitténs ifrågavarande förslag innebär ett afsteg från den sedan lång tid tillbaka tillämpade grundsatsen, som vunnit uttryck i § 4 af kammarrättens instruktion, att för densamma i afseende å domfört antal ledamöter gäller hvad i 23 kap. rättegångsbalken och särskilda författningar för hofrätt finnes stadgadt. Att formerna för ärendenas afgörande i kammarrätten blifvit reglerade i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de för andra öfverrätter gällande föreskrifter i ämnet, härrör naturligen dels af vissa af dessa domstolar handlagda måls likartade beskaffenhet med i kammarrätten förekommande, dels ock af afsikten att trygga rättssäkerheten vid afgörandet i kammarrätten af de icke oviktiga mål, som utgöra föremål för denna öfverrättspröfning. För att en afvikelse från nämnda grundsats må anses befogad, torde man emellertid vara berättigad uppställa den fordran, att därigenom någon mera afsevärd fördel verkligen står att vinna, liksom äfven måste sorgfälligt undersökas, att icke genom en dylik förenkling rättssäkerheten rubbas. Härvid vill det synas kammarrätten, som om den förenkling och tidsvinst, förslagets godkännande komme att medföra, skulle vara af ganska underordnad betydelse. Af de grupper af mål och ärenden, detsamma åsyftar, inverka endast anmärkningsmålen i någon nämnvärd grad på kammarrättens arbetsbörd; och under förutsättning att ämbetsverkets hemställan med afseende å den tid, som bör ägnas åt föredragning af nämnda slag af mål och ärenden, vinner godkännande, skulle således den tidsvinst, som genom den ifrågasatta förenklingen komme att beredas kammarrättsråden, utgöra för en hvar af dem endast omkring en föredragningstimme i månaden jämte den tid, som tages i anspråk för det öfriga arbetet med de föredragna målen och ärendena. Att fördelen af denna tidsvinst är af sådan betydelse, att för ernående af densamma den nuvarande likformigheten i fråga om de till kammarrättens ämbetsområde hörande målens behandling i förevarande afseende bör uppgifvas, kan kammarrätten icke för sin del finna. Redan på denna grund ser kammarrätten sig föraulåten afstyrka ifrågavarande hemställan; och skulle kommitténs förslag om revisionskommisariernas deltagande såsom ledamöter i afgörandet af de utaf dem föredragna målen vinna godkännande, torde det ej heller vara förenligt med erforderlig varsamhet att än mer minska de i pröfningen af dessa mål deltagande kammarrättsrådets antal.

Kommittén har ansett sig äfven böra undersöka, huruvida icke till vinnande af en ökad arbetsprodukt inom kammarrätten vore möjligt träffa sådana anordningar, att föredragningsarbetet därstädes kunde obehindradt fortgå under hela året eller åtminstone under större del däraf än för närvarande är fallet.

Därvid har kommittén först tagit i öfvervägande, huruvida inom kammarrätten *feriesystemet*, i den mån detsamma ännu tillämpas, bör *utbytas mot semestersystem*. Efter utredning af frågan har dock kommittén funnit sig icke böra ifrågasätta någon ändring af gällande bestämmelser i detta hänseende. Vid sådant förhållande och då de hos kommittén yppade betänkligheterna mot utbytande för presidenten och kammarrättsråden af *feriesystemet* mot *semestersystem* synas äga allt fog, finner ämbetsverket hvad kommittén i ämnet anfört icke föranleda vidare uttalande.

Frågan om *borttagande eller inskränkning af de så kallade julferierna i kammarrätten*, om hvilka i den för ämbetsverket den 15 oktober 1831 utfärdade nådiga instruktionen funnos bestämmelser af enahanda innebörd som de nu gällande, var föremål för uppmärksamhet äfven från 1874 års löneregleringskommittés sida. Denna kommitté ansåg emellertid, att, då en lindring i ledamöternas föredragningskyldighet för utarbetande af de i slutet af hvarje år vanligen i större mängd föredragna ärendena möjligen kunde vara af behovet påkallad, skulle vara lämpligt, att åt verkets chef lämnades rättighet att för sådant ändamål under någon kortare tid, då så pröfvades nödigt, medgifva en dylik lindring, utan att dock handläggningen af de mål, som fordrade skyndsam behandling, finge ligga nere. I en vid kommitténs betänkande fogad reservation afstyrkte emellertid kommitténs ordförande presidenten C. O. W. Burén förslaget med framhållande, bland annat, att någon egentlig ledighet under ifrågavarande tid ej bereddes ledamöterna vidare, än att de därunder i regel njöte befrielse från föredragning af mål, som ej kräfde skyndsammare handläggning, och en sådan befrielse ansåge reservanten för ledamöterna vara behöflig. Kommitténs förslag föranledde ej heller någon inskränkning i dessa så kallade ferier.

Nu förevarande kommitté, som återupptagit denna fråga till behandling, är hvad angår de särskilda göromål, hvilka skulle taga i anspråk ledamöternas tid under julferierna, af den mening, att, därest dessa göromål icke kunna jämsides med det öfriga dagliga arbetet besörjas under den vanliga arbetstiden, sådant bör föranleda därtill, att, såsom äger rum inom flera ämbetsverk, där ett forceradt arbete under början af det nya året måste bedrivas, arbetstiden under erforderlig

tidrymd varder i mån af behof utsträckt utöfver det vanliga måttet. Vid jämförelse mellan kammarrättsråden och ledamöterna i åtskilliga af de förvaltande verken kunde kommittén för sin del icke finna, att kammarrättsråden mer än ledamöterna i dessa förvaltande verk vore i behof af längre kostnadsfri ledighet under året än en och en half månad, som nu tillkomme dem under sommarferierna. Kommittén hemställer därför, att den nu medgifna inskränkningen i föredragningen under januari månad måtte upphöra, och föreslår i sammanhang härmed, att nu *brukliga afbrott eller inskränkningar i föredragningen vid påsk och under sista veckan af vårsessionen icke vidare må äga rum.*

Med afseende å dessa kommitténs förslag erinrar representanten för ämbetsverket i sitt till kommitténs protokoll afgifna särskilda yttrande, att de ifrågavarande afbrotten icke innebära någon ledighet från ämbetsgöromålen, och att med den koncentrerade föredragning af besvärsmål, som alltmer utbildat sig inom kammarrätten, dessa afbrott visat sig erforderliga för att medhinna justering och expediering af föredragna mål, hvilkas antal under den nu vanliga föredragningstiden blifvit så mycket större, då man haft att påräkna ett efterföljande rådrum för målens afarbetande och för beredande af mål till ny föredragning. Han framhåller därjämte, att till januari månad, där så lämpligen kunnat ske, förlagts föredragning och besvarande af de allt talrikare vordna Kungl. Maj:ts remisser i vidlyftiga frågor af legislativ eller administrativ natur.

Då kommitténs ifrågavarande förslag hvad angår de så kallade julferierna innebär upphörande af en sedan gammalt åtnjuten förmån, hvilket, därest syftemålet med förslaget skulle vinnas, utan tvifvel komme att medföra en tämligen afsevärd ökning af den vederbörande befattningshafvande påhvilande arbetsbördan utöfver den, som blefve en följd af den på samma gång föreslagna högst väsentliga utsträckningen af föredragningsskyldigheten, synes den fordran ej vara obillig, att kommittén grundat sitt förslag å en mera ingående undersökning om behofvet af denna inskränkning i föredragningsarbetet eller fäst något afseende vid de af representanten för ämbetsverket i ämnet gjorda uttalanden. Såsom af betänkandet framgår, har så ej varit förhållandet, utan har kommittén till stöd för sin uppfattning om julferiernas obehöflighet framhållit allenast möjligheten af arbetets utsträckning någon tid utöfver det vanliga måttet och sin subjektiva mening om saknaden af skäl att i detta afseende göra någon åtskillnad mellan kammarrättsråden och ledamöterna i åtskilliga af de förvaltande verken.

Äfven om man i likhet med kommittén anser hinder ej möta att i mycket väsentlig grad skärpa arbetsplikten utan motsvarande ökning i förmåner, lärer dock böra tagas i närmare öfvervägande, om ur verkets och det allmännas synpunkt någon mera afsevärd fördel genom de så kallade julferiernas afskaffande vore att motse. Att någon sådan fördel icke på denna väg skulle kunna vinnas, lärer framgå af representantens för ämbetsverket uttalanden i ämnet, till hvilka kammarrätten tillåter sig i underdånighet hänvisa, med framhållande tillika, att den ringa del af denna så kallade ledighet, som icke tages i anspråk af expedierande af föredragna mål, föredragning af och uppsättande af utlåtanden i Kungl. Maj:ts remisser, sammanträden för handläggning af mera brådskande ärenden, upprättande af arbetsberättelser och en del andra mindre tidsödande göromål, är välbehöflig för beredning till föredragning af vidlyftigare mål, hvilken beredning eljest svårligen skulle kunna medhinnas, i synnerhet därest genom bifall till kommitténs hemställan om en väsentlig ökning af föredragningsskyldigheten den tid, som kunde ägnas åt detta maktpåliggande arbete under de delar af året, då föredragningsarbetet påginge i full omfattning, komme att i väsentlig mån inskränkas. Kammarrätten, som således ej kan finna den af kommittén föreslagna anordningen vara till något verkligt gagn för arbetet i ämbetsverket, anser för sin del ändamålsenligast, att denna fråga hvad kammarrätten angår ordnas på enahanda sätt, som med afseende å Svea och Göta hofrätter samt hofrätten öfver Skåne och Blekinge finnes stadgadt. Enligt § 3 af den för dessa hofrätter den 29 november 1901 af Kungl. Maj:t i nåder fastställda arbetsordning infalla julferierna mellan den 20 december och den 14 januari; och vill det synas, som om för vinnande af likformighet i förevarande afseende föreskrift borde meddelas, att inskränkingen i kammarrättsrådets tjänstgöringsskyldighet vid jultiden skulle omfatta samma tidrymd. Då nämnda hofrätters ledamöter, som åtnjuta utom julferierna jämväl påskferier och hvardera två månaders ledighet under sommarferierna, förty redan för närvarande hafva sig tillförsäkrad rätt till längre årlig kostnadsfri ledighet än kammarrättsråden, kan kammarrätten, som lämnar utan erinran kommitténs hemställan om upphörande af nuvarande korta afbrott i föredragningen vid påskhelgen, icke för sin del finna, att för stora anspråk skulle ställas å det allmänna, därest vid slutet af hvarje vårsession en vecka, som motsvarar den tid, hvarmed vid godkännande af kammarrättens ofvanberörda förslag i ämnet de så kallade julferierna komme att förkortas, finge, i enlighet med hvad en längre följd af år varit brukligt, tagas i anspråk för expedierande af föredragna mål. Skulle, såsom

kommittén föreslagit, föredragningen fortgå ända till vårsessionens slut, lär det icke kunna undvikas, att antingen besluten i en del mål, på grund däraf att ferier inträdde för en eller annan af de ledamöter, som deltagit i afgörandet af desamma, icke blefve expedierade förr än efter feriernas slut, eller ock expedierandet af besluten i de emot vårsessionens slut föredragna målen komme att för de ledamöter, hvilka ägde omedelbart därefter åtnjuta ferier, föranleda en icke oväsentlig inskränkning i denna dem tillförsäkrade förmån.

Med framhållande, hurusom kommittén i sitt betänkande angående kammarkollegium föreslagit, att åt chefen för sistnämnda ämbetsverk skulle öfverlämnas att föredraga befordringsfrågor och andra samfäldt afgörande underkastade ärenden rörande verkets personal särskildt i syfte att bringa honom i närmare förbindelse med personalen och därigenom öka möjligheten för honom att verkligen öfvervaka, det enhvar med nit och drift fullgjorde hvad honom ålåge, förklarar kommittén sig af enahanda skäl anse en liknande anordning böra träffas i kammarrätten. Bland de *mål och ärenden, som det således borde tillhöra presidenten* därstädes *att föredraga*, nämner kommittén för närvarande på föredragning af sekreteraren ankommande ärenden om upprättande af underdånigt förslag till ledig tjänst, om befordran till sådan tjänst, som kammarrätten äger tillsätta, om antagande af extra ordinarie tjänstemän och vaktbetjante samt om tjänstledighet, afsked och tjänstebetyg äfvensom frågor om adjunktion samt förordnande att bestrida annan tjänstgöring i kammarrätten. Kommittén framhåller angelägenheten däraf att genom lämpliga föreskrifter i en blifvande ny instruktion stödja chefen i hans bemödanden att på ett fullt ändamålsenligt och tidsenligt sätt utöfva den honom åliggande tillsynen öfver ämbetsverket, dess personal och dess arbeten och hemställer slutligen, att åt presidenten må öfverlämnas att föredraga ärenden, som angå verkets personal; och borde enligt kommitténs mening i presidentens frånvaro, då särskild vikarie ej blifvit af Kungl. Maj:t förordnad, äldsta tjänstgörande kammarrättsrådet i presidentens ställe föredraga ifrågavarande personalärenden.

Äfven för närvarande ägnar enligt instruktion och praxis presidenten särskild uppmärksamhet åt förekommande befordrings- och andra personalärenden, hvilka understundom i ganska afsevärd mån taga hans tid i anspråk. Att öfverflytta själfva föredragningen af ifrågavarande ärenden å presidenten lär näppeligen kunna medföra någon verkan i det af kommittén anförda syftet eller att därigenom skulle beredas presidenten ökad tillfälle att lära känna personalen och att på ett effektivt sätt

kunna utöfva sin tillsyn öfver densamma och dess arbeten. I följd af sakens natur är och måste presidenten vara för bedömande af andra tjänstemäns än de inför kammarrätten föredragandes duglighet i hufvudsak hänvisad till de upplysningar och omdömen, han kan erhålla af den eller dem, under hvilkas omedelbara ledning eller kontroll den underordnade tjänstemannen utför sitt arbete. Genom den tillsyn, presidenten utöfvar, kan han väl blifva i tillfälle att erfara, om exempelvis en notarie eller amanuens gör sig skyldig till försummelse vid fullgörandet af sin tjänsteplikt, men då tjänstemannens begåfning och förmåga måste bedömas hufvudsakligen på grund af det sätt, hvarpå han uppsätter förslag till utslag och skrivelser, är det genom den öfverordnade, som har att granska och justera dessa förslag, presidenten har att i berörda afseende vinna den för honom erforderliga personalkännedom. Endast mera undantagsvis kan presidenten blifva i tillfälle att omedelbart vinna kännedom om den förmåga, en sådan tjänsteman ådagalägger i sitt arbete. Och häruti skulle uppenbarligen den af kommittén föreslagna anordningen icke kunna verka någon ändring. Kommitténs ifrågavarande förslag synes äfven ur den synpunkten icke vara att förorda, att det svåriligen kan vara lämpligt, att presidenten skulle föredraga hithörande ärenden, hvarmed efter vanliga regler skulle följa, att han äfven skulle i första hand uttala sin mening i dessa frågor, där han i regel är i behof af att först höra de öfriga ledamöterna. Tydligtvis måste det vara till större gagn för dessa frågors behandling, att föredragning däraf sker af någon, som på grund af sin ämbetsställning har mera tillfälle än presidenten att vinna kännedom om personalen, och att ur denna synpunkt den nuvarande anordningen med sekreteraren såsom föredragande af dessa ärenden äger afgjort företräde framför den af kommittén förordade, lär ej vara tvifvelaktigt. Äfven vill det synas kammarrätten, som om presidentens ställning såsom verkets chef icke vore rätt väl förenlig med den ifrågasatta skyldigheten för honom att föredraga förevarande ärenden. Slutligen lär ej böra alldeles förbises, att det af kommittén tillämnade åliggandet för äldsta tjänstgörande kammarrättsrådet att i presidentens frånvaro, då särskild vikarie ej blifvit af Kungl. Maj:t förordnad, besörja ifrågakomna föredragning i synnerhet med den högst afsevärda utsträckning af kammarrättsrådets tjänstgöringsskyldighet, kommittén funnit sig föranlåten föreslå, understundom kan för vederbörande blifva ganska betungande. Kammarrätten finner sig följaktligen böra afstyrka hvad kommittén i omförmälda afseende föreslagit.

Kommittén har vidare hemställt, att det måtte åläggas *revisionskommisarierna* att utom revisionsafdelningens anmärkningsmål och därmed i sammanhang stående ärenden *föredraga och, en hvar i hvad hans föredragning omfattar, såsom ledamöter deltaga i afgörandet af vissa andra anmärknings- med flera mål och ärenden.*

Mot kommitténs hemställan om skyldighet för revisionskommisarierna att föredraga jämväl sistberörda mål och ärenden har kammarrätten ej något att erinra, men, då kammarrätten ansett sig icke böra förorda kommitténs förslag, att revisionskommisarierna skulle såsom ledamöter deltaga i pröfningen af revisionsafdelningens anmärkningsmål och därmed sammanhang ägande ärenden, kan kammarrätten ej heller understödja förslaget om genomförandet af en sådan anordning beträffande nu ifrågakomna mål och ärenden utan håller före, att likformiga bestämmelser i förevarande afseende böra gälla i fråga om samtliga anmärknings- och därmed jämställda mål och ärenden.

Däremot vill det synas, som om förslaget om *revisionskommisariernas deltagande såsom ledamöter i afgörandet af ärenden angående revisionsafdelningens personal eller arbetet å afdelningen* vore ägnadt medföra ökad säkerhet för dessa ärendens afgörande på ett rättvist och ändamålsenligt sätt samt förty borde vinna godkännande.

E. *Utsträckning af föredragningsskyldigheten och arbetstiden.*

I delen I (sid. 119) af kommitténs betänkande omförmäles, huru som vid dess öfverläggningar i sammanhang med frågan om de allmänna aflöningsvillkor, som borde för de centrala ämbetsverken föreslås, äfven kommit under öfvervägande, huruvida icke för personalen inom dessa verk arbetsprodukten borde kunna väsentligt stegras genom en utsträckning af arbetstiden. I sammanhang härmed omnämner kommittén, att enligt en af aktuarien I. Flodström utarbetad, år 1901 till trycket befordrad sammanfattning af afgifna redogörelser i fråga om statens ämbets- och tjänstemäns dagliga tjänstgöringstid skulle inom de centrala ämbetsverken den dagliga arbetstiden å tjänsterummet i allmänhet utgöra mellan fyra och fem timmar, därvid emellertid, enligt hvad kommittén anser sig böra särskildt framhålla, vore att märka, att de från de särskilda verken lämnade tidsuppgifter i de flesta fall syntes vara approximativt angifna medeltalstider, af hvilka åtskilliga säkerligen vid detaljerad kontroll skulle finnas tåla någon reduktion. Under medgifvande att för åtskilliga tjänstemän, särskildt inom de högre graderna, till denna arbetstid å tjänsterummet komme ett i vissa fall betydande hemarbete,

framhåller kommittén tillika, att för en stor del tjänstemän, särskildt inom första lönegraden, arbetstiden å tjänsterummet utgör — fränsedt studium af författningar och dylikt, där sådant förekommer — den totala arbetstiden i tjänsten, och hvad angår högre tjänstemän, hvilka hafva hemarbete, tror kommittén sig kunna påstå, att ej så sällan i stället lämnats åtskillig eftergift i arbetstiden på tjänsterummet. Kommittén, som icke angifver, huruvida detta uttalande grundas å någon af kommittén verkställd detaljerad undersökning, har vid öfvervägande af dessa förhållanden kommit till den bestämda uppfattningen, att den tid, som af personalen i de centrala ämbetsverken för närvarande ägnas stats-tjänsten, icke i allmänhet är att anse såsom tillfyllestgörande; och har kommittén därför ansett skäligt, att till vinnande af ökning i arbetsprodukten utsträckning äger rum af arbetstiden å tjänsterummet, hvilken utsträckning enligt kommitténs åsikt betingades redan däraf, att för en stor del af tjänstemännen inom de centrala ämbetsverken tjänstegörö-målen vore af den art, att de i regel ej kunde annorstädes än å tjänsterummet besörjas, hvartill komme, att arbete utom tjänsterummet svår-ligen kunde nöjaktigt kontrolleras. Kommittén anser på grund häraf och af i öfrigt anförda skäl sig böra såsom en allmän förutsättning för löneregleringsförslagen för de centrala ämbetsverken antaga, att för dessa ämbetsverk i allmänhet bör stadgas, att samtliga ordinarie tjänstemän och betjante skola, där ej för särskilda fall undantag efter pröfning medgifves, vara å tjänsterummen tillstädes minst sex timmar hvarje söckendag, medan kommittén på samma gång framhåller, att denna tjänstgöringstid utgör allenast en minimitid, under hvilken samtliga ordinarie befattningshafvande skola i regel finnas å tjänsterummen till-städes, men att naturligen enhvar därutöfver är skyldig att å tjänsterummet eller, där sådant kan ske, i hemmet ägna tjänsten all för dess behöriga skötande erforderlig tid.

Hvad kammarrätten angår anser emellertid kommittén en daglig arbetstid af ofvanberörda längd å tjänsterummen icke böra med af-seende å arten af de presidenten och kammarrättsråden anförtrödda göromål för dem ifrågasättas, men, då enligt kommitténs mening äfven af dessa befattningshafvande bör äskas så stor arbetsprodukt, att den kan anses skäiligen betinga åtminstone lika mycket dagligt arbete, som af andra tjänstemän fordras enligt kommitténs förslag, föreslår kommittén i sådant syfte en väsentlig ökning af sammanträdenas antal och i sammanhang därmed ledamöternas föredragningsskyldighet, i hvilket afseende kommittén hemställer, att det måtte åläggas kammarrättsråden att förutom tjänstgöring i plenum dels i tur och ordning en dag i veckan

deltaga i sammanträde för handläggning af anmärknings- och därmed jämställda mål, dels ock en hvar tre dagar i veckan, i regel minst fyra timmar och med skyldighet till föredragning hvar i sin tur, deltaga i sammanträden för handläggning af andra mål och ärenden. Härjämte bör enligt kommitténs åsikt för presidenten stadgas skyldighet att hvarje söckendag vara tillstädes i ämbetsverket. Vidkommande kammarrättens öfrige ordinarie tjänstemän och betjante skulle enligt kommitténs mening ofvannämnda förslag om utsträckning af arbetstiden å dem tillämpas och följaktligen för desse befattningshafvande stadgas förpliktelse att, där ej för särskilda fall undantag efter pröfning medgifves, vara å tjänsterummen tillstädes minst sex timmar hvarje söckendag.

De ökade anspråk, kommittén ansett staten böra ställa på befattningshafvandes i de centrala ämbetsverken arbetskraft, härledas således från det enligt kommitténs mening förefintliga missförhållandet, att den af personalen i dessa ämbetsverk åt statstjänsten ägnade tid icke skulle vara tillfyllest. På sätt representanten för kammarrätten i sitt vid kommitténs betänkande fogade yttrande påvisat, har emellertid kommittén icke framsett några bevis därom, att arbetsprodukten af personalen i de centrala ämbetsverken skulle kvalitativt och kvantitativt sedt vara mindre tillfyllestgörande än arbetsprodukten inom andra rättskipningens eller statsförvaltningens grenar. Ej heller synes ofvan omförmälda sammanfattning af afgifna redogörelser angående statens ämbets- och tjänstemäns dagliga tjänstgöringstid, hvilka väl rimligen måste antagas vara i det hela tillförlitliga, lämna något afgörande stöd för riktigheten af kommitténs påstående, helst om, såsom billigt är, hänsyn tages till aflöningarnes låga belopp. Äfven torde förtjäna framhållas, att efter de senaste löneregleringarnas genomförande anspråken på vederbörande befattningshafvandes i de centrala ämbetsverken arbetskraft på grund af den i jämbredd med samhällsutvecklingen fortgående ökningen af det tillströmmande arbetsmaterialet säkerligen i stort sedt ej oväsentligt stegrats, hvadan äfven härigenom en förskjutning till bemålde löntagares nackdel ägt rum i de dem tillkommande, efter andra än nu rådande förhållanden afpassade löneförmånerna. Måste man emellertid medgifva rättmätigheten af, att, därest staten bereder sina tjänare en efter rimliga lefnadsbehof afvägd vedergällning för deras arbete, tiden för detta arbete bestämmes till den längd, hvilken må finnas behöflig för utförande af den största arbetskvantitet, som utan oskäligen ansträngning kan besörjas af en tjänsteinnehafvare med normal arbetsförmåga, lär ock böra undersökas, om och i hvad mån kontroll å vederbörande befattningshafvande i detta afseende kan anses

nödig eller lämplig. Huru kommittén ansett dessa förhållanden böra regleras hvad kammarrätten angår, är i det föregående omförmäldt; och vill ämbetsverket nu ägna kommitténs förslag härutinnan närmare granskning.

Vidkommande först kommitténs hemställan, att *för presidenten* måtte stadgas *skyldighet att hvarje söckendag vara tillstädes i ämbetsverket*, har kammarrätten mot samma hemställan ej annat att erinra, än att bestämmelsen torde böra affattas sålunda, att presidenten skall i regel hvarje söckendag vara tillstädes i ämbetsverket. Med den af kommittén använda formuleringen skulle presidenten exempelvis icke kunna vid sjukdom eller annat giltigt förfall någon enda dag vara frånvarande utan att af Kungl. Maj:t hafva erhållit ledighet från ämbetet, hvilket icke under alla förhållanden torde kunna i tid anordnas.

Hvad härefter angår kommitténs förslag om *utsträckning af kammarrättsrådets föredragningsskyldighet* tillåter sig ämbetsverket i underdånighet anföra följande. Med afseende å kommitténs uttalande, att af presidenten och kammarrättsråden bör äskas så stor arbetsprodukt, att den kan anses skäligen betinga åtminstone lika mycket dagligt arbete, som af andra tjänstemän fordras enligt kommitténs förslag, må erinras, att, då detta arbetsmått synes vara tämligen obestämdt, den af kommittén sålunda angifna normen för regleringen af ifrågavarande befattningshafvandes tjänstgöringsskyldighet lämnar ganska ofullständig ledning för framställande af ett positivt förslag i ämnet. Med stöd af kommitténs hemställan, att för de centrala ämbetsverken i allmänhet bör stadgas, att samtliga ordinarie tjänstemän och betjante skola i regel vara å tjänsterummen tillstädes minst sex timmar hvarje söckendag med skyldighet naturligen därjämte att å tjänsterummen eller i hemmet åt tjänsten ägna all för dess skötande erforderlig tid, skulle man måhända kunna vara berättigad antaga, att kommittén beräknat den dagliga arbetstiden för tjänstemän i allmänhet till i medeltal minst sex, högst åtta timmar, då en längre daglig arbetstid än den nyssnämnda väl i regel ej rimligtvis lärer böra ifrågasättas. Enligt från kammarrätten meddelad, i ofvan omförmälda sammanfattning af afgifna redogörelser beträffande statens ämbets- och tjänstemäns dagliga tjänstgöringstid intagen uppgift skulle arbetstiden för kammarrättsråden kunna uppskattas till i medeltal för hvarje helgfri dag inemot sju timmar. Äfven om denna uppgift enligt sakens natur ej kunnat blifva fullt exakt, lärer det icke kunna betviflas, att, därest kommitténs förslag om föredragningsskyldighetens utsträckning och reglering i öfrigt af ledamöternas arbete blifve genomfördt, deras tjänstgöringstid skulle ut-

sträckas vida öfver den ofvan antagna normala arbetstiden af sex till åtta timmar för dag. Utan att, såsom det vill synas, åt dessa förhållanden i vidare mån ägna uppmärksamhet har kommittén »för att möjliggöra arbetsproduktens höjning» framställt sitt förslag om ökning i väsentlig grad af sammanträdenas antal och i sammanhang därmed ledamöternas föredragningsskyldighet, hvarvid kommittén enligt sin uppgift tagit hänsyn jämväl till hvad densamma föreslagit till förenkling och underlättande af arbetet. Kammarrätten har ansett sig ej kunna förorda kommitténs hemställan, att revisionskommissarierna skulle såsom ledamöter deltaga i afgörandet af anmärknings- och därmed jämställda mål och ärenden. Enligt ämbetsverkets uppfattning är detta nära nog det enda af de utaf kommittén förordade ändringsförslagen, som i verkligheten skulle medföra någon mera väsentlig lättnad i kammarrättsrådets göromål, hvaremot vissa af kommitténs på frågan inverkan förslag såsom exempelvis dess hemställan om rätt för vederbörande att utan föredragning vidtaga alla nödiga förberedande åtgärder för bringande af mål och ärenden i det för deras pröfning erforderliga skick skulle medföra en väsentlig ökning af ledamöternas arbete. Genom godkännande af kammarrättens förslag om inskränkning af rubrik- och recitskrifningen vore tilläfsventyrs en tämligen afsevärd besparing af tid och arbetskraft att påräkna, men att någorlunda exakt beräkna omfånget af denna besparing lärer, på sätt i det föregående blifvit antydt, för närvarande svårigen låta sig göra. Under antagande att kommitténs förslag i de delar, som ej afse nu förevarande fråga, med de af kammarrätten därutinnan förordade ändringarna skulle vinna godkännande, torde någon, om ock ej synnerligen väsentlig lättnad i tjänsteåligganden beredas kammarrättsråden och vid sådant förhållande, utan fara för rättssäkerheten och oskäligt betungande af vederbörande befattningshafvande, jämväl någon utsträckning af föredragningsskyldigheten kunna genomföras.

Hvad åter angår måttet af denna utsträckning har kammarrätten för sin del ej kunnat undgå att finna kommitténs förslag därutinnan öfverskrida de gränser, lämplighet och billighet utstaka. Kommittén håller före, att en dylik utsträckning bör kunna vidtagas, utan att därigenom skulle i någon mån äfventyras målens noggranna behandling; och efter att hafva verkställt en beräkning af den tid, som skulle blifva disponibel för kammarrättsråden för besörjande af det arbete, som förutsättes för eller föranledes af föredragningen under den af kommittén föreslagna tiden eller som eljest är i tjänsten behöfligt, därvid dock den ej sällan ganska tidsödande handläggningen af pleniären, sär-

skildt Kungl. Maj:ts remisser, synes ej hafva af kommittén behörigen uppmärksammas, yttrar densamma, att det icke torde lida något tvifvel, att den för ifrågavarande arbete disponibla tiden bör vara tillräcklig. Med stöd af sin kännedom om beskaffenheten och omfattningen af det med beredning till föredragning af och expedierande af beslut i de till ämbetsverkets handläggning hörande mål och ärenden förenade arbete vågar kammarrätten i underdånighet bestrida riktigheten af kommitténs uppfattning härutinnan. Det vill till en början synas, som om kommittén icke vederbörligen beaktat de större kraf på noggrannhet i handläggningen, allsidighet i skärskådandet och grundlighet i pröfningen af förekommande frågor, som vid jämförelse med underordnade myndigheter måste ställas på öfverrätter och andra högre instanser, kraf, hvilka gifvetvis böra än ytterligare skärpas med afseende å de myndigheter, hvilka afgöra ärendena i sista hand. Skola emellertid dessa kraf verkligen uppfyllas, är det uppenbarligen ej möjligt undvika, att i de högre och högsta instanserna formerna blifva något tyngre och ärendenas handläggning mindre snabb än hos öfriga myndigheter, liksom det synes själfallet, att för behandling af förekommande mål och ärenden bör åt ledamöterna i öfverrätter beredas större mått af tid än åt de i första instans dömande. I samma mån som vid reglering af arbetet i en öfverrätt dessa synpunkter undanskymmas af en sträfvan att genom ett forceradt afgörande af största möjliga antal ärenden öka arbetsprodukten, hotas rättssäkerheten och rubbas hufvudbetingelsen, för att domstolen skall kunna ej allenast i yttre mening fylla sin uppgift.

Kommittén har (delen I sid. 106) med rätta framhållit, att till ett behörigt skötande af ordinarie statstjänst måste anses höra, icke blott att de löpande göromålen varda utan anmärkning förrättade, utan ock att vederbörande tjänsteman ägnar erforderlig tid åt studier beträffande det honom anvisade verksamhetsområdet, hvarjämte åtminstone hvad tjänstemän af högre grader anginge det vore af mycken betydelse, särskildt inom vissa verksamhetsområden, att uppmärksamhet i all erforderlig mån ägnades äfven åt företeelserna utomlands å motsvarande områden. Sagnade tjänstemannen blick för de kraf, hvilka i sådant hänseende på honom ställdes, eller vore han af sysslände utom tjänsten förhindrad att fylla desamma, vore fara värdt, att i många fall hans arbete i tjänsten blefve blott ett mer eller mindre rutinmässigt afhjälpande af inkommande ärenden utan det sinne eller intresse för initiativ, som vore så viktigt för främjande af en sund och god utveckling inom det område, till hvilket tjänsten hörde.

Det torde knappast kunna betviflas, att, därest kommitténs förslag till reglering af kammarrättsrådets tjänstgöringsskyldighet blefve genomfördt, detsamma skulle i sin mån bidra att framkalla den af kommittén sålunda uppmärksammade faran för ett mindre godt arbetsresultat. Ty med den af kommittén föreslagna ökningen af föredragningsskyldigheten, hvilken därjämte skulle utsträckas till vissa delar af året, då för närvarande föredragningsarbetet helt och hållet eller delvis är afbrutet, lär för ledamöterna ringa eller ingen tid blifva öfrig för studier beträffande det dem anvisade verksamhetsområdet eller företeelser utomlands å motsvarande arbetsområde.

Medan vederbörande föredragandes arbete påtagligen skulle röna ogynnsamt inflytande af ett så forceradt arbetssystem som det af kommittén förordade, komme på samma gång nämnda system antagligen att leda därtill, att de ledamöter, hvilka såsom bisittare deltagit i målens afgörande, skulle sakna tid att åt desamma ägna erforderligt arbete. Att vådan för rättssäkerheten af den ifrågasatta anordningen blefve väsentligen ökad, i händelse af bifall till kommitténs förslag, att kammarrätten skulle i sista instans handlägga beskattnings- med flera mål, i hvilka talan mot kammarrättens beslut för närvarande få hos Kungl. Maj:t fullföljas, torde knappast behöfva påpekas.

Det lär ej heller böra förbises, att, efter det senaste lönerreglering för kammarrätten år 1879 ägde rum, den kammarrättsråden påhvilande arbetsbördan jämsides med arbetsmaterialets tillväxt i ej oväsentlig grad ökats. Enligt en af kommittén utarbetad tabell (delen III sid. 12 och 13) har antalet afgjorda mål och ärenden tillhörande ledamöters föredragning från och med år 1881 till och med år 1903 afsevärdt stigit ej blott absolut utan i förhållande till antalet föredragande. Den under ifrågavarande tidsperiod inträdda ökningen af ledamöternas arbete kan emellertid ej mätas endast efter dessa siffror, utan hafva äfven målens alltmer invecklade och svårlösta beskaffenhet, som till stor del varit en följd af det ekonomiska lifvets snabba utveckling under senare år och saknaden af en tidsenlig lagstiftning å ämbetsverkets arbetsområde, samt om ock i mindre grad den af ökningen af ledamöternas antal föranledda utsträckningen af tjänstgöringsskyldigheten bidragit därtill, att anspråken på ledamöternas tid och arbetskraft i ej obetydlig mån stegrats.

Då enligt tillgängliga uppgifter den dagliga arbetstiden för kammarrättsråden utgör i medeltal inemot sju timmar och enligt kammarrättens öfvertygelse kommitténs förslag i öfrigt ej öppnar utsikt till lättnad i ledamöternas arbete samt, därest samma förslag blefve genomfördt, en ökning med omkring hälften af den kammarrättsråden nu påhvilande arbets-

bördan sannolikt vore att motse, kan kammarrätten för sin del icke finna nu ifrågakomna hemställen vare sig förenlig med nödig omtanke för rättssäkerheten eller öfverensstämmande med billighet mot vederbörande befattningshafvande, hvilkas ämbeten skulle genom bifall till förevarande förslag undergå en grundväsentlig förändring, och af hvilka icke alla med visshet ens skulle kunna antagas äga det mått af hälsa och krafter, som erfordras för fullgörande af ett arbete af den omfattning, kommittén tillärnat. Att af en eller annan med ovanlig arbetsförmåga utrustad ledamot äfven det af kommittén förordade arbetsmåttet skulle kunna utan oskäligen ansträngning fyllas, lär ej kunna åberopas till stöd för den ifrågasatta anordningen, då arbetstiden naturligen ej bör ordnas efter dylika undantagsförhållanden, hvilka för öfrigt, därest regleringen af ämbetsverket varder genomförd i enlighet med kommitténs förslag, lära blifva alltmer sällsynta.

Men äfven ur en annan synpunkt finner kammarrätten förslaget otjänligt. Det synes nämligen uppenbart, att, såvidt för närvarande kan bedömas, en så väsentlig utsträckning af föredragningskyldigheten som den af kommittén förordade icke är behöflig, för att de ordinarie ledamöterna skulle kunna medhinnas föredragningen af de mål och ärenden, som i medeltal årligen lottas å deras rotlar. Till den nu befintliga balansen af oafgjorda mål, hvars afarbetande lär bära möjliggöras genom tillfälliga anordningar, synes hänsyn ej bära tagas vid utarbetande af förslag till en reglering af ämbetsverket. Vid utredning af frågan, i hvad mån kammarrättsrådets nuvarande föredragningskyldighet bör utsträckas för att motsvara det normala behovet, torde man lämpligen kunna utgå från 1903 års förhållanden. År 1904 inkommo i stort antal besvär öfver den nästföregående år åsatta allmänna fastighetstaxeringen och den samma år för första gången verkställda inkomstskatttaxeringen, hvilket föranledde därtill, att de nästlidet år inkomna målens antal vida öfversteg det sedvanliga. År 1903, då åtta ledamöter samt under vår- och höstsessionerna två adjunkter tjänstgjorde, inkommo sammanlagdt 2,541 mål och ärenden, tillhörande ledamöters föredragning, medan sistnämnda år afgjordes i det närmaste samma antal eller tillhoppa 2,533 dylika mål och ärenden. Vid beräkning af den ledamöterna påhvilande normala arbetsbördan torde man emellertid vara berättigad från berörda arbetsmängd af omkring 2,540 mål och ärenden frändraga ett så stort antal mål och ärenden, förslagsvis upptaget till 80, som genom bifall till kommitténs af kammarrätten förordade förslag om upphörande af underställningsskyldigheten i vissa mål och öfverlämnande till revisionskommisariernas föredragning af en del anmärknings- och därmed jäm-

ställda mål och ärenden skulle kunna antagas komma att frångå ledamöternas föredragning. Härjämte måste emellertid hänsyn tagas äfven därtill, att enligt förslaget sammanträdena ej vidare skulle behöfva åtminstone i samma mån som för närvarande tagas i anspråk af föredragning till kommunikation af mål och ärenden, och att äfven enligt kammarrättens mening föredragningsarbetet borde fortgå under längre tid af året än för närvarande är fallet. Vid öfvervägande af dessa förhållanden har ämbetsverket kommit till den uppfattning, att, därest kammarrättsrådets föredragning under vår- och höstsessionerna utsträcktes utöfver den nuvarande med omkring hälften af hvad kommittén föreslagit, skulle under ofvanberörda förutsättningar den sålunda ökade föredragningstiden vara tillräcklig för behandling af den ledamöternas föredragning tillhörande ordinarie arbetsmängden; och synes i händelse af en verksam förenkling af rubrik- och recitskrifningen en sådan utsträckning af föredragningssskyldigheten som den af kammarrätten nu angifna möjligen kunna äga rum.

Hvad slutligen angår kommitténs förslag, att *samtliga ordinarie befattningshafvande i kammarrätten med undantag af presidenten och ledamöterna skulle i regel vara å tjänsterummen tillstädes minst sex timmar hvarje söckendag*, får kammarrätten till en början erinra, att den af kommittén sålunda förordade anordningen med stadgad arbetstid å tjänsterummen genom kammarrättens beslut redan vunnit tillämpning med afseende å revisionsafdelningens revisorer och amanuenser. Då det kammarrättens revisorer åliggande arbetet på grund af sin beskaffenhet måste till största delen utföras i ämbetsverkets lokaler, synes anledning saknas till erinran mot det af kommittén föreslagna systemets användning hvad dessa tjänstemän angår. Dock anser kammarrätten sig icke böra underlåta att framhålla, hurusom tvekan yppats om lämpligheten af att, på sätt kommittén föreslagit, med ytterligare en timme dagligen utsträcka tiden för revisionsarbetet, enär detsamma verkar synnerligen tröttande och vid sådant förhållande af den ifrågasatta sjätte arbetstimmen någon afsevärd ökning af arbetsprodukten ej läser kunna förväntas.

Hvad angår öfriga tjänstemän, hvarom nu är fråga, skulle med undantag i viss mån beträffande aktuarien det af kommittén förordade systemets tillämpning innebära en högst väsentlig inskränkning i deras nuvarande rätt att med afseende å tiden och stället själfva ordna sitt arbete i tjänsten, och kammarrätten kan icke för sin del finna den af kommittén förordade reglementeringen af arbetstiden å tjänsterummen hvad beträffar andra ordinarie befattningshafvande i ämbets-

verket än revisorerna vara till verkligt gagn för arbetet eller i öfrigt lämplig. De hufvudsakliga skäl, som synas tala mot kommitténs hemställan i denna del, hafva så ofta framhållits och så fullständigt utvecklats af, bland andra, representanterna i kommittén för de ämbetsverk, angående hvilka densamma redan afgifvit regleringsförslag, att en hänvisning till de af dessa representanter mot förslaget uttalade betänkligheter, hvilka kammarrätten i allt väsentligt delar, måhända kunde vara tillfyllest. Med afseende å frågans stora betydelse och de enligt ämbetsverkets öfvertygelse synnerligen ofördelaktiga verkningar, en bestämmelse af ifrågavarande innebörd i flera hänseenden komme att medföra, anser emellertid kammarrätten sig böra i detta ämne särskildt framhålla följande.

Det är en alldaglig erfarenhet, att det arbete, som utföres å tjänsterummen, icke kan i kvalitativt afseende jämföras med det, som under gynnsammare betingelser för lugn och ostördhet verkställes i hemmet. Att vid detta allmänt kända förhållande förlägga större del af arbetet till ämbetsverket än som på grund af själfva sin beskaffenhet måste därstädes utföras, lärer därför knappast kunna anses förenligt med en rätt användning af vederbörandes arbetskraft. Men äfven den ökning af arbetsprodukten, kommittén förväntar af förslagets genomförande, skulle enligt kammarrättens öfvertygelse icke kunna på denna väg vinnas. Storleken af den hvarje befattningshafvande påhvilande arbetsbördan är för öfrigt på förhand tämligen gifven, och någon höjning af arbetsprodukten skulle således säkerligen ej vara att påräkna genom utsträckning af arbetstiden å tjänsterummen. Däremot torde det vara anledning befara, att ett dylikt system, hvarigenom vederbörande tjänstemän skulle tvingas att, äfven om arbetsmaterial saknades, under sysslöshet uppehålla sig å ämbetslokalerna, komme att efter hand minska intresset för tjänsten och äfven därigenom inverka ogynnsamt på arbetet inom verket.

Man har såsom en afsevärd fördel af den ifrågasatta anordningen framhållit den möjlighet till skärpt kontroll å arbetet, densamma skulle medföra. Häremot torde emellertid med fog kunna erinras, att den kontroll, som dymedelst skulle möjliggöras, komme att bestå hufvudsakligen i ett yttre och följaktligen värdelöst öfvervakande, under det enligt sakens natur den verkliga kontrollen å arbetet skulle såsom hittills försiggå vid vederbörande förmäns granskning af arbetsresultatet eller i annan ordning.

Medan således enligt kammarrättens mening förslaget, ur det allmännas synpunkt sedt, ej förtjänar förord, skulle det säkerligen för

vederbörande befattningshafvande föranleda så kända olägenheter, att det är att befara, att, därest detsamma blefve godkändt, det blefve förenadt med svårigheter att finna aspiranter med erforderlig kompetens till ifrågavarande befattningar. Det torde ock böra uppmärksammas, att den ifrågasatta anordningen med all sannolikhet komme att högst väsentligt förminska möjligheterna att vid tjänstledighet eller semester för vederbörande tjänsteinnehafvare erhålla lämpliga vikarier. Därvid är man nämligen i kammarrätten, liksom äfven i andra ämbetsverk torde vara fallet, merendels hänvisad till de extra ordinarie tjänstemännen, hvilka för vinnande af gynnsammare befordringsutsikter vanligen samtidigt tjänstgöra i två eller flera verk, och synes det vara all anledning befara, att, därest mottagandet af ett dylikt vikariat skulle vara förbundet med skyldighet för vederbörande att vara tillstädes å tjänsterummet minst sex timmar hvarje söckendag, de obefordrade tjänstemän, som ägde erforderliga förutsättningar att kunna fylla de med den ifrågakomna tjänstebefattningen förenade uppgifterna, skulle för att icke skada sina utsikter till befordran annorstädes ofta nog se sig nödsakade afböja anbud om förordnande i kammarrätten. Resultatet af den föreslagna anordningen måste följaktligen antagas blifva, att utan någon verklig nytta för arbetet vederbörande befattningshafvande finge vidkännas en icke oväsentlig inskränkning i sin personliga frihet, en inskränkning, hvilken förvisso komme att ganska allmänt uppfattas såsom föranledd af ett enligt kammarrättens öfvertygelse föga berättigadt misstroende till vederbörandes pliktänsla.

Kammarrätten anser sig slutligen ej heller böra lämna oanmärkt, att, såsom representanten för ämbetsverket jämväl antydt, kommitténs förslag i allt fall icke läser kunna genomföras utan anskaffande i vissa fall af annorlunda beskaffade arbetslokaler än de nu befintliga, hvilka, särskildt hvad beträffar kammarrättens kansli, sakna nödigt utrymme och äfven under nuvarande förhållanden, då vederbörande tjänstemän likväl i regel torde i hemmet besörja de göromål, som kräfva ett mera ostördt tankearbete, icke kunna anses motsvara sitt ändamål.

De här ofvan af kammarrätten mot ifrågavarande anordning uttalade betänkligheterna gälla förträdesvis förslaget, så vidt detsamma afser advokatfiskalen, revisionskommisarierna och kanslitjänstemännen utom aktuarien. Denne sistnämnde intager nämligen i förevarande afseende en ställning, närmast jämförlig med revisorernas, i ty att hans tjänstegöromål i regel äro af den art, att de måste utföras i ämbetsverket. Då emellertid omfattningen af hans arbete i tjänsten är särdeles växlande under olika delar af året, synes icke böra ifrågakomma

att för honom i vidare mån stadga någon viss daglig tjänstgöringstid å tjänsterummet, men torde för att tillmötesgå allmänhetens och vederbörandes inom ämbetsverket alla befogade anspråk böra bestämmas, att aktuarietkontoret skall hållas öppet för allmänheten hvarje helgfri dag mellan klockan tio förmiddagen och tre eftermiddagen.

Kommitténs förslag till villkor för åtnjutande af de med ordinarie befattning inom kammarrätten förenade aflöningsförmåner.

Mot detta förslag anser sig ämbetsverket äga skäl till följande erinringar.

Kommittén föreslår till en början det villkor, att *innehafvare af ordinarie befattning skall* vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af kammarrätten eller dess särskilda afdelningar eller eljest i allmänhet kan varda stadgad, samt i sådant hänseende, äfvensom *därest vissa kammarrätten tillhörande göromål öfverflyttas till annat ämbetsverk, vara pliktig att*, med bibehållande af den tjänstegrad och den aflöning, han innehar, efter ny eller förändrad arbetsordning sköta de med befattningen förenade göromål eller *tjänstgöra i det verk, till hvilket göromålen öfverlämnas.*

Af dessa ordalag vill det synas, som om kommittén afsett, att, därest vissa kammarrätten tillhörande göromål öfverflyttades till annat ämbetsverk, innehafvare af ordinarie befattning i kammarrätten skulle kunna förpliktas att under angifna förutsättningar efter ny eller förändrad arbetsordning i det andra verket fullgöra tjänsteåligganden, helt olika dem, hvilka varit förenade med hans befattning i kammarrätten. Då det icke torde vara lämpligt eller billigt att ålägga en ordinarie befattningshafvande skyldighet att underkasta sig en så väsentlig förändring i sin tjänstemannaställning, som kommittén synes vilja möjliggöra genom detta förslag, lärers detsamma, för den händelse att det lägges till grund för bestämmelser i ämnet, böra på det sätt ändras, att vederbörande befattningshafvande frikallas från förpliktelse att efter förflyttning till annat ämbetsverk därstädes utföra andra göromål än dem, som förut tillkommit honom att i kammarrätten besörja.

Med afseende å frågan, om det bör vara statens tjänare medgifvet att *med ordinarie tjänst förena annan befattning eller uppdrag*, framhåller kommittén, hurusom kraf allt starkare framträdt därpå, att vederbörande

löntagare skulle åt den aflönade statstjänsten helt ägna sin tid och sina krafter, liksom att statsmakterna genom allt bestämdare föreskrifter begränsat tjänstemännens rätt att bredvid statstjänsten innehafva andra befattningar, samt redogör (delen I sid. 104 och följ.) närmare för, huru detta kraf gjorts gällande och från statsmakternas sida delvis vunnit erkännande. Kommittén förklarar sig härutinnan omfatta den åsikt, att staten bör äga att å sina tjänare, där dessa aflönas på ett tillfredsställande sätt, ställa det anspråk, att åtminstone i regel deras tid och krafter helt ägnas dem anförtrodda befattningar, hvarför äfven dessa befattningar böra så ordnas, att de i allmänhet fullt kräfva sin man. Ehuru vid det förhållande att fordringarna å statstjänarnes arbetsförmåga ej finge ställas högre, än att de i regel kunde utan oskäligen ansträngning fyllas, för en och annan med större arbetsförmåga och arbetsifver utrustad person kunde blifva åtskillig tid öfrig äfven för andra göromål, borde detta, om statstjänsten så ordnades, som ofvan antydts, och behörigen sköttes, blifva undantagsfall. Liksom enligt nu gällande bestämmelser borde efter kommitténs åsikt i förevarande afseende fortfarande skiljas mellan å ena sidan sådana befattningar, hvilka innehafvare af en ordinarie befattning i statens tjänst icke finge därmed förena, och å andra sidan sådana, i fråga om hvilkas förening med ordinarie statstjänst ett ovillkorligt förbud ej lämpligen borde uppställas. Till den förra gruppen vore enligt nu gällande föreskrifter hänfödda ordinarie tjänster å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, men kommittén anser, att dit böra hänföras äfven amanuens- eller därmed jämförliga biträdesbefattningar i statens, Riksdagens eller kommuns verk, hvarom ock kommittén hvad kammarrätten augår framlägger förslag.

I likhet med statskontorets representant i kommittén (delen IV sid. 199) håller kammarrätten före, att, därest de af kommittén föreslagna, knappt tillmätta lönesatserna varda fastställda, ett ovillkorligt förbud mot förening af ordinarie statstjänst med amanuens- eller annan biträdesbefattning af angifna slag skulle i synnerhet mot de svagast aflönade tjänstemännen innebära alltför stor stränghet, enär icke utan fog torde kunna befaras, att ett dylikt förbud skulle föranleda därtill, att den ekonomiska ställningen för ett ganska afsevärdt antal statstjänare, hvilka därigenom skulle se sig beröfvad möjligheten till erhållande af nödig inkomstfyllnad, blefve ej oväsentligt försämrade. Vid sådant förhållande finner kammarrätten sig förhindrad biträda kommitténs förevarande hemställan och anser nu gällande bestämmelser i ämnet bättre motsvara billighetens fordringar.

Hvad angår förening med ordinarie statstjänst af andra tjänstebefattningar eller uppdrag omfattar kommittén den mening, att det ej är lämpligt eller utförbart att meddela ett ovillkorligt förbud mot dylik förening, men att nödigt är, att nuvarande föreskrifter härutinnan fullständigas och skärpas. I detta syfte föreslår kommittén med afseende å kammarrätten det aflöningsvillkor, att med ordinarie befattning ej heller må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroj försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerad, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning af hvad slag som helst, så framt ej i särskilda fall hvad angår presidenten eller ledamot Kungl. Maj:t och hvad angår innehafvare af annan befattning kammarrätten på grund af förekommande omständigheter och efter pröfning, att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt å tjänstgöringen i kammarrätten, finner sådant uppdrag eller sådan tjänstebefattning kunna få tills vidare bibehållas eller mottagas.

Då, såsom lätt inses, statstjänsterna måste anordnas på sådant sätt, att storleken af den med dem förenade arbetsmängden icke ställes i beroende af personalförhållanden, lära de anspråk, staten äger å vederbörande befattningshafvandes arbetskraft, ej rimligen kunna utsträckas till sådan omfattning, att staten skulle i alla fall äga förfoga öfver sina tjänares hela tid och arbete. Det har ofta påvisats, att, äfven om statstjänsten plikttroget fullgöres, den kan för vederbörande tjänsteinnehafvare af olika anledningar lämna åtskillig tid öfrig. Så är naturligen i främsta rummet förhållandet med afseende å de tjänstemän, hvilkas arbetsförmåga eller duglighet i mera nämnvärd mån höjer sig öfver det normala måttet. Vidare är att märka, att, på sätt äfven kommittén framhållit, af ett icke ringa antal befattningshafvande tjänstegörömlen måste uteslutande eller till största delen utföras å ämbetslokalerna, ett förhållande, som påtagligen är ägnadt medföra någon begränsning af arbetstiden. Ej heller torde böra lämnas oanmärkt, att för vissa tjänstemän arbetsbördans storlek under olika delar af året är ganska växlande, beroende, som den samma är, af mängden och beskaffenheten af inkommande mål och ärenden.

Såsom ofvan blifvit antydtt, har det emellertid med växande styrka gjorts gällande, att vederbörande befattningshafvandes rätt att förfoga öfver den lediga tid, statstjänsten kan lämna dem öfrig, bör i förut angifna afseende inskränkas. En dylik inskränkning i tjänstemännens handlingsfrihet af den omfattning, att de därigenom skulle nära nog utestängas från ett stort antal uppdrag och befattningar af skilda slag,

hvilka komme att fortfarande stå hvarje annan oförvitlig medborgare öppna, blefve för dem desto mera kännbar, som tjänstemännen på grund af sin utbildning och erfarenhet på rättsväsendets och förvaltningens område på denna väg lättast kunnat vinna en ofta välbehöflig inkomstfyllnad. I förevarande liksom i andra fall måste emellertid själfallet den enskildes intresse stå tillbaka, därest viktiga statshänsyn kräfvat begränsning i dess rätt att göra sig gällande, och en sådan begränsning har man hvad angår rätten att med statstjänsten förena befattning af mera enskild natur på hufvudsakligen två olika grunder ansett af behovet påkallad.

Det har ofta blifvit sagdt, att tjänstemännens sysslande med uppdrag och göromål utom tjänsten icke kunnat undgå att splittra deras intresse och taga i anspråk arbetskraft, som bort odelad användas å tjänstens skötande, hvaraf följden blifvit, att åt de med densamma förenade uppgifter icke ägnats den tid och uppmärksamhet, som för dessa uppgifters behöriga fullgörande varit behöfliga. Äfven om det icke lär kunna förnekas, att dylika missförhållanden någon gång förekommit, äro de dock säkerligen att hänföra till alltmör sällsynta undantag, och måste det å andra sidan tillses, att icke genom den af kommittén förordade anordningen svårare olägenheter uppkomma än dem man genom berörda anordning afsett att undanrödja. Kommittén, hvilken själf (delen I sid. 150) påvisat det obestriddiga gagn, som en på personlig erfarenhet grundad förmåga hos vederbörande befattningshafvande att bedöma det praktiska lifvets företeelser måste medföra äfven för statstjänstens handhafvande, har emellertid genom sitt förslag till reglering af nu ifrågavarande förhållanden beträddt en väg, som leder bort från det mål, hvars ernående kommittén betecknat såsom önskligt. I detta ämne erinrar kammarrättens representant i kommittén, hurusom det är att befara, att kommitténs förslag skall leda till en för det allmänna skadlig opraktiskhet i vederbörande ämbetsmäns uppfattning af förekommande frågor, samt framhåller, att för ett ämbetsverk sådant som kammarrätten, hvilket har att handlägga räkenskaps-, anmärknings- och beskattningsärenden från vidt skilda områden, är en närmare kändedom om det praktiska lifvets olikartade förhållanden hos dem, hvilka hafva afgörandet i sin hand, icke utan sin stora betydelse. Instämmande häri tillåter kammarrätten sig tillika påpeka, att äfven enligt kommitténs förslag det fortfarande skulle stå vederbörande befattningshafvande öppet att mottaga och utföra uppdrag af mera tillfällig eller enskild art, hvilket medgifvande, ehuru en förbudsbestämmelse däremot enligt sakens natur svårigen skulle kunna blifva fullt verksam, kuappast

ur den af kommittén i förevarande afseende anlagda synpunkten kan anses följdriktigt.

Det andra hufvudskäl, som anförts mot tjänstemännens rätt att mottaga befattningar i bolag och andra liknande sysslor, synes emellertid böra tillmätas större betydelse. Tjänstemännens grannliga ställning såsom statens organ vid rättskipningens och förvaltningens handhavande bör — säger man — betinga en begränsning af deras rätt att aktivt deltaga i ledningen af stora affärsföretag.

Den uppfattning, som ligger till grund för detta kraf, har vunnit ett klart uttryck i en inom Andra Kammaren vid 1903 års riksdag väckt motion (N:o 117), hvori hemställdes, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter nödig utredning för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i lagen om aktiebolag den 28 juni 1895, hvarigenom ämbetsmäns rätt att vara styrelseledamöter eller revisorer i aktiebolag i lämplig omfattning inskränktes. Grundtanken i motionen var, att ämbetsmännens aktiva deltagande i affärlifvet framkallade verklig fara för deras opartiskhet i tjänsteäliggandena, i all synnerhet när det gällde den högre administrationens ämbetsmän. Nutidens mångsidiga, omfattande, i de mest olika förhållanden ingripande affärsintressen bragte med nödvändighet de stora ekonomiska sammanslutningarna i permanent kontakt med landets administration. Det kunde gälla förmåner af en eller annan art, det kunde gälla åtgärder, som de administrativa myndigheterna på egen hand kunde afgöra, det kunde gälla förändringar i lagstiftningen, där de med sin auktoritet genom utlåtanden och uppgifter kunde inverka. En ämbetsman, som själf hade ett måhända alldeles liknande intresse att för sitt bolag bevaka, som det ett sökande bolag ville hafva främjadt, kunde endast med svårighet iakttaga fullständig opartiskhet i sitt görande och låtande. Åtminstone kunde allmänheten knappast bringas att tro detta, och därpå måste hans auktoritet lida afbräck, äfven om hans beslut verkligen leddes endast af rena afsikter.

Lagutskottet (utlåtande N:o 31) afstyrkte emellertid framställningen på hufvusakligen följande skäl. Det föreslagna stadgandet skulle uppenbarligen innebära ett ganska kännbart ingrepp i ämbetsmännens handlingsfrihet och rätt att förfoga öfver sin egendom. Om ämbetsmän icke finge såsom styrelseledamöter deltaga i aktiebolags förvaltning och såsom revisorer öfvervaka densamma, skulle därpå i många fall följa, att de kände sig obenägna att nedlägga penningar i dylika företag och alltså vore i viss mån uteslutna från en möjlighet till penningplacering, hvilken i våra dagar hörde till de mest aulitade. Särskildt tryckande skulle denna inskränkning blifva för ämbetsmän, hvilka redan vore del-

ägare i dylika företag eller erhöle sådan andel annorledes än genom ett därpå riktadt aftal, exempelvis genom arf eller gifte. Äfvenledes torde det vara oförnekligt, att inskränkningen, om densamma finge en tämligen vidsträckt omfattning, skulle medföra svårigheter såväl för affärsvärlden som för det stora antal ämbetsmän, hvilka, särdeles i yngre år, icke åtnjöte sådan aflöning af staten, att det skäligen borde förmenas dem att genom biförtjänster förbättra sin ekonomiska ställning, i den mån sådant läte sig göra, utan att deras plikter mot staten försumrades. Affärsvärlden skulle gå miste om arbetskrafter, af hvilka den haft nytta, och som åtminstone under den första tiden säkerligen icke lätt skulle kunna ersättas, och ämbetsmännen skulle utestängas från ett verksamhetsfält, där biförtjänster kanhända lättast varit att erhålla. Jämväl från statens synpunkt skulle en alltför sträng begränsning af ämbetsmännens möjlighet att erhålla biförtjänster kunna inverka ofördelaktigt, därigenom att allt flera af ekonomiska skäl afhöles från att söka anställning i statens tjänst. Dessutom förefölle det mindre följdriktigt att, om man ville vinna det ändamål, motionären åsyftat, förbjuda ämbetsmännen endast att vara styrelseledamöter eller revisorer i aktiebolag, då ämbetsmän i lika hög grad kunde vara intresserade i andra affärsföretag och deras intresse för dylika företag lika väl kunde framkallas af andra anledningar. Ehuru möjligt kunde vara, att ämbetsmännens deltagande i affärlifvet stundom sträckt sig längre, än som varit lämpligt och riktigt, ansåge utskottet sålunda, att motionärens förevarande framställning icke borde föranleda till någon Riksdagens åtgärd. Såsom kommittén omförmält (delen I sid. 43), förföll frågan genom Kamrarnes skiljaktiga beslut.

I sitt den 29 april 1904 afgifna underdåniga utlåtande har kammarkollegium i förevarande ämne anført, bland annat, att, om staten af farhåga för de frestelser, i hvilka ämbetsmännen kunde genom sin ställning till privata företag komma, skulle utesluta dem från all närmare beröring med dylika, ville det synas, som om utan verkligt gagn en alltför stor stränghet blefve tillämpad. En sådan åtgärd vore nämligen till sin påföljd helt visst mycket litet verkande, så länge medlemmar af ämbetsmannakåren icke kunde förhindras att placera penningar i ekonomiska företag, och då i allt fall en oredlig ämbetsman icke torde sakna utväg att genom de beslut eller åtgärder, han å ämbetets vägnar fattade eller vidtog, främja egna och andras enskilda intressen. Kommittén hade icke velat föreslå ovillkorligt förbud mot förening med statstjänst af enskild befattning eller uppdrag men ansåge dock en sådan förening böra endast undantagsvis medgifvas. I sådant afseende erinrade kommittén, huruledes en statens tjänsteman kunde med mera

afsevärdt belopp vara intresserad i något bolag. Då det icke borde förmenas honom, mer än hvarje annan medborgare i dylikt fall, att vaka öfver skötseln af sin sålunda placerade förmögenhet, kunde det enligt kommitténs åsikt stundom vara erforderligt, att han intoge plats i bolagets styrelse, naturligtvis under förutsättning att sådant ej inverkade hinderligt på det behöriga fullgörandet af statstjänsten. Skulle detta exempel tagas till ledning vid afgörandet af frågan, om tillstånd för tjänsteman att åtaga sig enskildt uppdrag borde i förekommande fall meddelas, torde alltför stort spelrum gifvas åt den tillfälligheten, att tjänsteman ägde större enskild förmögenhet, och utslaget skulle i sådan händelse gifvas till förmån för den, som mindre än den omedelade ämbetsbrodern kunde vara i behof af biinkomster. I den mån det ifrågasatta förbudet hade till syfte att förebygga en konflikt mellan personers ämbetsplikter och deras ekonomiska intressen, torde åtskillnad böra göras mellan å ena sidan de högsta och högre ämbetsmännen, hvilka på grund af sin ställning deltog i eller kunde inverka på vederbörande myndighets beslut, samt å andra sidan tjänstemän af en sådan grad, att de vore utan allt inflytande härutinnan. Ur angifna synpunkt kunde efter kollegii förmenande ej finnas något som helst skäl att utesluta dessa senare från deltagande i förvaltningen af ett aktiebolags angelägenheter. Och har kollegium uttalat den mening, att kommitténs förslag i förevarande ämne ej torde rätt väl tillgodose billighetens fordringar.

I allt väsentligt anslutande sig till dessa kollegii uttalanden tillåter kammarrätten sig i underdånighet afstyrka kommitténs förslag, så vidt detsamma afser ändring i nu gällande föreskrifter om förening af ordinarie befattning i kammarrätten med tjänstebefattning af mera enskild natur, uttrycket tjänstebefattning därvid enligt en af ett flertal statsmyndigheter omfattad tolkning fattadt i mera inskränkt bemärkelse och således ej i allmänhet inbegripande uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för bolag och därmed jämförliga sysslor.

Hvad angår sådana uppdrag eller sysslor, till hvilkas förening med tjänst i kammarrätten tillstånd hittills icke ansetts erforderligt, finner kammarrätten, i öfverensstämmelse med hvad kammarkollegium i sitt ofvanberörda utlåtande i förevarande ämne anfört, det väl icke vara påkalladt, att vederbörande åläggas särskildt utverka sig tillstånd att mottaga dylika uppdrag, men att för möjliggörande af erforderlig kontroll därå, att icke det ifrågavarande uppdraget komme att menligt inverka på statstjänstens behöriga utföring, befattningshafvande, som mottagit sådant

uppdrag, bör därom hos vederbörande skriftligen göra anmälan, med skyldighet för honom att fråntråda detsamma, därest på grund af förekommande omständigheter uppdraget finnes inverka hinderligt å eller icke lämpligen böra förenas med tjänstgöringen i kammarrätten.

Bland villkoren för åtnjutande af de med ordinarie befattning i kammarrätten förenade aflöningsförmåner har kommittén äfven föreslagit den bestämmelsen, att *tjänsteman i första lönegraden är skyldig att tjänstgöra å den särskilda befattning inom graden, där kammarrätten till befordrande af arbetets oafbrutna gång finner honom lämplig och behöflig.*

Äfven om en dylik bestämmelse må anses tjänlig med afseende å de centrala ämbetsverken i allmänhet eller vissa af dem, är det dock svårt att inse hvad gagn en sådan föreskrift särskildt i fråga om kammarrätten skulle medföra. Af den i ämbetsverket anställda tjänstemannapersonalen tillhöra för närvarande notarierna, aktuarien och revisorerna första lönegraden, och kommittén har ej heller föreslagit någon ändring härutinnan. Möjligheten af att till tjänstgöring å kansliet i egentlig mening eller aktuariekontoret förflytta en revisor eller å revisionsafdelningen en notarie eller aktuarien lär på grund af den väsentliga olikheten i vederbörande befattningshafvandes utbildning och beskaffenheten af dem åliggande göromål få anses nästan utesluten, och, om än skillnaden mellan notariernas och aktuariens åligganden icke är fullt så djupgående som mellan desse befattningshafvandes och revisorernas, äro dock äfven bemälda kanslitjänstemäns göromål sinsemellan så olikartade, att väsentligen andra egenskaper krävas för att på ett tillfredsställande sätt bestrida en notariesyssla än som äro af nöden för ett godt fullgörande af aktuariens åligganden. Vid sådant förhållande torde anledning saknas till antagande, att en förflyttning till tjänstgöring från notarie- till aktuarietjänst eller omvänt skulle kunna lända till gagn för arbetet eller verket. Då således den af kommittén ifrågasatta rätten för ämbetsverket att bestämma, å hvilken befattning inom första lönegraden tjänsteman i denna lönegrad skall tjänstgöra, med all sannolikhet komme att sakna praktisk betydelse, anser kammarrätten sig böra afstyrka, att bland villkoren för den föreslagna löneregleringen intages någon bestämmelse af angifna innebörd.

I de genom nådiga kungörelserna den 6 juni 1902 utfärdade aflöningsreglementena för tjänstemän och betjante vid post- och telegrafverken stadgas såsom villkor, bland andra, för befattningshafvande vid dessa verk att komma i åtnjutande af ålderstillägg, att de med *godt vitsord* bestridt sin egen eller på grund af förordnande annan statens tjänst.

Enahanda bestämmelse har kommittén ansett böra införas bland villkoren för aflöningsförmånernas åtnjutande äfven hvad angår kammarrätten. Denna skärpning af aflöningsvillkoren, hvilken, därest densamma komme att föranleda en verklig och ej allenast formell pröfning af vederbörandes duglighet och välförhållande, skulle blifva af ganska betydelsefull innebörd, har emellertid af kommittén inskjutits bland de föreslagna bestämmelserna utan angifvande af något som helst skäl därtill. Tillika saknas erforderliga föreskrifter om hvem som i särskilda fall skulle meddela vitsord om vederbörandes tjänstgöring.

I sitt ofvan berörda den 29 april 1904 afgifna utlåtande har kammarkollegium erinrat, hurusom 1874 års löne regleringskommitté i sina tidigast afgifna betänkanden — nämligen beträffande hofrätterna, kammarkollegium, statskontoret samt mynt- och kontrollverken — uttalat den mening, att såsom villkor för åtnjutande af löneförhöjning efter viss tids tjänst den bestämmelse borde meddelas, att vederbörande ämbetsverk eller, beträffande de med kunglig fullmakt försedda tjänstemännen, Kungl. Maj:t efter anmälan af ämbetsverket skulle pröfva tjänstemannen vara genom fortsatt tjänstgöring och därunder ådagalagd fortfarande duglighet och välförhållande förtjänt af löneförhöjning. Till stöd härför hade kommittén anfört, att uppflyttning till högre lön efter vissa tjänsteår borde betraktas icke såsom en vid tjänstens erhållande vunnen rättighet utan endast såsom en förmån, hvilken genom verklig tjänstgöring samt därvid visad duglighet och välförhållande kunde förvärfvas. Det skulle eljest kunna inträffa, att den, som längre tid af hvarjehanda anledningar undandragit sig tjänstgöring, den, som begått tjänstefel af sådan beskaffenhet, att det måste fräntaga honom anspråket att anses såsom en ordentlig och pliktrogen tjänsteman, den slutligen, som blifvit oförmögen att vidare förrätta tjänsten, skulle, lika väl som den träget och ordentligt tjänstgörande, erhålla åldersförhöjning. Att detta icke skulle öfverensstämma vare sig med ändamålet för lönetilläggen eller med det allmännas rättmätiga kraf, att ökade förmåner ej skola vinnas utan fortsatt uppfyllande af åtagna skyldigheter, torde ligga i öppen dag.

Kollegium har vidare omnämnt, hurusom mot den ifrågasatta bestämmelsen gensaga inlades af hofrätterna och kollegium, därvid androgs, bland annat, att, då grunden för ålderstillägget vore att söka dels däruti, att ämbets- eller tjänstemannen under de första åren i graden måste åtnöja sig med en lägre aflöning, än som, i händelse den ej vore fördelad i vissa åldersklasser, borde tillkomma honom, dels uti ämbets- eller tjänstemannens ökade behof med åren genom familjens tillväxt, denna förhöjning i aflöningen syntes böra tillkomma ämbets-

eller tjänstemannen såsom en vid befattningens erhållande tillförsäkrad rättighet, men icke såsom en förmån, hvilken skulle vara beroende af vederbörande förmäns eller ämbetsbröders godtyckliga pröfning; att den själfständighet, som utmärkte Sveriges ämbets- och tjänstemannakår, skulle äfven till allmän och enskild skada kunna lida afbräck, om en påräknad löneförhöjning gjordes beroende af en sådan pröfning, som kommittén föreslagit; att för den af kommittén antagna händelse, att någon tjänsteman skulle under längre tid »af hvarjehanda anledningar undandraga sig tjänstgöring», funnes fullt tillräckligt korrektiv i det laga ansvar, som för dylik försummelse efter rannsaking och dom drabbade tjänstemannen; att, då kommittén vidare antagit, att ålderstillägget borde förnekas den tjänsteman, som »begått ämbetsfel af sådan beskaffenhet, att det måste fråntaga honom anspråket att anses såsom en ordentlig och plikttrogen tjänsteman», borde däremot erinras, att ett sådant fall icke med säkerhet torde kunna anses vara för handen förr, än det högsta ansvaret för ämbetsfel, nämligen afsättning, skulle mot den försumlige användas, och i sådan händelse förfölle af sig själf all fråga om ålderstillägg; att, om det åter vore kommitténs mening, att förlusten af ålderstillägget skulle kunna användas såsom påföljd för försummelser, hvilka icke vore af beskaffenhet att kunna medföra laga ansvar, så skulle den af kommittén uppställda sats leda till införande af en för svenska rättsbegrepp dittills främmande disciplinärmyndighet öfver ämbetsmannakåren; att det för öfrigt icke torde vara så obilligt, som kommittén ansett, att den, »som blifvit oförmögen att vidare förrätta sin tjänst», likväl erhöle ålderstillägg, ty en sådan oförvållad olycka komme i allt fall att drabba hårdt nog genom förlusten af tjänstgöringspenningarna; samt att, därest något stadgande, att en vårdslös, försumlig eller oskicklig tjänsteman icke finge åtnjuta ålderstillägg, funnes lämpligt eller erforderligt, det samma torde böra uppställas såsom undantag från regeln, att tjänsteman efter viss tids tjänst ägde tillträda löneförhöjning, och kunde i sådant afseende stadgas, att löneförhöjning efter viss tids tjänst finge tillträdas, därest icke ämbetsverket eller, för de med kunglig fullmakt försedda, Kungl. Maj:t, efter anmälan af ämbetsverket, pröfvade tjänstemannen genom underlåten tjänstgöring eller bristande duglighet hafva gjort sig förlustig af denna förmån.

Då justitiestatsministern den 10 december 1875 inför Kungl. Maj:t föredrog frågan om lönereglering för hofrätterna, hade han beträffande kommitténs förslag om grunderna för ålderstillägg yttrat, bland annat, att han ansåge det olämpligt att göra dem beroende af en särskild pröfning för hvarje gång af ådagalagd duglighet och välförhållande,

samt att hvad särskildt anginge hofrätternas ledamöter det icke vore tjänligt, att de skulle själfva hos Kungl. Maj:t göra anmälan om sina egna ämbetsbröders duglighet och välförhållande, eller att den, som förklarades af brist på duglighet och välförhållande icke komma i åtnjutande af ålderstillägg, likväl tillätes att fortsätta med alldeles samma tjänstgöring. Någon sådan bestämmelse, som af kommittén ifrågasatts, hade icke heller ingått bland de af Kungl. Maj:t föreslagna och af Riksdagen godkända villkor för åtnjutande af de nya löneförmånerna i rikets hofrätter. Efter afgifvandet af förslagen till lönereglering för ofvan omnämnda ämbetsverk hade också 1874 års kommitté afstått från att påyrka upptagandet af förenämnda villkor för erhållande af ålderstillägg.

De betänkligheter mot en skärpning i nu ifrågavarande afseende af villkoren för ålderstilläggs åtnjutande, hvilka vunnit uttryck i ofvan återgifna yttranden, finner kammarrätten i likhet med kammarkollegium vara af den allvarliga innebörd, att förslaget synes icke förtjäna godkännande.

I det af den så kallade pensionskommittén den 7 november 1902 afgifna betänkande har denna kommitté föreslagit, bland annat, att maximibeloppet af pension i allmänhet för civila tjänsteinnehafvare skulle utgöra 6,000 kronor. Med anslutning till detta förslag hemställer nu förevarande kommitté, att bland aflöningsvillkoren beträffande kammarrätten måtte intagas, bland andra, den bestämmelsen, att innehafvare af ordinarie befattning, som efter uppnådda 65 lefnads- och 35 tjänsteår afgår från befattningen, skall åtnjuta oafkortad lön såsom *pension, dock ej i något fall till högre belopp än 6,000 kronor*. Det vill emellertid synas, som borde frågan om fastställande af visst maximibelopp för pension till befattningshafvande i ämbetsverket lämpligen komma under bedömande först i sammanhang med ordnandet af det civila pensionsväsendet i dess helhet; och torde vid sådant förhållande bland villkoren för åtnjutande af de med ordinarie befattning inom kammarrätten förenade aflöningsförmåner icke böra för närvarande intagas någon bestämmelse om begränsning af ifrågavarande pensionsbelopp.

Kommitténs förslag till organisation af kammarrätten.

Efter att hafva lämnat redogörelse för de *revisionskommisariers* göromål, hvilka tillika äro föredragande, erinrar kommittén om de af densamma framlagda förslagen om ändring i revisionskommisariernas ställning och uttalar den mening, att med de afvikelser, som kunna

betingas af dessa ändringsförslag, revisionskommisariernas åligganden i öfrigt böra blifva desamma, som nu tillkomma dem, då de tillika äro föredragande. Nämnda förändringar anser kommittén ej komma att verka afsevärdt tyngande på revisionskommisariernas arbete. Såsom mera betydelsefull finner kommittén däremot den ökning af revisionskommisariernas föredragningsskyldighet, som följer af kommitténs förslag, att ett sammanträde i veckan om i regel minst fyra timmar skall ägnas åt sådana mål och ärenden, i hvilka de, hvar och en i hvad angår hans kontor, skulle vara föredragande. Men å andra sidan blefve ock föredragningsarbetet i viss mån jämförelsevis lättare därigenom, att de linge själfva sitta med i rätten, och att föredragningen oftare återkomme samt fördelade sig jämnt öfver hela året. Det borde t. ex. till följd häraf ej annat än undantagsvis inträffa, att föredraganden, såsom nu ej sällan torde äga rum, nödgades ånyo genomgå mål, som förut varit beredda, men vid den till ett bestämdt tidsmått begränsade föredragningen ej medhunnits. Ökningen i föredragandenas arbete finge därför ingalunda uppskattas i förhållande till det ökade antalet föredragningstimmar. Såsom ägnade att för revisionskommisarierna bespara tid och arbetskraft framhåller kommittén förslagen om inskränkningar i målens antecknande hos föredragandena och i konceptföringen m. m. samt i vida högre grad, här liksom för kammarrättsråden, den ifrågakämda förenklingen i afseende å rubrik- och recitskrifningen. Slutligen erinrar kommittén om den föreslagna utsträckningen för revisionskommisarierna af arbetstiden å tjänsterummet, hvilken skulle möjliggöra en större arbetsprodukt från deras sida. Vid öfvervägande af dessa omständigheter och då anordningen med tre revisionskontor eller ett kontor mer än antalet föredragande med en tredje revisionskommisarie såsom kontorschef utan föredragningsskyldighet icke syntes af något verkligt behof påkallad och därför ej heller lämpligen böra bibehållas, ansåge kommittén det för framtiden vara tillfyllest med två revisionskommisariers, i samband hvarmed äfven revisionsafdelningen skulle indelas på två kontor, ett för hvarje revisionskommisarie. Detta antal hade ock af revisionskommisarierna ansetts vara tillräckligt, för det fall att detaljgranskningen af »försvarsverkets» räkenskaper icke komme att hvila på kammarrättens revision.

Vissa af dessa kommitténs uttalanden synas kammarrätten vara af den innebörd, att de ej kunna förbigås med en tystnad, som tilläfvventyrs kunde anses liktydig med ett gillande. Huru de af kommittén framställda förslagen därom, att revisionskommisarierna skulle själfva få sitta med i rätten samt föredragningen oftare återkomma och för-

delas sig jämnt öfver hela året, skulle vara ägnade medföra några verkliga lättnader i föredragningsarbetet, är ej lätt att inse. Det af kommittén antagna förhållande, att föredragandena skulle mera sällan nödgas ånyo genomgå mål, som förut varit beredda men ej medhunnits, torde sakna nämnvärd betydelse, helst, såsom enhvar föredragande har sig bekant, ett dylikt förnyadt genomgående af målen till föredragning i regel ej lärer taga synnerlig tid i anspråk. Kommitténs påstående, att ökningen i föredragningsarbetet ingalunda får uppskattas i förhållande till det ökade antalet föredragningstimmar, måste därför kännetecknas såsom ganska missvisande. Medan således kommittén torde hafva underskattat omfånget af den ökning i revisionskommisariernas arbetsbörda, vissa af kommitténs förslag skulle innebära, därvid jämväl torde förtjäna framhållas, att densamma synes icke hafva vederbörligen uppmärksammat nödvändigheten af noggrannare och mera tidsödande granskning från föredragandenas sida af handlingarna i de anmärkningsmål, i hvilka enligt förslaget revisorerna skulle äga att själfständigt föra talan, vill det å andra sidan synas, som om kommittén skulle i ej ringa mån öfvervärderat den tidsvinst för revisionskommisarierna, vissa af dess framställningar kunde komma att medföra. Otvifvelaktigt skulle därför, i händelse af bifall till kommitténs förslag om minskning af revisionskommisariernas antal, den desse tjänstemän påhvilande arbetsbördan blifva ganska betungande. Kammarrätten anser sig ej heller böra underlåta att i detta sammanhang omnämna, att med afseende å föredragningen af revisionsafdelningens anmärkningsmål och därmed i samband stående ärenden en återgång ägt rum till de under tiden närmast efter det 1879 års instruktion trädt i kraft rådande förhållandena, i ty att innevarande vårsession en hvar af de tre revisionskommisarierna tjänstgjort såsom föredragande för sitt kontor.

Äfven i andra afseenden än ofvan omförmälda synes kommitténs ifrågavarande förslag ägnadt ingifva betänkligheter. Kommittén har ej inlåtit sig på frågan om fördelningen mellan de två ifrågasatta revisionskontoren af räkenskapsgranskningen, hvilken frågas lösning på ett ändamålsenligt sätt möter svårighet, i det den nuvarande naturliga fördelningen å de tre revisionskontoren komme att utbytas mot en efter mer eller mindre godtyckliga grunder uppgjord. Då revisionskommisariernas arbetsområde efter den senaste regleringen af kammarrätten i hög grad vidgats genom den alltjämt ökade mängden och omfattningen af de till ämbetsverket för granskning inkommande räkenskaperna, och anledning saknas till antagande, att icke denna tillväxt kommer att

oafbrutet fortgå, följer redan här af, att alltmer skärpta fordringar måste ställas på revisionskommisariernas insikter och arbetsförmåga. Skulle i enlighet med kommitténs förslag deras antal därjämte minskas, kan det möjligen befaras, att svårigheter skulle möta för dem att fullständigt behärska sina väsentligt utvidgade verksamhetsområden.

Kommittén har själf framhållit den ur det allmännas synpunkt trängande angelägenheten af, att revisionsarbetet ordnas på ett sätt, som verkligen betryggar åstadkommandet af därmed afsedd kontroll. Att den af vederbörande revisionskommisariier och kontorsförmän å revisionsafdelningen utöfvade ledande verksamheten varit särdeles betydelsefull för främjande af detta mål, läser ej kunna betvivlas, och kammarrätten kan följaktligen endast med synnerlig tvekan lämna sin anslutning till ett förslag, som komme att medföra ett försvagande af berörda ledning och på samma gång ytterligare förminska revisorernas redan för närvarande föga gynnsamma befordringsutsikter.

Men om än kammarrätten anser sig ej böra direkt afstyrka kommitténs förevarande hemställan, finner kammarrätten dock en minskning af revisionskommisariernas antal böra ifrågakställas endast under förutsättning, dels att, såsom jämväl kommittén antagit, det anmärkta missförhållandet, att vissa räkenskaper, som skulle undergå detaljgranskning i arméförvaltningen, inlämnas till kammarrätten, utan att sådan granskning ägt rum, varder afhjälpt, dels ock att behovet af arbetskrafter för revisionsarbetets ledning varder tillgodosedt på ett mera betryggande sätt, än kommittéförslaget innebär. Då enligt samma förslag en så omfattande och tyngande föredragningskyldighet skulle åläggas revisionskommisarierna, att den tid, som ej komme att tagas i anspråk för fullgörande af de med denna skyldighet förenade åligganden, måste antagas för bemälda tjänstemän blifva ganska knapp för utförande af de göromål, som skulle tillkomma dem i egenskap af chefer för revisionskontoren, ligger det desto större vikt därpå, att de tjänstemän, hvilka vid sidan af revisionskommisarierna utöfva ifrågavarande förmanskaper, verkligen besitta för detta maktpåliggande uppdrag erforderlig kompetens. Kommittén har föreslagit, att revisor, som erhållit uppdrag att vara kontorsförman, skulle åtnjuta ett årligt arvode härför af 500 kronor. Det synes emellertid knappast förenligt med riktiga grundsatser, att ett ordinarie arbete af den beskaffenhet som nu ifrågavarande vedergälles med ett år efter år tilldeladt arvode, utan torde detsamma böra på ett mera stadigvarande sätt aflönas. En dylik förbättring af kontorsförmännens tjänstemannaställning skulle säkerligen underlätta möjligheten att vid dessa befattningar fästa personer, vuxna

därmed förenade åligganden, och genom att i någon mån vidga befordringsutsiktterna inverka gynnsamt på arbetet inom revisionsafdelningen i dess helhet. Kammarrätten hemställer därför, att till de revisorer, som tillika äro kontorsförmän, måtte utgå lön, med 500 kronor för dem hvardera öfverstigande annan revisorlön. Skulle detta förslag vinna nådigt afseende, påkallas däraf någon förändring i affattningen af den bland villkoren för åtnjutande af de med ordinarie befattning i kammarrätten förenade aflöningsförmåner intagna bestämmelsen angående rätt till semester för vissa tjänstemän.

Kommittén öfvergår härefter till en undersökning af de med *sekreterartjänsten* förenade göromål och denna sysslas behöflighet. Efter att hafva uppräknat nämnda göromål framhåller kommittén, att en del af desamma utgöras af sådana, hvilka sammanhånga med eller äro en följd af andra förut nämnda och fördenskull icke betinga för sitt utförande någon särskild tjänsteman af sekreterares egenskap utan böra besörjas af vederbörande föredragande eller af dennes biträde. En del andra åligganden vore helt mekaniska bestyr, hvilka såsom mer eller mindre betydelselösa och ej förekommande i andra motsvarande verk kunde och borde bortfalla. En hel del af sekreterarens göromål syntes kommittén för öfrigt knappast vara af den beskaffenhet, att de kunde sägas tillhöra en tjänsteman i sekreterarställning, utan snarare hafva blifvit till honom öfverlämnade för att utfylla hans arbete eller lindra arbetet för någon annan tjänsteman, som de eljest borde tillkomma. Hit hörde åliggandet att redovisa af kammarrätten ådömda böter och viten, hvilket snarast borde tillhöra advokatfiskalen, att föra diarium öfver Kungl. Maj:ts utslag och bref, hvilket borde verkställas å aktuariekontoret, att upprätta kammarrättens allmänna arbetsberättelse, hvilket ock syntes vara ett aktuarien närmast tillkommande åliggande, liksom ock denne borde förvara handlingar och koncept af olika slag. Det syntes vara lämpligt, att omförmälda göromål öfverlämnades åt vederbörande ofvanbemälda tjänstemän, så mycket mera som dessa enligt kommitténs förslag skulle befrias från åtskilliga andra dem nu tillkommande bestyr. Till detta slag af åligganden kunde ock enligt kommitténs åsikt noga taget räknas skyldigheten att föredraga underställda ordinarie afskrifningsmål. Likaså vore enligt kommitténs mening skyldigheten att föredraga från Kungl. Maj:t ankomna utslag och bref ett åliggande, som visserligen icke kunde sägas vara främmande för sekreterarens ämbetsbefattning men i allt fall med lika fullt fog kunde anses böra hvila på ledamöterna eller någon af dem. Vidare framhåller kommittén, att tillämpning af den i instruktionen upptagna föreskriften

om skyldighet för sekreteraren att uppsätta underdåniga utlåtanden i allmänhet ej påkallas. Af de sekreteraren pålagda tjänsteåligganden skulle således enligt kommitténs uppfattning de till antalet vida öfvervägande icke vidare, där de fortfarande komme att kvarstå, vara af beskaffenhet att motivera anställningen af en sådan andra gradens tjänsteman. Efter att hafva erinrat, hurusom kommittén föreslagit, att föredragningen af personalärenden måtte öfverflyttas å presidenten, uttalar kommittén den mening, att föredragningen af ärenden rörande verkets ekonomi kunna, därest sekreteraren ej af andra skäl varder bibehållen, öfverlämnas åt advokatfiskalen. Beträffande sekreterarens uppgift att utöfva chefskap för kammarrättens kansli framhåller kommittén, att, därest sekreteraren verkligen skulle fylla en sådan uppgift, han komme att åtminstone delvis fullgöra ämbetsåligganden, som borde tillkomma presidenten och ledamöterna, hvarjämte kommittén, med erinran att från slutet af januari månad 1900 till och med utgången af år 1903 sekreterartjänsten uppehållits allenast under mindre än en tredjedel af denna tid af den ordinarie innehafvaren af befattningen men i öfrigt af olika vikarier, uttalar den mening, att sekreterarens berörda chefskap skulle härigenom hafva blifvit af mindre värde för arbetet å kansliet. De upplysningar, hvarmed det enligt instruktionen åläge sekreteraren att tillhandagå vederbörande inom eller utom ämbetsverket, skulle enligt kommitténs åsikt kunna erhållas genom andra kammarrättens tjänstemän. Kommittén hyser därför den mening, att sekreterartjänsten icke heller för chefskapet å kansliet numera är af den betydelse, att den bör för sådant ändamål bibehållas. Hvad anginge det sekreteraren i denna egenskap pålagda bestyret att underskrifva eller kontrasignera kammarrättens expeditioner samt i vissa fall belägga dem med stämpel syntes dessa göromål kunna öfverlämnas åt vederbörande notarie. På dessa i kommittébetänkandet närmare utförda skäl hemställer kommittén, att sekreterarbefattningen må indragas.

Att, därest kommitténs förslag till reglering af presidentens och ledamöternas tjänstgöring vunne godkännande, dessa ämbetsmäns dömande verksamhet komme att i vidsträcktare grad än för närvarande är fallet taga deras tid och uppmärksamhet i anspråk, lärer vara uppenbart, och kammarrätten anser sig böra i detta sammanhang endast erinra om förslagen att väsentligen utsträcka föredragningstiden, och att åt ämbetsverket skulle anförtros att i sista instans afgöra vissa mål, i hvilka för närvarande talan får hos Kungl. Maj:t fullföljas. Enligt kommitténs åsikt borde inseendet öfver kansliet, hvilket nu utöfvas närmast af sekreteraren, ankomma uteslutande på

presidenten och ledamöterna, till hvilka ämbetsmäns handläggning jämväl skulle öfverflyttas vissa andra sekreteraren för närvarande åliggande göromål, såsom föredragning af personalärenden och Kungl. Maj:ts utslag och bref. Vunne kommittéförslaget godkännande, skulle således, samtidigt med att presidentens och ledamöternas dömande verksamhet blefve mera omfattande och förenad med vida tyngre ansvar än nu, den tid, som af bemälde befattningshafvande däråt kunde ägnas, ytterligare begränsas genom öfverflyttning å dem af vissa göromål, hvilka synas enligt sin natur vara att hänföra till sekreteraråligganden och äga jämförelsevis underordnad betydelse. Kammarrätten, som redan af denna anledning anser förslaget ej välbetänkt, finner bibehållandet af sekreterarens nuvarande chefskap öfver kansliet desto mera behöfligt för verket, som, enligt hvad representantens för kammarrätten af kommittéledamoten F. E. Pettersson biträdda yttrande i ämnet gifver vid handen, kansliarbetet efter genomförandet af senaste lönereglering för kammarrätten befunnit sig i stadig tillväxt och anledning saknas till antagande, att denna fortgående ökning af arbetsmaterialet efter en ny reglering af ämbetsverket skulle upphöra. Med afseende å kommitténs förmenande, att sekreterarens chefskap för kansliet skulle försvagats därigenom, att sedan år 1900 vid olika tillfällen sekreterartjänsten uppehållits på förordnande och icke af ordinarie innehafvaren därpå, får kammarrätten med erinran om det af representanten för ämbetsverket jämväl påpekade förhållande, att kommittén underlåtit tillika omförmåla, hurusom under de näst föregående årtiondena innehafvaren af sekreterartjänsten i kammarrätten själf nästan oafbrutet uppehållit sin befattning, tillika meddela, att de af kommittén uppmärksammade, mindre gynnsamma förhållandena med afseende å sekreterartjänstens uppehållande under de senaste åren, därvid dock värdet af det chefskap, äfven de tillförordnade innehafvarne af befattningen själfallet utöfvat, synes hafva af kommittén väsentligen underskattats, härledt sig af behovet att för adjunktion anlita sekreteraren och den person, hvilken plägat i första rummet komma i åtanke vid förordnanden å sekreterarbefattningen. Då, såsom lätt inses, det för ett verk med en jämförelsevis så talrik ledamotspersonal som kammarrätten är af synnerlig vikt att för adjunktion och vid fyllande af vakans med säkerhet hafva att påräkna personer med erforderlig kompetens, därpå angelägenheten varder desto mera trängande i den mån ämbetsverkets verksamhet såsom i sista instans dömande myndighet varder för samhället mera betydelsefull, synes äfven ur denna synpunkt det försvagande af kammarrättens organisation, ett godkännande af kommittéförslaget i denna del skulle innebära, icke tillrädligt.

I det föregående har kammarrätten uttalat den mening, att det borde tillkomma sekreteraren att uppsätta och underteckna kommunikationsresolutioner, hvilket bestyr, i händelse de ifrågasatta ändringarna i kommunikationsförfarandet vunne afseende, kunde antagas komma att taga icke obetydlig tid i anspråk, äfvensom att hålla hand däröfver, att kammarrättens utslag varda till vederbörande parter och myndigheter expedierade, hvarigenom ock säkerligen en tämligen betydande ökning af sekreterarens arbetsbörd vore att motse. Däremot skulle någon lättnad beredas sekreteraren genom bifall till kommitténs, af kammarrätten förordade förslag, att nu föreskrifven underställning af Konungens befallningshafvandes beslut i ordinarie afskrifningsmål skulle upphöra, liksom äfven någon minskning i bemälde tjänstemans göromål vore att förvänta, därest kammarrätten komme att i sista instans afgöra vissa mål, i hvilka för närvarande talan må föras mot kammarrättens beslut, och följaktligen bestyren med uppsättande af underdåniga utlåtanden i anledning af besvär öfver kammarrättens beslut i dylika mål äfvensom föredragningen af Kungl. Maj:ts utslag och bref i sådana mål skulle upphöra. Dessa lättnader kunna dock icke antagas komma att motsvara den ökning i sekreterarens arbete, som blefve en följd af bifall till kammarrättens förslag om skyldighet för honom att biträda vid expedierandet af vissa beslut om kommunikation och öfvervaka expeditionen af kammarrättens utslag.

Kammarrätten vill härefter ägna någon granskning åt kommitténs förslag om öfverflyttning till advokatfiskalen och aktuarien af vissa göromål, hvilka för närvarande åligga sekreteraren. Hvad angår till en början åliggandet att redovisa af kammarrätten ådömda böter och viten synes ej något vara att erinra mot kommitténs förslag, att det samma måtte öfverlämnas till advokatfiskalen. Härvid torde emellertid böra betonas, att detta bestyr tager så ringa tid i anspråk, att en dylik förändring icke skulle medföra någon märkbar lättnad i sekreterarens arbetsbörd. Därest sekreteraren komme att fortfarande föredraga Kungl. Maj:ts utslag och bref, vill det synas, som om i enlighet med kammarrättens i det föregående gjorda uttalande i ämnet diariet öfver dessa handlingar lämpligen borde föras af samme tjänsteman. Ej heller kan kammarrätten medgifva, att upprättandet af ämbetsverkets allmänna arbetsberättelse skulle vara »ett aktuarien närmast tillkommande åliggande»; och synes det vida ändamålsenligare, att detta bestyr utföres af sekreteraren, hvilken utgör så att säga en föreningspunkt för ämbetsverkens verksamheten i kammarrätten, än af aktuarien, hvars arbete å tjänsterummet splittras genom talrika besök och förfrågningar af parter eller

andra angående förekommande tjänsteärenden och hvilkens göromål på grund af arbetsmaterialets tillväxt sedan länge varit i stigande.

Att en öfverflyttning från sekreteraren till ledamöterna eller någon af dem af åliggandet att föredraga Kungl. Maj:ts utslag och bref skulle vara till gagn för arbetet, har kommittén ej ens påstått; och finner kammarrätten på grund af hvad ofvan blifvit anfördt sig icke kunna förorda förslaget härom.

Beträffande sekreterarens åliggande att uppsätta och till expedition befordra kammarrättens underdåniga utlåtanden yttrar representanten för ämbetsverket, att, om en dylik uppsättning hittills i många fall icke ålagts sekreteraren, hindrar detta icke, att föreskriften härom är lämplig och för framtiden bör komma till så mycket större användning, som den enligt kommitténs förslag ökade skyldigheten för ämbetsverkets ledamöter att föredraga och deltaga i afgörandet af besvärs- och anmärkningsmål kommer att för ledamöterna kräfva här afsedt biträde och hjälp från sekreterarens sida. Anslutande sig härtill tillåter kammarrätten sig äfven i underdånighet frambålla, att behovet för ledamöterna af sekreterarens biträde i förevarande afseende gifvetvis kommer att varda än mera kännbart, därest den tillväxt till både antal och omfång af Kungl. Maj:ts remisser, hvilken under senare tid ägt rum, skulle komma att äfven framdeles fortgå.

Kommitténs förslag om öfverflyttning till presidenten af föredragningen af personalärenden har på angifna grunder af kammarrätten blifvit afstyrkt, och hvad beträffar föredragningen af frågor rörande verkets ekonomi är det uppenbart, att sekreteraren på grund af sin allmänna tjänstemannaställning är vida lämpligare för fullgörande af detta bestyr än advokatfiskalen, hvilken icke i öfrigt skulle äga någon föredragningskyldighet.

Sekreterarens åliggande att med upplysningar tillhandagå vederbörande inom eller utom ämbetsverket synes kommittén ej tillmäta synnerlig betydelse. Enligt kammarrättens uppfattning har emellertid äfven i detta hänseende, som visserligen gärna må medgifvas vara af mera underordnad vikt, värdet för ämbetsverket af sekreterarens verksamhet icke blifvit af kommittén tillbörligen beaktadt. Så alldeles betydelselöst lär det väl nämligen ej kunna anses, att i ämbetsverket finnes att tillgå en person, som är pliktig meddela allmänheten upplysningar i tjänsteärenden och vederbörande inom verket nödiga under rättelser, exempelvis i fråga om de talrikt förekommande förordnandena och dylikt, och kammarrätten anser sig icke böra underlåta att omnämna, hurusom en under lång tid vunnen erfarenhet ingalunda gifver

stöd åt riktigheten af den mening, att stadgandet om sekreterarens ifrågavarande åliggande skulle sakna praktisk betydelse.

Slutligen torde ej böra förbises, att, därest kommitténs förslag, att åt kammarrätten skulle uppdragas att i sista instans pröfva beskattningsmed flera mål, vunne nådigt godkännande samt i enlighet med kommitténs mening i afseende å dessa mål meddelades i hufvudsak enahanda föreskrifter om förande af minnesbok, som nu äro gällande i fråga om fattigvårdsmålen, bestyret med uppsättandet af dylika minnesanteckningar, hvilket synes lämpligen böra framdeles såsom hittills åligga sekreteraren, säkerligen komme att blifva vida mer tyngande än för närvarande är fallet.

Af hvad sålunda anförts lärers framgå, att enligt kammarrättens bestämda öfvertygelse indragningen af sekreterartjänsten skulle föranleda en synnerligen menlig inverkan på ämbetsverkets organisation och medföra för den jämna gången af dess arbeten i hög grad störande rubbningar, och kammarrätten kan icke under några omständigheter påtaga sig ansvaret att förorda en anordning sådan som den af kommittén ifrågasatta, hvilken måste befaras komma att bereda ämbetsverket afsevärda svårigheter att på ett tillfredsställande sätt fylla sina uppgifter.

Ehuru, därest sekreterarens åligganden reglerades i enlighet med kammarrättens här ofvan framställda förslag, hans tid och arbetskraft komme att af tjänsten tagas i anspråk i en utsträckning, som synes innefatta fullgiltigt skäl för befattningens bibehållande, vill det dock synas kammarrätten, som om, under förutsättning att sekreteraren genom upphörandet af underställningen af ordinarie afskrifningsmål blefve befriad från föredragning af desamma, han utan fara, för att honom åliggande göromål blefve oskäligt betungande, skulle kunna i stället besörja föredragningen af någon annan mindre grupp af ärenden. Kammarrätten har därvid fäst sin uppmärksamhet särskildt vid de genom underställning från Konungens befallningshafvande till kammarrätten inkomna mål angående ersättning för fattigunderstöd, som i Norge lämnats svenska undersåtar. Dessa mål, hvilkas antal under de senare åren betydligt tillväxt, föredragas för närvarande af ledamöterna. I flertalet af berörda mål expedieras kammarrättens beslut genom underdåniga utlåtanden till Kungl. Maj:t, nämligen i alla de fall, hvilka torde vara de till antalet öfvervägande, att kammarrätten finner ersättningsskyldighet i målet ej kunna åläggas svenskt fattigvårdssamhälle och följaktligen fråga uppkommer om förpliktelse för statsverket att lämna godtgörelse för det lämnade understödet. Såsom bekant ankommer uppsättandet af ifrågavarande utlåtanden på sekreteraren, som förty äger erforderlig sakkännedom om nämnda frågor och för

hvilken öfvertagandet jämväl af föredragningen af dessa mål, däraf han ändock i de flesta fall för uppsättning af utlåtanden måste taga noggrann del, säkerligen icke skulle medföra någon alltför kännbar ökning i arbetsbörda, hvaremot genom den ifrågasatta anordningen skulle beredas ledamöterna en tämligen afsevärd tidsvinst, hvilken med fördel kunde ägnas fyllandet af andra ämbetsuppgifter. Äfven lärers böra uppmärksammas, att genom samlande hos en tjänsteman af all föredragning af ifrågakomna mål större säkerhet skulle vinnas för utbildande och bevarande af en bestämd och konsekvent rättstillämpning å förevarande område. Skulle detta förslag anses förtjäna nådigt afseende, vill det synas, som om sekreterarens befogenheter och åligganden såsom föredragande i ifrågavarande mål borde blifva enahanda, som kammarrätten ansett böra bestämmas för revisionskommisarierna i deras egenskap af föredragande af anmärknings- och därmed jämställda mål.

Vidare hemställer kommittén, att åt *advokatfiskalen* må uppdragas att föredraga ärenden rörande verkets ekonomi samt att redovisa af kammarrätten ådömda böter och viten. Angående dessa förslag tillåter kammarrätten sig i underdånighet hänvisa till sina härofvan därom gjorda uttalanden.

Vidkommande härefter kommitténs yttrande angående *notarie-tjänsterna* i kammarrätten lider äfven detta yttrande af en, särskildt hvad förändringarne i rubrik- och recitskrifningen angår, ganska märkbart framträdande öfverskattning af betydelsen af de utaf kommittén föreslagna förenklingsanordningarna. Med afseende å hvad kommittén yttrat därom, att kansliamanuensernas tjänsteåligganden skulle vara i hufvudsak desamma som notariernas, anser kammarrätten sig icke böra underlåta att framhålla, att kansliamanuenserna äro frikallade från all skyldighet att uppsätta och expediera utslag och bref i revisionsafdelningens anmärkningsmål och därmed i samband stående ärenden, hvilket ganska tyngande arbete påhvarar endast notarierna, hvadan mellan kansliamanuenserna och notarierna föreligger en icke oväsentlig skillnad i arbetsbörda.

Äfven vid granskning af kommitténs uttalanden angående de *aktuarien och registratorn* tillhörande åligganden röjer sig kommitténs benägenhet att tillmäta de af densamma förordade förenklingsförslagen största möjliga betydelse. Då de ordinarie afskrifningsmålen anteckning i aktuariens diarium öfver dessa mål är tämligen summarisk och följ-

aktligen ej tager mycken tid i anspråk samt antalet öfriga afskrifnings-, afkortnings-, restitutions- och reskontreringsmål, som för närvarande underställas kammarrättens pröfning, är ganska ringa, lärer någon »afsevärd lättnad» i aktuariens arbete genom upphörande af skyldigheten för honom att diarieföra berörda mål knappast, såsom kommittén antager, vara att påräkna. Befrielse för aktuarien att diarieföra för granskning inkommande räkenskaper skulle, såsom lätt inses, medföra någon mera betydande minskning i aktuariens arbete endast under den kortare tidrymd af några veckor årligen, då dessa räkenskaper pläga i större antal inkomma till ämbetsverket. I detta sammanhang tillåter kammarrätten sig vidare erinra, hurusom kammarrätten ansett sig ej kunna förordna, att kommittéförslaget lägges till grund för en mera allmän förenkling af instansordningen i de till kammarrättens ämbetsbefattning hörande mål, hvaraf komme att följa minskning af antalet Kungl. Maj:ts remisser och följaktligen äfven af det allmänna diariets omfattning, samt att diariet öfver afgjorda besvärsmål synts kammarrätten icke utan olägenhet kunna undvaras.

Härefter öfvergår kammarrätten till granskning af kommitténs regleringsförslag i fråga om *revisorstjänsterna* i ämbetsverket. Efter att hafva redogjort för kammarrättens i dess underdåniga utlåtande den 15 maj 1902 framställda förslag, att af nuvarande aderton revisorstjänster tre borde förses med högre aflöning än de öfriga och deras innehafvare erhålla benämningen »förste revisorer», afstyrker kommittén detta förslag, då det enligt kommitténs åsikt icke kan anses påkalladt att för kontorsförmansbestyren, hvilkas utförande skulle påhvila bemälda »förste revisorer», inrätta ordinarie befattningar af högre grad än revisors, helst dessa bestyr efter genomförande af kommitténs förslag skulle lämna kontorsförmännen mer tid öfrig för räkenskapsgranskningen än för närvarande, hvarjämte kommittén framhåller, att det icke bör ifrågasättas att skapa nya tjänster allenast för ökande af befordringsmöjligheterna för revisionspersonalen; och anser kommittén sig ändock särskildt genom sina förslag till förändringar i afseende å revisionsarbetet hafva beaktat angelägenheten af att göra kammarrättens revision till en verklig öfverrevision.

Vid granskning af kommitténs förslag, i hvad detsamma afser revisionskommisarietjänsterna, har kammarrätten uttalat sig jämväl angående kontorsförmanssysslornas lämpliga ordnande; och tillåter kammarrätten sig i underdånighet hänvisa till hvad ämbetsverket i ämnet sålunda yttrat.

Hvad vidare angår frågan om revisorernas antal har kommittén med erkännande af de ökade kraf, som måste ställas på kammarrättens revision, uttalat den mening, att dessa skulle kunna till väsentlig del tillgodoses genom ändring i själfva formerna för arbetet å revisionsafdelningen, och kommittén erinrar i sådant afseende särskildt om sina förslag angående besörjande af vid räkenskapsgranskningen förefallande enklare göromål af kvinnliga eller andra biträden utan akademisk bildning och om utförande af renskrifning och därmed jämförliga göromål af extra oexaminerade biträden och icke af de å revisionsafdelningen anställde examinerade tjänstemännen. Kommittén framhåller vidare, att genom kontorsförmännens befriande från granskning af revisorernas anmärkningar af de förre hädanefter bör kunna påräknas mera biträde vid räkenskapsgranskningen än för närvarande; och borde äfven en väsentlig ökning af arbetsprodukten följa af den utaf kommittén föreslagna utsträckningen af arbetstiden. Det syntes kommittén önskvärdt i fråga om ett sådant granskningsarbete som det kammarrättens revisionsafdelning tillhörande, att för detsamma icke anlätades extra ordinarie tjänstemän i större utsträckning än som betingades af nödvändigheten af att hafva tillgång till lämpliga vikarier för de ordinarie revisions-tjänstemännen, och kommittén finner därför, att en minskning bör ske i antalet revisionsamanuenser. Beträffande antalet revisorer anser kommittén det visserligen vara svårt att med någon säkerhet beräkna behofvet i detta afseende, men kommittén tror sig likväl kunna antaga, att förenklingsarna i revisionsarbetet äfvensom utsträckningen af tjänstgöringstiden böra medföra å ena sidan sådana lindringar i revisorernas arbete och å den andra en så afsevärd ökning i arbetskvantiteten, att de ej allenast böra fullt uppväga den ökning i revisionens arbetsmaterial, som under en tid framåt kan förväntas, utan ock därutöfver lämna tillfälle till minskning i amanuensantalet. Kommittén föreslår därför icke någon ökning i nuvarande antalet ordinarie revisorer, hvilket antal ock, de ifrågasatta förste revisorerna däri inberäknade, enligt hvad kommittén erinrar, bibehållits af kammarrätten i dess omförmälda underdåniga utlåtande af den 15 maj 1902.

Vid öfvervägande af denna fråga synes lämpligast att söka ernå dess lösning på grundvalen af vunnen erfarenhet om behofvet för närvarande af arbetskrafter å revisionsafdelningen och efter undersökning, hvilka verkningar i förevarande afseende de ifrågasatta ändringarna i revisionsarbetet skulle kunna antagas komma att medföra.

Härvid torde till en början förtjäna framhållas, att för närvarande vissa delar af de till kammarrätten inkommande räkenskaperna i brist

på arbetskrafter icke undergå någon som helst granskning. I § 25 af gällande instruktion för kammarrätten stadgas i fråga om räkenskapsgranskningen, bland annat, att de redogörelser, som i det redovisande verket blifvit detaljgranskade, skola, i den mån tiden det medgifver, underkastas ytterligare revision, mindre i afseende å redogörelsernas sifferuppgifter än till kontrollerande af vederbörande myndigheters förvaltningsåtgärder. I följd af den fortgående tillväxten i mängd och omfång af de till kammarrätten inkommande räkenskaperna har emellertid granskningstiden för nyssberörda redogörelser måst efter hand ned sättas och är för närvarande alldeles otillräcklig, och äfven kommittén synes medgifva, att på grund af missförhållanden af denna art svårigheter redan nu möta för ett effektivt besörjande af det revisionsafdelningen åliggande arbetet.

Måste således redan för närvarande arbetskrafterna å denna afdelning af ämbetsverket anses otillräckliga för ett godt fullgörande af de densamma anförtrodda ansvarsfulla uppgifterna, är det att befara, att detta missförhållande, för den händelse att kommittéförslaget vunne godkännande, komme att ytterligare skärpas. Härvid tillåter kammarrätten sig till en början i underdånighet fästa uppmärksamheten å kommitténs förslag, att tillfälle måtte beredas till kontrollgranskning, i den mån ske kan, äfven af de för offentlighet tillgängliga uppbördsredogörelser från vissa förvaltningsgrenar, som nu ej ingå till kammarrätten, ett förslag, hvilket, därest detsamma skall äga någon praktisk betydelse, naturligen kommer att i sin mån öka revisionsafdelningens arbetsbörda. En ej oväsentlig ökning i göromålen å afdelningen komme äfven att blifva en följd af förslagen om upphörande af underställning i vissa afskrifnings-, afkortnings-, restitutions- och reskontreringsmål och revisionens öfvertagande af bestyret med granskningen af besluten i dessa mål, i hvilket afseende torde förtjäna erinras, att, såsom i det föregående redan blifvit antydt, för närvarande amanuensens å advokatfiskalskontoret arbetstid nära nog uteslutande tages i anspråk af granskningen af de ordinarie afskrifningsmålen och uppsättande af utlåtanden i desamma.

Såsom ofvan omnämnts, har kommittén trott de ökade kraf, som måste ställas på kammarrättens revision, kunna till väsentlig del tillgodoses genom ändring i själfva formerna för arbetet å revisionsafdelningen. Om än kammarrätten anser de af kommittén i detta hänseende framlagda förslagen kunna genomföras utan äfventyr för, att den å revisionsafdelningen utöfvade kontrollen öfver vederbörande redogörare

varder försvagad, och med utsikt, att någon arbetskraft skulle därigenom kunna sparas för mera maktpåliggande uppgifter, hyser dock kammarrätten på nedan angifna skäl den öfvertygelsen, att kommittén väsentligen öfverskattat betydelsen i nu förevarande afsende af de utaf densamma föreslagna anordningarna.

Vidkommande först förslaget, att för siffergranskning af de till kammarrätten ingående räkenskaperna samt för besörjande äfven af vissa andra göromål måtte anlitas kvinnliga eller andra biträden utan akademisk bildning, tillåter kammarrätten sig i underdånighet erinra, att enligt kommitténs åsikt åt dessa biträden borde anförtros att besörja såväl rent siffergranskningsarbete som ock efterseendet, huruvida verifikationer medföljde till vederbörande poster och till själfva beloppen öfverensstämde med dessa. Vid granskning af kommitténs förslag angående revisionsarbetets lämpliga ordnande har emellertid kammarrätten uttalat den uppfattning, att dessa biträdens arbetskraft komme att hufvudsakligen tagas i anspråk af siffergranskning, som för närvarande i brist på arbetskrafter icke kan behörigen fullgöras, hvadan genom förslagets godkännande i denna del någon afsevärd tidsvinst för den examinerade revisionspersonalen synes ej vara att påräkna. Hvad särskildt beträffar åliggandet att efterse, om verifikationer medfölja till vederbörande poster, torde undersökning däraf i allt fall komma att ske vid den på nyssnämnda personal själfallet ankommande granskningen, huruvida bifogad verifikation må vara tillfyllestgörande. Medan således den lättnad i de examinerade revisionstjänstemännens arbete, som genom ifrågavarande biträdens öfvertagande af vissa göromål skulle vinnas, icke torde kunna värderas synnerligen högt, lärer af lätt insedda skäl dessa biträdens arbete icke blifva jämförligt med ett lika antal för revisionsarbetet särskildt utbildade amanuensers. Kommitténs förslag, att renskrifning och därmed jämförliga göromål skulle hädanefter utföras genom extra examinerade biträden och öfriga ifrågasatta mindre förändringar i arbets sättet å revisionsafdelningen äro säkerligen icke af den betydelse, att därigenom någon afsevärd arbetskraft skulle sparas för granskningsarbetet. Hvad slutligen angår kommitténs förslag om arbetstidens utsträckning, i syfte att därigenom en väsentlig ökning af arbetsprodukten skulle kunna vinnas, håller kammarrätten i enlighet med sin i det föregående uttalade uppfattning före, att nämnda syfte på denna väg endast i ringa mån kan ernås, i ty att med hänsyn till revisionsarbetets synnerligen tröttande beskaffenhet den föreslagna utsträckningen af tjänstgöringstiden icke kan förväntas medföra synnerligen stor verkan hvad arbetsresultatet angår.

Vid öfvervägande af dessa förhållanden har kammarrätten ej kunnat undgå att finna, att, därest arbetskrafterna å revisionsafdelningen blefve så knappt tillmätta, som af kommittén föreslagits, fara vore förhanden, att de revisionspersonalen anförtrodda maktpåliggande göromålen icke skulle kunna med tillbörlig säkerhet och noggrannhet fullgöras, och kammarrätten nödgas af sådan anledning på det bestämdaste afstyrka hvarje annan minskning af arbetskrafterna å ifrågavarande afdelning af ämbetsverket, såvidt de examinerade tjänstemännen angår, än med afseende å revisionskommisarierna. Såsom bekant är för närvarande antalet å revisionsafdelningen anställda revisorer aderton och amanuenser elfva. Lika med kommittén finner emellertid kammarrätten påtagligt, att i förhållande till antalet revisorer revisionsamanuensernas antal för närvarande är vida större än hvad som kan anses lämpligt, och någon annan utväg att råda bot för detta missförhållande lär ej stå öppen än att i stället för visst antal amanuensbefattningar inrätta mot dessa befattningar i afseende å arbetsresultatet svarande nya revisorstjänster. Kammarrätten tillåter sig förty underdånigst hemställa, att å revisionsafdelningen tre amanuens tjänster indragas, men att samtidigt inrättas två nya revisorsbefattningar. Enligt kammarrättens förslag skulle således de å nämnda afdelning af ämbetsverket anställda examinerade tjänstemännen med mera fast anställning blifva följande, nämligen två revisionskommisarijer, tjugu revisorer (däraf två tillika kontorsförmän med högre aflöning) och åtta amanuenser.

Aflöningar och pensionsbelopp m. m.

I delen I af sitt betänkande har kommittén hvad angår de så kallade normala lönegraderna inom de centrala ämbetsverken hemställt om vissa aflöningssatser och pensionsbelopp, hvilka kommittén sedermera vid utarbetande af sitt lönereglerringsförslag i fråga om kammarrätten ansett böra vinna tillämpning äfven beträffande detta ämbetsverk. Kommittén uppgifver sig vid bedömande, hvilka aflöningsbelopp böra anses för befattningar i normala lönegrader skäliga, hafva tagit i betraktande de skärpta fordringar, densamma ansett böra ställas å de centrala ämbetsverkens personal, samt den obestriddliga stegringen i vissa lefnadskostnader, hvarjämte kommittén äfven tagit hänsyn därtill, att för denna personal, i den mån så ej redan vore fallet, kunde komma att stadgas skyldighet att bidraga till egen pensionering. Det har synts kommittén uppenbart,

att hvad de tre allmänna tjänstemannagrader anginge för de lägsta tjänstemännen kräfdes en starkare aflöningsstillökning än för de högre.

Frågan om ordnandet af aflöningsförhållandena för statens ämbets- och tjänstemän kan själfallet skärskådas ur hufvudsakligen två olika synpunkter, statens och löntagarnes. Vid anläggandet af den förra framträda i främsta rummet spörsmålets statsfinansiella moment och dess betydelse för den af statsmyndigheterna utöfvade verksamheten. Löntagaren däremot bedömer frågan gifvetvis hufvudsakligen ur billighetssynpunkt.

Att staten måste söka begränsa kostnaderna för rättsskipningen och förvaltningen, i den mån detta är förenligt med omsorgen om deras behöriga handhavande och löntagarnes billiga anspråk, är ju utan vidare själfklart, och nödig sparsamhet i detta afseende har också alltid ansetts höra till grundvillkoren för en sund statshushållning. Men säkerligen främjas icke vare sig statens eller de enskildes intresse därigenom, att den ersättning, staten bereder sina organ, sättes så lågt, att dess behof af dugande krafter för fullgörandet af det betydelsefulla arbetet inom rättsskipningens och förvaltningens olika grenar icke kan på ett tillfredsställande sätt tillgodoses. Det lär emellertid utan öfverdrift kunna sägas, att fara härför i vårt land icke är aflägsen. Oförnekligt torde vara, att, såsom ämbetsverkets representant i kommittén till dess protokoll anført, med den utbildning, som kräfvdes, den sakkunskap och omdömesgillhet, som erfordras, personalen inom de centrala ämbetsverken för sitt arbete åtnjuter vida lägre aflöningsvillkor, än motsvarande intellektuella arbete i enskild eller kommunal tjänst betingar, och förvisso äger denna utsaga giltighet, äfven om behörig hänsyn toges till den tryggade ställning, statens tjänstemän åtnjuta genom det på fullmakten grundade orubbade bibehållandet vid tjänsten och pensionsrätten. Medan genom den väsentliga prisstegring och den höjning af den allmänna lefnadsnivån, som under de senare åren inträdt, en för innehafvarne af statstjänster synnerligen ogynnsam förskjutning af deras ekonomiska ställning i förhållande till andra medborgares ägt rum, en förskjutning, hvilken framträdt ännu skarpare, i samma mån de företräden af mera ekonomisk art, statens löntagare åtnjutit framför de enskildes, åtminstone hvad pensionsrätten angår alltmer utplånats, hafva, såsom äfven påvisats, den på det sociala området städse fortgående utjämningen och växande själfständighetskänslan i sin mån bidragit att framkalla en förändring i värdesättningen af de förmaner af social natur, innehafvandet af en statstjänst ganska allmänt ansetts medföra.

Det lär icke kunna betviflas, att, därest ej åtgärder vidtagas för en effektiv förbättring af tjänstemännens aflöningsvillkor, nu rådande

missförhållande härutinnan, hvaraf följderna redan börja framträda i en flerestades inträdd minskning i tilloppet aspiranter å tjänstemannabanan, komma att efter hand medföra allt menligare verkningar för rättsskipningen och statsförvaltningen i allmänhet. Att benägenheten för den civila statstjänsten skulle, utan att berörda missförhållande genom en tidsenlig löneroglering afhjälptes, komma att tilltaga, är uppenbarligen ej att vänta. Fasthellre måste befaras, att tilloppet till denna lefnadsbana komme än ytterligare att minskas, i samma mån de fördelar, den enskilda affärs- och advokatverksamheten erbjuder sina utöfvare, blifva mera synbara, och allt allvarligare svårigheter uppkomma att på ett fullt tillfredsställande sätt fylla behovet af arbetskraft för de makt-påliggande högre befattningarna i domstolarna och administrationen. Kammarrätten läser icke behöfva påpeka de vådor för hela samhällslifvet, hvarmed en stadigvarande nedgång af dugligheten och själfständigheten hos innehafvarne af dessa befattningar skulle vara förknippad. Statens hufvudändamål är ju rättens förverkligande och skyddande. Det synes då vara af den största betydelse, att de organ, genom hvilka staten verkar för detta höga mål, också förmå fylla sin viktiga bestämmelse. Af hvad sålunda blifvit anfördt framgår, att enligt kammarrättens åsikt genomförandet af en effektiv löneroglering för de civila befattningshafvandena icke kan länge undanskjutas utan fara för viktiga statsintressen. Frågan, huruvida det af kommittén framlagda regleringsförslaget beträffande kammarrätten kan hvad detta ämbetsverk angår anses behörigen tillgodose nämnda intressen, torde lämpligen kunna besvaras i sammanhang med skärskådande af spörsmålet, om förslaget verkligen uppfyller vederbörande befattningshafvandes billiga anspråk.

Utgår man därvid från den allmänna förutsättning, hvars befogethet väl svårigen läser kunna jäfvas, att de nuvarande afföningsförmånerna blifvit rätt afvägda efter de vid tiden för den senaste lönerogleringens genomförande rådande förhållandena, föreligger till bedömande, om de af kommittén föreslagna löneförbättringarna kunna anses motsvara den efter nämnda tid inträdda stegringen i lefnadskostnaderna äfvensom de ifrågasatta ökade anspråken å vederbörande befattningshafvande. Det synes kammarrätten ligga i öppen dag, att, ur denna synpunkt sedt, de af kommittén föreslagna lönesatserna måste anses otillfredsställande. Hvad angår prisförhållanden och lefnadskostnader har kommittén, hvilken icke lämnat annat bidrag till belysning af dessa för en rättvis löneroglering synnerligen betydelsefulla omständigheter än en jämförande framställning i tabellform angående bostadshyror i Stockholm och Köpenhamn, ansett sig kunna hufvudsakligen

hänvisa till en vid Kungl. Maj:ts proposition år 1901 angående statsverkets tillstånd och behof fogad utredning, som åberopats till stöd för då gjord framställning om dyrtidstillägg för vissa statens tjänstemän och betjänte. Enligt nämnda utredning skulle den prisstegring, som ägt rum från perioden 1876—1885 till åren 1899—1900, kunna antagas icke understiga fjorton till sexton procent, hvadan en motsvarande, till femton procent beräknad höjning af vederbörande befattningshafvandes i kammarrätten nuvarande löneförmåner, dyrtidstillägg däri icke inberäknade, skulle innebära lönesatsernas fastställande till följande maximibelopp, nämligen för presidenten 11,500 kronor, för kammarrättsråd 8,050 kronor, för andra gradens tjänsteman 6,325 kronor, för första gradens tjänsteman 4,600 kronor, för förste vaktmästaren 1,265 kronor och för vaktmästare 1,035 kronor. Härvid lärer emellertid ej böra förbises, att ofvanberörda procenttal förvisso icke oväsentligt understiga ifrågavarande prisstegring hvad Stockholm angår, samt att den under de senare åren framträdande väsentliga höjningen af den allmänna lefnadsnivån, hvilken i icke ringa mån bidragit att framkalla en försämring af tjänsteinnehafvarnes samhällsställning, lämnats alldeles obeaktad.

Vid öfvervägande af, hvilka aflöningsbelopp må anses skäligen, uppgifver kommittén sig hafva tagit hänsyn äfven därtill, att för vederbörande befattningshafvande kan komma att stadgas skyldighet att lämna bidrag till egen pensionering, och erinrar i detta afseende (delen I sid. 100, 101), hurusom enligt det af pensionskommittén den 7 november 1902 framlagda förslaget civila tjänsteinnehafvare skulle enligt vissa grunder bidraga till dylik pensionering. Dessa pensionsbidrag hafva emellertid af nyssnämnda kommitté upptagits till så afsevärda belopp, att, därest desamma komme att vinna fastställelse, den löneförbättring för vederbörande befattningshafvande i kammarrätten, hvarom nu förevarande kommitté gjort hemställan, i icke oväsentlig, beträffande vissa af dem till och med högst betydande mån skulle tagas i anspråk för de nya pensionsafgifterna.

Härtill komma de af kommittén föreslagna inskränkningarna i rätten att med tjänst i kammarrätten förena annan befattning eller uppdrag, hvilka inskränningar, om än enligt sakens egen natur af beskaffenhet att svårigen kunna mätas i penningbelopp, likväl måste i betraktande af de utaf kommittén föreslagna, mindre rikliga lönesatserna antagas komma att för vederbörande befattningshafvande i vissa fall medföra en försämring af deras ekonomiska villkor, samt den betydande skärpning af vederbörande tjänstemäns arbetsplikt och ansvar, som af kommittéförslagets genomförande blefve en följd och hvilken skärpning

hvad angår vissa tjänstemän, exempelvis kammarrättens ledamöter, vunnit sådan omfattning, att den synes hafva bort i och för sig betinga en effektiv löneförhöjning.

Tager man behörig hänsyn till dessa förhållanden, läser med skäl kunna ifrågasättas, huruvida kommitténs regleringsförslag beträffande kammarrätten i stort sedt verkligen må anses innebära en förbättring af vederbörande tjänsteinnehafvares ställning. Att hvad särskildt ledamöterna angår en afgjord försämring skulle blifva en följd af kommittéförslaget godkännande, torde svårigen kunna förnekas.

Är det följaktligen kammarrätten omöjligt att ur billighetssynpunkt understödja kommitténs ifrågavarande regleringsförslag, vill det å andra sidan synas, som om statens och dess tjänares intressen i förevarande afseende skulle i det hela sammanfalla. Kammarrätten har i det föregående ansett sig böra framhålla angelägenheten däraf, att den fara för nedgång i erforderlig kompetens hos vederbörande befattningshafvande, nuvarande otillfredsställande löneförhållanden medföra, genom dessas ordnande på tidsenligt sätt verkligen undanrödjes. Att enligt kammarrättens öfvertygelse denna fara icke skulle genom godkännande af kommittéförslaget kunna anses aflägsnad, torde framgå af hvad ofvan blifvit anfördt. Särskildt finner kammarrätten sig ej böra underlåta att framhålla, hurusom det icke läser i längden befinnas möjligt att för ledamotsbefattningar i en i högre och högsta instans dömande öfverrätt förvärfva krafter, hvilka verkligen motsvara de fordringar på insikter, omdömesförmåga och själfständighet, som för innehafvare af dylika maktpåliggande ämbeten måste anses oeftergiffiga, därest icke staten bereder vederbörande befattningshafvande fördelar, som stå i skäligt förhållande till de på dem ställda anspråken. Ett dylikt missförhållande mellan, å ena sidan, fordringarna på vederbörande befattningshafvandes kompetens och, å den andra, de med tjänsten förenade förmånerna framträder än tydligare med afseende å chefsbefattningarna i ämbetsverken. Det har ofta påvisats, att sådana befattningar i den enskilda affärsverksamheten ej sällan äro mångdubbelt rikligare aflönade utan att kräfva större insikter eller begåfning än dylika sysslor inom statsförvaltningen, och torde ej heller böra förbises, att vissa anspråk af social natur, som man plägar anse kunna ställas å innehafvarne af sådana statstjänster, med de samma befattningshafvande tillkommande oafsedt dessa anspråk knappt tilltagna lönerna varda för dem synnerligen tyngande.

Med afseende å kommitténs förslag till aflönningar och pensionsbelopp för kammarrätten har representanten för ämbetsverket uttalat den mening, att de af kammarrätten i dess underdåniga utlåtande den

15 maj 1902 med anledning af nådiga cirkuläret den 25 oktober 1901 föreslagna lönesatser syntes honom icke i någon mån öfverdrifna, och att särskildt den af ämbetsverket föreslagna aflönings titeln hyresbidrag torde vara en lämplig form för att, därest den inom statsförvaltningen i dess helhet komme till användning, utjämna aflöningsförhållandena för tjänster, som borde aflönas lika, efter de olika lefnadskostnaderna å olika orter.

Anslutande sig till denna mening vill kammarrätten icke underlåta uttala sin uppfattning, att den rationella grunden för en löne reglering synes vara, att med utgående från gällande aflönings satser, hvilka måste antagas vara jämväl i förhållande till hvarandra af statsmakterna rätt afvägda, procentvis i mån af lefnadskostnadernas nedgång eller stegring sänka eller höja nämnda lönesatser och sedermera jämka de sålunda erhållna aflöningsbeloppen efter de förändringar beträffande anspråken på vederbörande befattningshafvandes arbetskraft eller på dem i öfrigt, som efter senaste löne reglering inträdt eller af den nya regleringens genomförande skulle kunna antagas komma att följa. Tydligt är, att, därest kommittén vid utarbetande af ifrågavarande löne regleringsförslag följt dessa grunder, resultatet blifvit ett helt annat än det, vid hvilket kommittén nu stannat. Men om än det vill synas, som om några befogade erinringar mot nämnda grunder icke skulle kunna framställas, anser kammarrätten sig ej böra förorda en så väsentlig rubbning af nuvarande löne förhållanden som den, hvartill en tillämpning af samma grunder skulle leda, helst utsikt torde saknas till erhållande af statsmakternas godkännande af en efter dylika normer uppgjord aflöningsstat.

Vid afgifvande af sitt förslag till löne reglering för ämbetsverket den 15 maj 1902 har kammarrätten ansett sig sakna anledning taga hänsyn till möjligheten af, att vederbörande befattningshafvande kunde komma att förpliktas bidraga till sin egen pensionering. Sedan emellertid pensionskommittén framlagt förslag därom, finner kammarrätten sig föranlåten af sådan anledning och på grund af de ökade anspråk å vederbörande befattningshafvande, som komme att följa af godkännande af nu ifrågavarande kommittéförslag med däri af kammarrätten förordade ändringar, i underdånighet hemställa om någon förhöjning i de af ämbetsverket i dess underdåniga utlåtande den 15 maj 1902 föreslagna lönesatser. Till fullo biträder kammarrätten kommitténs åsikt om önskvärdheten däraf, att i betraktande af de viktiga uppgifter, hvilka åligga kammarrättens revisionsafdelning,

och för att kunna för chefsplatserna inom densamma förvärfva krafter, vuxna dessa uppgifter, revisionskommisariernas aflöning varder satt något högre än hvad för den andra normala tjänstegraden stadgas. Äfven häraf betingas emellertid en afvikelse från kammarrättens ofvan omförmälda löneregleringsförslag, liksom ock lönesatserna för vaktbetjäntpersonalen upptagits till de af kommittén föreslagna högre belopp. Öfriga ändringar i kammarrättens berörda förslag, som komma att af ämbetsverket föreslås, åsyfta att bringa aflöningsbeloppens fördelning mellan olika titlar i närmare öfverensstämmelse med kommitténs förslag och torde ej påkalla någon särskild motivering från kammarrättens sida.

Innan kammarrätten öfvergår till framläggande af ett detaljeradt förslag till lönereglering för ämbetsverket, anser emellertid kammarrätten sig böra ägna närmare granskning åt kommitténs förslag om ordnande af *revisorernas aflöningsförhållanden*.

I sitt ofvanberörda underdåniga utlåtande den 15 maj 1902 hemställde kammarrätten, att en något högre aflöning i allmänhet måtte beredas ämbetsverkets revisorer än andra tjänstemän af första lönegraden, till stöd för hvilken hemställan anfördes hufvudsakligen följande. Då kammarrättens revision i förhållande till andra revisioner intoge ställningen af en öfverrevision, hvilkens granskningsplikt omfattade hela statsförvaltningen, syntes på en revisor i kammarrätten böra ställas skärpta fordringar på omdömesförmåga och författningskännedom, hvilket äfven vore i viss mån erkänt därigenom, att för befordran inom kammarrättens revision erfordrades högre examenskompetens än som i allmänhet vore föreskrifven för revisorer i andra verk. Det syntes uppenbart, att de större kraf, man således borde ställa på en öfverrevisor, ej i längden kunde uppehållas, med mindre honom bereddes fördelaktigare ekonomiska villkor än andra revisorer. Efter att hafva lämnat en utredning angående revisorernas i kammarrätten aflönings- och befodringsförhållanden, jämförda med andra sådana tjänstemäns, ansåg sig kammarrätten berättigad af densamma draga den slutföljd, att ämbetsverkets revisorer långt ifrån att vara bättre lottade än revisorer i andra dylika verk i stället befunde sig i sämre ställning. Medan lönevillkor och befodringsålder vore ungefär lika, tedde sig befodringsutsikterna afgjordt sämre för kammarrättens revisorer. Att ett sådant sakernas tillstånd måste i längden inverka menligt på revisionsarbetet inom kammarrätten, syntes uppenbart. De dåliga befodringsutsikterna kunde befaras verka förslappande på vederbörande tjänstemäns nit och intresse, och det antagande låge nära till hands, att dugliga, för revisions-

arbetet utbildade personer, ställda i valet mellan befordran till befattning i kammarrättens revision eller i annan lägre, men mera gynnsamt ställd revision, föredroge det senare.

Kommittén har likväl ej velat anse skäl föreligga att i aflöningshänseende åt revisorerna i kammarrätten bereda en undantagsställning och framhåller därvid till en början, att med den löneförhöjning, hvarom kommittén gjort hemställan för första gradens tjänstemän inom de centrala ämbetsverken, löneförmånerna blefve sådana, att de äfven hvad anginge tjänstemän med den uppgift, som tillkomme kammarrättens revisorer, måste anses i och för sig fullt tillräckliga.

Enär de af kammarrätten till stöd för ifrågavarande förslag åberopade skälen hänföra sig till jämförelser mellan kammarrättens revisorer och andra tjänstemannagrupper, innefattar den af kommittén sålunda uttalade meningen icke något försök till vederläggning af riktigheten af kammarrättens motivering af samma förslag.

Emellertid finner kommittén, att ej heller ur dylika jämförelser kunna hämtas stöd för att bereda kammarrättens revisorer en undantagsställning, och framhåller, att de kompetensfordringar, som enligt gällande bestämmelser ställas å kammarrättens revisionstjänstemän, äro icke andra än de, som gälla äfven för öfriga nuvarande tjänstemän af första graden inom verket liksom för en mängd tjänstemän i samma grad inom andra verk. Och det kammarrättens revisionspersonal åliggande arbetet vore, om än i viss mån mera maktpåliggande än arbetet inom vissa specialrevisioner, dock icke genom invecklad beskaffenhet eller svårigheter att detsamma fullgöra så skildt från annat första gradens tjänstemän i allmänhet åliggande arbete, att ur sådan synpunkt en åtskillnad i löneförmåner kunde anses befogad.

Då det enligt sakens natur icke gärna är möjligt ådagalägga ohållbarheten af ett dylikt på individuell uppfattning grundadt omdöme, måste kammarrätten inskränka sig till att åberopa hvad ämbetsverket med stöd af sin sakkänedom i ämnet därutinnan tillförene anfört.

Kommittén förklarar sig ej kunna anse löneförhöjning vara det enda eller ens det verksammaste medlet att vinna möjligast effektiva revision. Ur denna synpunkt finner kommittén det vida viktigare, att i formerna för revisionsarbetet inom kammarrätten vidtagas sådana ändringar, som äro ägnade att höja detta arbetes vikt och betydelse inom verket samt revisionspersonalens uppfattning af och intresse för sin uppgift. Med erinran om de af kommittén i sådant syfte framställda förslagen framhåller kommittén tillika, att till målets vinnande också bör medverka, att revisionskommisarierna, till hvilka poster dugliga

revisorer hade att vänta befordran, af kommittén satts i en högre lönegrad än förut. Vidare fäster kommittén uppmärksamheten därå, att genom de två kontorsförmansplatserna ytterligare utsikt finnes för revisorer, som visat sig dugliga, att komma upp i en bättre aflöningsställning. På grund häraf håller kommittén före, att befattningarna inom kammarrättens revisionsafdelning, därest kommitténs förslag varder genomfördt, böra blifva vida mer eftersträfvansvärda än nu samt ägnade att draga till sig dugande ämnessvenner i icke mindre mån än andra motsvarande tjänster och särskildt befattningar inom specialrevisionerna.

Huru kommittén kunnat komma till den slutföljd, att kommittéförslagets genomförande skulle så förbättra kammarrättens revisorers ställning i förhållande till andra sådana tjänstemäns, att den anmärkta bristen på likställighet dem emellan komme att utplånas, är svårt att inse. De ändringar i formerna för revisionsarbetet, hvarå kommittén förklarar sig fästa så väsentlig vikt, innebära, såsom ock i en af kommittéledamoten F. H. Schultzberg till kommittébetänkandet afgifven reservation påvisats, icke för kammarrättens revisorer någon förmån framför dem, som tillkomma de förvaltande verkens revisorer. Genom indragningen af en revisionskommisariebefattning skulle befordringsutsikterna för revisorerna, hvilka redan för närvarande äro synnerligen ogynnsamma, ytterligare försämras, och, äfven om kammarrättens förslag om uppförande i ämbetsverkets stat af högre aflöning åt två revisorer, som tillika skulle tjänstgöra såsom kontorsförmän, vunne afseende, skulle kammarrättens revisions ofördelaktiga ställning i förhållande till specialrevisionerna i fråga om befordringsutsikter ej undergå någon afsevärd förändring. Då de skäl, som anförts för förslaget om högre aflöningsförmåner för kammarrättens revisorer än för första gradens tjänstemän i allmänhet, följaktligen enligt kammarrättens mening icke blifvit i någon mån af kommittén vederlagda, har kammarrätten ej funnit sig äga anledning frångå ifrågavarande förslag. Äfven ett godkännande af detta förslag bör själfallet föranleda en förändrad formulering af det bland aflöningsvillkoren intagna stadgandet om rätt till semester för vissa befattningshafvande i kammarrätten.

Beträffande kommitténs hemställan angående pensionsbelopp för presidenten tillåter sig kammarrätten hänvisa till sitt i det föregående gjorda uttalande i ämnet.

Af hvad ofvan anförts läser framgå, att kammarrätten anser sig icke kunna tillstyrka, att kommitténs förslag måtte vinna afseende vid en blifvande lönereglering för ämbetsverket. Utgående från det förslag till sådan reglering, som af kammarrätten framlades i dess den 15 maj

1902 afgifna underdåniga utlåtande, hemställer kammarrätten i underdånighet, att med ändring af nu gällande stat för ämbetsverket aflönin-garna måtte upptagas för

presidenten till 7,500 kronor såsom lön, 3,600 kronor såsom tjänstgöringspenningar och 900 kronor såsom hyresbidrag eller tillhopa 12,000 kronor,

kammarrättsråd till 4,600 kronor såsom lön, 2,400 kronor såsom tjänstgöringspenningar och 800 kronor såsom hyresbidrag eller tillhopa 7,800 kronor, hvartill efter fem års tjänstgöring skulle kunna komma ett ålderstillägg till lönen å 600 kronor,

revisionskommisarie till 3,400 kronor såsom lön, 2,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar och 600 kronor såsom hyresbidrag eller sammanlagdt 6,000 kronor samt därjämte två ålderstillägg till lönen, hvartdera å 500 kronor, efter respektive fem och tio års tjänstgöring,

sekreterare, advokatfiskal till 3,200 kronor såsom lön, 1,800 kronor såsom tjänstgöringspenningar och 600 kronor såsom hyresbidrag eller tillsammans 5,600 kronor med likaledes två ålderstillägg till lönen, hvartdera å 500 kronor, efter respektive fem och tio års tjänstgöring,

hvardera af två revisorer (tillika kontorsförmän) till 2,500 kronor såsom lön, 1,500 kronor såsom tjänstgöringspenningar och 500 kronor såsom hyresbidrag eller tillhopa 4,500 kronor samt tillika tre ålderstillägg till lönen, hvart och ett å 500 kronor efter respektive fem, tio och femton års tjänstgöring, med rätt likväl för den, som vunnit befordran till sådan revisorstjänst från annan revisorsbefattning i ämbetsverket, att åtnjuta det eller de ålderstillägg, som skulle tillkommit honom, därest han kvarstått i sistnämnda befattning,

en hvar af de öfriga revisorerna till 2,000 kronor såsom lön, 1,500 kronor såsom tjänstgöringspenningar och 500 kronor såsom hyresbidrag eller sammanlagdt 4,000 kronor med äfvenledes tre ålderstillägg till lönen, hvart och ett å 500 kronor efter respektive fem, tio och femton års tjänstgöring,

notarie, aktuarie till 1,800 kronor såsom lön, 1,500 kronor såsom tjänstgöringspenningar och 500 kronor såsom hyresbidrag eller tillsammans 3,800 kronor, hvartill skulle kunna komma tre ålderstillägg till lönen, hvart och ett å 400 kronor efter respektive fem, tio och femton års tjänstgöring,

förste vaktmästaren till 800 kronor såsom lön, 400 kronor såsom tjänstgöringspenningar och 200 kronor såsom hyresbidrag eller tillhopa 1,400 kronor och

vaktmästare till 500 kronor såsom lön, 400 kronor såsom tjänstgöringspenningar och 200 kronor såsom hyresbidrag eller sammanlagdt

1,100 kronor med ett ålderstillägg till lönen å 100 kronor efter fem års tjänstgöring.

Därest detta förslag skulle vinna afseende, komme den slutaflöning, som i gällande stat för kammarrätten finnes upptagen för presidenten äfvensom de tjänstemän och betjante, hvilka enligt förslaget skulle tillhöra någon af de utaf kommittén omnämnda normala lönegraderna i de centrala ämbetsverken, att höjas för presidenten, kammarrättsråden, sekreteraren och advokatfiskalen med tjugoprocent, för notarierna och aktuarien med tjugufem procent, för förste vaktmästaren med omkring tjugusju procent och för vaktmästarne med omkring trettio tre procent, hvadan förslagets genomförande skulle föranleda en starkare ökning af slutaflöningen för de lägre befattningshafvandenana än för de högre.

Med afseende å *advokatfiskalens rätt till aktoratsarfvode* hemställde 1874 års lönerogleringskommitté, att bemälde tjänstemans rätt till dylikt arfvode måtte inskränkas till hvad enligt då gällande grunder utginge eller, enligt hvad framdeles blefve stadgadt, kunde komma att utgå till andra aktorer.

Kommitténs ordförande presidenten Burén var emellertid skiljaktig från denna hemställan och erinrade i ett af honom afgifvet särskildt yttrande, bland annat, att aktoratsarfvodet sedan lång tid varit en af advokatfiskalens löneförmåner, hvilken tillföre varit bestämd till tolf procent men vid lönerogleringen 1858 blifvit nedsatt till tio procent. Att göra rättigheten till denna inkomst beroende af hvad andra aktorer åtnjöte i dylik inkomst, skulle enligt reservantens mening sakna giltighet i betraktande af kammarrättens advokatfiskals säregna ställning och af vikten utaf det ämbete, han beklädde, hvilken omständighet äfven betingade, att, då hans fasta lön icke kunde bestämmas till högre belopp än andra tjänstemän i enahanda grad blifvit tillerkändt, de ämbetet åtföljande löneförmåner borde uppgå till så högt belopp, att en fullt lämplig person för ämbetets utöfvande alltid kunde erhållas; och hemställde reservanten, att advokatfiskalens aktoratsarfvode måtte bestämmas att fortfarande utgå med tio procent af de medel, som efter hans åtal i kronans eller annan allmän kassa inflöte.

I sitt öfver kommitténs regleringsförslag angående ämbetsverket den 29 november 1878 afgifna underdåniga utlåtande förklarade kammarrätten sig med afseende å den särskilda vikten för kronan att till förvaltande af det ämbete, kammarrättens advokatfiskal beklädde, kunna påräkna personer af mera framstående duglighet och på grund af de

skäl, kommitténs ordförande i sin reservation i öfrigt andragit, dela den i samma reservation yttrade mening.

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t den 21 februari 1879 af nu omförmälda kommittéförelag och utlåtande yttrade dåvarande chefen för finansdepartementet, att, med afseende å hvad af ordföranden i kommittén och af kammarrätten blifvit anfördt i fråga om förevarande arfvode, advokatfiskalen torde böra bibehållas vid enahanda förmåner, han i detta hänseende för det dåvarande åtnjöte, och detta så mycket hellre, som aktoratsarfvodet utginge efter samma beräkningsgrund, som Kungl. Maj:t ansett böra tillämpas i afseende å kammarkollegii advokatfiskal.

I enlighet med denna hemställan vann frågan då sin lösning, och § 30 i nu gällande instruktion för kammarrätten innehåller den bestämmelsen, bland andra, att kammarrättens advokatfiskal åtnjuter aktoratsarfvode med tio procent å de medel, böter och viten undantagna, som efter hans åtal eller till följd af hans ämbetsåtgärd i andra än anmärkningsmål till betalning utdömas och hvilka i kronans eller annan allmän kassa inflyta.

I sitt till kammarrättens underdåniga utlåtande nu hänskjutna betänkande erinrar förevarande kommitté, hurusom densamma i sitt förslag angående reglering af löneförehållanden m. m. vid kammarkollegium hemställt om upphörande af advokatfiskalen därstädes tillkommande provision eller aktoratsarfvode under framhållande, bland annat, att en dylik inskränkning i afseende å de med sistnämnda advokatfiskalstjänst förenade inkomsterna icke borde kunna verka menligt på befatningens behöriga uppehållande, enär genom tjänstens bibehållande i den andra allmänna lönegraden vore sörjdt för, att för densamma borde kunna erhållas fullt lämplig person. Hvad sålunda blifvit anfördt ägde enligt kommitténs åsikt sin fulla tillämpning äfven beträffande advokatfiskalen i kammarrätten. Då härtill komme, att de åtal eller andra ämbetsåtgärder från denne advokatfiskals sida, för hvilka aktoratsarfvode tillflöte honom, i regel torde vara föranledda af annans initiativ, samt själfva ämbetsåtgärden syntes böra af advokatfiskalen verkställas utan annan ersättning än den, som innebures i honom tillkommande aflöning, ansåge kommittén dylikt aktoratsarfvode icke vidare böra till honom utgå.

Mot kommitténs hemställan i denna fråga har representanten för ämbetsverket inlagt reservation, därvid han med åberopande af de skäl, som blifvit anförda tillföre, då frågan förevarit, uttalat den åsikt, att borttagandet af advokatfiskalens ofvannämnda rätt icke vore af förhållandena påkalladt, i synnerhet icke så länge åklagare i allmänhet bibe-

hölles vid andelar i böter, viten och förbrutet gods, hvarjämte han, med förmälan att, därest sådant ur besparingssynpunkt från statsverkets sida syntes behöfligt, en begränsning af arfvodet likväl torde kunna ske, i tillämpliga delar hänfört sig till hvad representanten för kammarkollegium i yttrande till kommitténs protokoll anført om enahanda förslag angående kollegii advokatfiskal. Denne representant har med framhållande, hurusom genom den advokatfiskalen hittills i detta afseende förunnade förmån han, som i öfrigt åtnjutit lön såsom andra gradens tjänsteman, varit i fråga om aflöningsvillkor bättre ställd än sina vederlikar inom tjänstegraden, vidare yttrat, att, då med hänsyn till advokatfiskalens mera själfständiga ställning och ansvarsfulla bestyr nämnda hans företräde också syntes vara berättigadt samt denne tjänsteman skulle i den nya organisationen för kollegium bibehållas med hufvudsakligen samma åligganden som hittills, han redan ur denna synpunkt trott det var lämpligt, att advokatfiskalen fortfarande hade sig tillförsäkrad ifrågavarande extra förmån, hvilken uppfattning läte sig med kommitténs förslag om advokatfiskalens löneförmåner så mycket mindre förlika, som med den af kommittén ifrågasatta tillökning i lön och tjänstgöringspenningar, tillhopa 800 kronor, bemälde tjänsteman i betraktande af det belopp, hvartill aktoratsarfvodet i genomsnitt för de senare åren uppgått, icke blott icke kunde antagas undfå någon effektiv löneförbättring utan till och med komme i sämre ställning än tillföre. Men äfven ur en annan synpunkt hade bemälde representant ansett aktoratsarfvodet böra kvarstå. Ehuru det naturligen måste förutsättas, att advokatfiskalen i de saker, för hvilkas utförande aktoratsarfvodet utginge, utan särskild vedergällning skulle behörigen fullgöra hvad på honom ankomme, kunde det nog ej förnekas, att han, med utsikt att för egen räkning få behålla någon liten del, af hvad han kunde tillvinna kronan, komme att ägna ett ännu mera intresseradt och uppmärksamt aktgifvande på kronans fördel och detta ej blott i fråga om initiativ utan jämväl med afseende å sina vidare åtgöranden i vederbörande mål. Å andra sidan måste dock medgifvas befogenheten däraf, att arfvodet blefve begränsadt.

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett i sammanhang härmed af sistbemälde representant framställdt förslag i ämnet har kammarkollegium i sitt ofvanberörda underdåniga utlåtande hemställt, huruvida det icke skulle täckas Kungl. Maj:t medgifva, att advokatfiskalens aktoratsarfvode för hvarje år beräknades till tio procent, intill dess det uppgått till femhundra kronor, och därefter till allenast fem procent, dock att arfvodet icke något år finge öfverskrida åtta hundra kronor.

Med tillkännagifvande, att till advokatfiskalen i kammarrätten utgått aktoratsarfvode, år 1903 med 151 kronor 47 öre och år 1904 med 8,068 kronor 21 öre, däraf 7,543 kronor 21 öre härrört af bemälde tjänstemans talan i ett mål af ovanligt vidlyftig beskaffenhet, hvars utredning och handläggning kräft en tid af flera år, tillåter ämbetsverket sig underdånigst framhålla, att jämväl innehafvaren af nu ifrågasvarande maktpåliggande åklagarbefattning skulle i likhet med sin ämbetsbroder i kammarkollegium i betraktande af det belopp, hvartill aktoratsarfvodet de senare åren i medeltal uppgått, lida minskning i sina nuvarande löneförmåner, därest kommittéförslaget vunne godkännande. På grund häraf och med åberopande af hvad vid frågans föregående behandling blifvit anfördt till stöd för advokatfiskalens rätt att fortfarande tillgodonjuta ifrågakomna förmån finner kammarrätten sig böra afstyrka kommitténs förslag i förevarande del men anser i likhet med nämnda ämbetsverks representanter i kommittén en begränsning af arfvodet kunna äga rum, så att det icke må uppgå till oskäligt högt belopp.

Kammarkollegii förslag om arfvodets begränsning till visst årligt belopp kan dock kammarrätten hvad angår aktoratsarfvodet åt detta ämbetsverks advokatfiskal icke för sin del förorda, enär en sådan bestämmelse kunde föranleda därtill, att han för vissa ämbetsåtgärder icke ägde åtnjuta ett arfvode, som för andra dylika åtgärder af enahanda beskaffenhet skulle tillkomma honom, och följaktligen äfven i vissa fall den sporre till ökad nit och intresse i tjänsten, aktoratsarfvodet innebär, komme att saknas. Arfvodets begränsning till ett visst årligt belopp synes ock föranleda den olägenheten, att dess storlek blefve alltför beroende af den tid, under hvilken det arbete verkstälts, därför arfvodet vore afsedt utgöra vedergällning, i det att exempelvis en viss under ett år utförd arbetsmängd skulle, därest densamma fördelades å två eller flera år, kunna medföra ett vida högre arfvode. Kammarrätten tillåter sig därför underdånigst föreslå, att advokatfiskalens aktoratsarfvode måtte för hvarje år utgå med tio procent, intill dess arfvodet uppgått till femhundra kronor, och därefter med endast fem procent.

Mot kommitténs förslag i öfrigt angående reglering af *vissa kammarrättens tjänstemän tillkommande sportelinkomster* har anledning till erinran ej förekommit.

Kommittén öfvergår härefter till beräkning af anslagsbehovet för *vikariatsersättning, arfvoden åt extra biträden, flitpenningar och renskrifningskostnad.*

Vid kommitténs uttalande i fråga om vikariatsersättning vill kammar-rätten endast erinra, att, därest ämbetsverkets förslag om sekreterar-tjänstens bibehållande och två nya revisorstjänsters inrättande vinner afseende, äfven däraf skulle uppkomma någon ökning i utgifterna för vikariatsersättning.

De af kommittén framlagda regleringsförslagen i fråga om extra ordinarie tjänstemäns antagande, tjänstgöring och aflöning finner kammar-rätten ändamålsenliga hvad angår bemälda tjänstemäns tjänstgöring och aflöning. Däremot måste ett godkännande af förslaget om extra ordinarie tjänstemäns antagande befaras komma att framkalla föga lyckliga verkningar. Skulle kommitténs hemställan, att extra ordinarie tjänstemän måtte åtminstone i allmänhet antagas endast i mån af yppadt behof, vinna allmän tillämpning i de centrala ämbetsverken, kunde den faran antagas vara ej aflägsen, att de tjänstemannaaspiranter, hvilka vore i saknad af bekantskaper och förespråkare bland dessa ämbetsverks personal, komme att till skada för en god rekrytering af samma personal få stå till-baka för måhända i duglighet underlägsna medsökande. Det torde icke kunna betviflas, att det af kommittén underkända systemet för antagande af extra ordinarie tjänstemän, hvarigenom inträde i månget centralt ämbets-verk stått öppet för en hvar sökande med erforderlig kompetens, i icke oväsentlig mån bidragit att tillföra tjänstemannapersonalen i dessa ämbetsverk värdefulla krafter. För ett ämbetsverk sådant som kammar-rätten med dess talrika ordinarie tjänstemannapersonal är det själfallet af ej ringa betydelse att för förordnanden äfvensom för besättande af lediga tjänster i ämbetsverket hafva att tillgå ett så stort antal extra ordinarie tjänstemän, att möjlighet verkligen förefinnes för pröfning af vederbörande aspiranters lämplighet och ett urval dem emellan. Kommitténs ifrågavarande förslag skulle ock för ämbetsverket medföra den olägenhet, att detsamma kunde blifva förhindradt antaga lämpliga sökande, hvilka vid sedermera inom verket yppadt behof af arbets-krafter vunnit användning på andra verksamhetsområden.

Kommittén har (delen I sid. 140 och följ.) uttalat den mening, att det vore uppenbart, att anställande af extra ordinarie tjänstemän inom ett ämbetsverk utöfver behofvet eller i obegränsadt antal skulle inverka oförmånligt på deras ställning. I många fall måste det medföra, att arbete icke kunde dem beredas eller åtminstone endast otillräckligt sådant, de uppvandes härigenom redan från början att åstadkomma en ringare arbetsprodukt än de, rätt använda, vore i stånd att lämna. De medel, som funnes anslagna för att bereda tillgång till godtgörelse för

deras arbete, blefve ock otillräckligare, i den mån de skulle fördelas emellan flera. Men det betänkligaste vore, att nyssnämnda förhållande enligt kommitténs mening i hög grad bidroge därtill, att för en stor del af dessa sålunda hos ämbetsverket mottagna tjänstemän tiden, under hvilken de finge tjänstgöra såsom extra, blefve oskäligt lång.

Visserligen lärer det ej kunna förnekas, att, såsom kommittén framhållit, vissa olägenheter äro förbundna med den af kommittén icke gillade ordningen för antagandet af extra ordinarie tjänstemän, men det vill dock synas kammarrätten, som om betydelsen af dessa olägenheter af kommittén öferskattats. Hvad särskildt kammarrätten angår anser ämbetsverket sig ej böra underlåta att meddela, hurusom under de senare åren antalet härstädes tjänstgörande extra ordinarie tjänstemän varit i aftagande och för närvarande knappast motsvarar behovet; och lärer ej heller någon förändring härutinnan vara att förvänta, därest icke en effektiv lönereglering för ämbetsverket varder genomförd. Vid sådant förhållande torde åtminstone för närvarande reglerna för den extra ordinarie tjänstemannapersonalens antagande icke nämnvärdt inverka på längden af den tid, vederbörande få tjänstgöra såsom extra, och i allt fall lärer man äga förutsätta, att tjänstemannaaspiranterna själfva förmå bedöma, huruvida det är med deras fördel förenligt att ägna sina krafter åt det ämbetsverk, i hvilket de tjänstgöra.

Huru som helst finner kammarrätten de skäl, som hvad detta ämbetsverk angår tala mot genomförandet af en sådan anordning som den af kommittén föreslagna, så vägande, att kammarrätten anser sig böra på det bestämdaste afstyrka bifall till kommitténs framställning härutinnan.

Hvad härefter angår behovet af extra arbetskrafter i kammarrätten finner ämbetsverket lika med kommittén, att, därest underställning i afskrifnings- med flera mål komme att upphöra, advokatfiskalen icke vidare skulle hafva behof af amanuensbiträde. Kommittén har vidare ansett det äfven för framtiden kunna vara tillfyllest med nuvarande antalet kansliamanuenser eller fyra, hvilket antal å andra sidan kommittén icke heller funnit sig böra vid sin beräkning underskrida. Då emellertid, därest en effektiv inskränkning, på sätt kammarrätten ansett lämpligt, komme att äga rum i rubrik- och recitskrifningen, det kanslipersonalen påhvilande arbetet lärer komma att undergå någon minskning, vill det synas kammarrätten, som om antalet kansliamanuenser icke skulle behöfva bestännas högre än till två. Beträffande antalet amanuenser å revisionsafdelningen får kammarrätten med åberopande af hvad ämbetsverket därom anfört i sammanhang med frågan om revisorstjänsterna hemställa,

att å nämnda afdelning af verket måtte anställas åtta amanuenser. För aktuarien kan biträde af amanuens ej afvaras. Därest dessa förslag till reglering af amanuensbefattningarna i ämbetsverket vinna godkännande, komme följaktligen deras antal att nedgå till elfva eller detsamma, som kommittén ansett vara erforderligt, hvadan således anslagsbehovet till amanuensarfvoden lärer böra upptagas till 19,800 kronor.

Hvad angår kommitténs förslag till reglering af de oexaminerade biträdenas å revisionsafdelningen tjänstgöring och aflöningsförmåner vill det synas kammarrätten, som om de anspråk, kommittén finner böra ställas å dessa biträden, knappast kunna anses stå i skäligt förhållande till de för dem föreslagna lönevillkoren. Det torde ej saknas anledning befara, att, därest dessa förhållanden ordnas i enlighet med kommitténs förslag, svårigheter komma att möta att till ifrågavarande biträdesbefattningar finna sökande, hvilka äga erforderliga förutsättningar att fylla de med samma befattningar förenade uppgifterna. En så väsentlig skillnad mellan, å ena sidan, ifrågavarande biträdens och, å den andra, amanuensernas arbetstid och aflöningsförmåner som den af kommittén ifrågasatta lärer ej heller befinnas nöjaktigt motiverad med de å de senare ställda större kompetensfordringarna, då för ett rättvist ordnande af dessa förhållanden behörigt afseende naturligtvis måste fästas jämväl vid amanuensernas befodringsutsikter. På grund af hvad sålunda blifvit anfördt anser kammarrätten, som icke har något att erinra mot kommitténs förslag angående antalet ifrågavarande biträden och sättet för bestämmande af grunderna för deras aflöning, arbetstiden för dem böra fastställas till fyra högst fem timmar dagligen och deras arfvoden till lägst 90 kronor i månaden eller 1,080 kronor årligen, hvilka arfvoden sedermera må, i den mån sådant pröfvas skäligt, förhöjas, dock icke utöfver 120 kronor i månaden eller 1,440 kronor för år. Till dessa biträdens aflöning skulle följaktligen erfordras högst 5,760 kronor.

Hvad kommittén yttrat angående flitpenningar och renskrifningskostnad föranleder ej någon erinran från kammarrättens sida.

Med stöd af dessa uttalanden tillåter kammarrätten sig underdånigst hemställa, att ifrågavarande anslag måtte å ämbetsverkets stat upptagas till 36,500 kronor. Den af kammarrätten förordade afvikelsen från kommitténs förslag i denna del föranledes af ökningen af anslagsbehovet dels för vikariatsersättning, dels ock för arfvoden till bemälda oexaminerade biträden.

Med tillämpning af hvad kammarrätten sålunda i underdånighet anför har ämbetsverket uppgjort och får härhos bilägga förslag till stat för kammarrätten.

Öfvergångsförhållanden.

I anledning af hvad kommittén anför därom, att de ordinarie tjänstemän, för hvilka befattning icke kan enligt den nya staten beredas, böra öfverflyttas å öfvergångsstat med de aflöningar, till hvilka innehafvande fullmakter berättiga, samt med tjänstgöringsskyldighet efter kammarrättens bepröfvande, tillåter kammarrätten sig slutligen i underdånighet framhålla, att, därest kommitténs förslag om sekreterartjänstens indragning blefve godkänt, svårigheter torde möta att för denna befattnings innehafvare kunna anordna någon tjänstgöring inom verket, enär de honom för närvarande åliggande göromålen komme delvis att upphöra, delvis att öfvertagas af andra befattningshafvande, och det synes tvifvelaktigt, huruvida han kan förpliktas besörja göromål af väsentligen annan beskaffenhet än dem, som varit förenade med den indragna tjänsten.

Remissakten varder härjämte i underdånighet återställd, hvarjämte bifogas utdrag af kammarrättens denna dag i ärendet hållna protokoll, utvisande de skiljaktiga meningar, som vid den nådiga remissens besvarande härstädes förekommit.

Stockholm den 13 maj 1905.

Underdånigst:

L. ÅKERHJELM.

A. H. BIÖRKLUND.

HENNING VON UNGE.

JOHAN ÖSTBERG.

C. O. ERICKSON.

OSKAR BODIN.

CARL JUEL.

GUSTAF HERNMARCK.

E. LAGERBRING.

Föredragande.

A. W. Cygnæus.

Förslag till stat för
kammarrätten
 att tillämpas från och med år .....

	K r o n o r				
	Lön.	Tjänst- görings- pennin- gar.	Hyres- bidrag.	Summa.	
1 president	7,500	3,600	900	12,000	
1 kammarrättsråd	4,600	2,400	800	7,800	Efter fem år kan lönen höjas med 600 kronor.
7 d:o	32,200	16,800	5,600	54,600	
1 revisionskommisarie	3,400	2,000	600	6,000	Efter fem år kan lönen höjas med 500 kronor och efter ytterligare fem år lika- ledes med 500 kronor.
1 d:o	3,400	2,000	600	6,000	
1 sekreterare	3,200	1,800	600	5,600	
1 advokatfiskal	3,200	1,800	600	5,600	
1 revisor (tillika kon- torsförman)....	2,500	1,500	500	4,500	Efter fem år kan lönen höjas med 500 kronor, efter ytterligare fem år likaledes med 500 kronor och efter än ytterligare fem år äfvenledes med 500 kronor.
1 d:o	2,500	1,500	500	4,500	
1 revisor	2,000	1,500	500	4,000	
17 revisorer	34,000	25,500	8,500	68,000	
1 notarie	1,800	1,500	500	3,800	Efter fem år kan lönen höjas med 400 kronor, efter ytterligare fem år likaledes med 400 kronor och efter än ytterligare fem år äfvenledes med 400 kronor.
3 notarier	5,400	4,500	1,500	11,400	
1 aktuarie och registra- tor	1,800	1,500	500	3,800	
1 förste vaktmästare...	800	400	200	1,400	
1 vaktmästare	500	400	200	1,100	Efter fem år kan lönen höjas med 100 kronor.
3 d:o	1,500	1,200	600	3,300	
Anslag till vikariats- ersättning, arfvoden åt extra biträden, flit- penningar och ren- skrifningskostnad				36,500	
Summa				239,900	

Anmärkning: Om vaktbetjänt i sådan egenskap åtnjuter fri bostad och vedbrand, skall lönen minskas med 250 kronor.

*Utdrag af protokollet, hållet inför Kungl. Maj:ts och Rikets
kammarrätt den 13 maj 1905.*

Närvarande:

Presidenten herr friherre ÅKERHJELM.
Herr kammarrättsrådet BJÖRKLUND.
Herr kammarrättsrådet VON UNGE.
Herr kammarrättsrådet ÖSTBERG.
Herr kammarrättsrådet ERICKSON.
Herr kammarrättsrådet BODIN.
Herr kammarrättsrådet JUEL.
Herr kammarrättsrådet HERNMARCK.
Adjungerade ledamoten advokatfiskalen LAGERBRING.

S. D. Företogs till slutlig justering det af föredraganden, herr kammarrättsrådet Hernmarck uppsatta förslag till underdånigt utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts remiss å kommitténs rörande reglering af statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden m. m. den 18 juni 1904 afgifna betänkande och förslag angående reglering af löneförhållanden m. m. vid Kungl. kammarrätten, om hvilket ärende i protokollet för den 9 innevarande månad senast förmäles; och beslöts underdånigt utlåtande af innehåll, registratoret utvisar.

Följande särskilda yttranden afgåfvos:

af föredraganden:

I olikhet mot kammarrättens pluralitet anser jag kommitténs förslag, att *revisionskommisarierna skulle såsom ledamöter deltaga i afgörandet af revisionsafdelningens anmärkningsmål och därmed i samman-*

hang stående ärenden, böra under vissa förutsättningar vinna godkännande. De fördelar, som genom den föreslagna anordningen skulle kunna ernås, synas mig så afsevärda, att de kunna anses väl uppväga de af densamma befarade olägenheterna. Särskildt förtjänar framhållas det gifna företräde, den af kommittén förordade anordningen äger framför den nuvarande därutinnan, att ett legalt inflytande på de ifrågasvarande målens afgörande tillförsäkras vederbörande föredragande och denne blir juridiskt ansvarig för besluten, fördelar, som endast delvis skulle vinnas genom sådana bestämmelser som de af kammarrättens pluralitet tillstyrkta. Otvifvelaktigt skulle äfven den mera framskjutna och inflytelserika ställning, kommittéförslaget afser att bereda revisionskommisarierna, bidraga att höja deras intresse för tjänsten och i sin mån verka gagneligt å revisionsarbetet i dess helhet.

Det lär emellertid ej kunna förnekas, att förslaget, om än enligt min åsikt synnerligen beaktansvärdt, lider af vissa olägenheter. En af dessa har ock af pluraliteten ansetts så allvarlig, att densamma funnit sig däraf föranlåten att afstyrka förslaget i denna del. Det synes mig dock, som om de af kammarrättens pluralitet mot förslaget yppade betänkligheterna icke bort tillmätas en så afgörande betydelse. Äfven om det måste medgifvas, att revisionskommisariernas dubbelställning såsom chefer för revisionskontoren och föredragande ledamöter i anmärkningsmål kan vara ägnad ingifva tvifvelsmål om den ifrågasatta anordningens lämplighet, håller jag dock före, att rättssäkerheten icke skulle äfventyras genom revisionskommisariernas deltagande i målens afgörande under ansvarighet för besluten, dock under förutsättning, dels att minskning icke, på sätt kommittén föreslagit, sker i antalet i målens afgörande deltagande ledamöter, dels ock att besluten i de af revisionskommisarierna föredragna målen efter fördelning kammarrättsråden emellan af dem kontrollgranskas mera med afseende å deras sakliga innebörd än formella affattning. Denna granskning skulle säkerligen vara till gagn äfven i det afseende, att ledamöterna, hvilka eljest måhända kunde befaras efter hand blifva mera främmande för ifrågakomna mål, därigenom skulle erhålla tillfälle vidmakthålla och vidga sin erfarenhet å förevarande område.

Därest förslaget, att *sekreteraren* skulle föredraga underställda mål angående ersättning för fattigvård, som i Norge tilldelats svenska undersåtar, vunne godkännande, synas mig bemälda tjänstemans befohgenheter och åligganden såsom föredragande i dessa mål böra blifva desamma, som enligt min härofvän uttalade uppfattning borde tillkomma revisionskommisarierna i de af dem föredragna målen och ärendena.

af herr kammarrättsrådet *Juel*:

Kommitténs af kammarrätten tillstyrkta förslag, att, därest icke all underställning af ordinarie afskrifningsmål kommer att upphöra, *koncept till kammarrättens skrivelser angående pröfning af underställda beslut* i dylika mål icke vidare skulle föras, kan jag ej biträda. Ingen ordentlig privatman lär ens i den enklaste affärssak underlåta att behålla en kopia af sina bref. Det synes då vara att gå väl långt i »förenkling», om ett ämbetsverk skulle i några ärenden utfärda skrivelser, till och med innefattande dess slutliga afgörande af ärendena, utan att skrivelsernas lydelse funnes i koncept eller kopia hos ämbetsverket förvarad.

Ej heller kan jag instämma i hvad kammarrätten yttrat om *förenklingen af recit- och rubrikskrifningen* i ämbetsverket. Det är en fordran, å hvilken någon eftergift icke synes mig möjlig, att i kammarrättens slutliga expeditioner i de mål, hvarom här är fråga, nämnes, jämte beslutet, det yrkande, som vederbörande velat draga under kammarrättens pröfning, sådant kammarrätten uppfattat detsamma. Beslutet synes eljest komma att sväfva i luften. Utan att se handlingarna i målet skulle det vara omöjligt och äfven med tillgång till dessa mången gång ganska svårt att finna hvad kammarrätten verkligen i saken åtgjort.

Med denna fråga sammanhänger nära frågan om *notariernas och kansliamanuensernas* befattningar. Anordningen af dessa torde vara af det minst tillfredsställande i kammarrättens nuvarande organisation. Nämnde tjänstemäns göromål bestå med undantag af protokollsföringen, som torde kunna lämnas åsido, då den väl torde komma att snart upphöra, dels i uppsättandet och dels i kollationering och expediering af kammarrättens skrivelser och utslag. Å uppsättningen nedläggas för närvarande ett betydligt arbete, som icke är till motsvarande nytta. Den justering, expeditionen af referenten undergår, är nämligen ofta så grundlig, att af den ursprungliga uppsättningen mången gång föga kvarstår. Endast uppsättningen af skrivelser rörande förberedande åtgärder och gillande af underställda beslut torde i regel lämnas utan rättelse. Hvad åter angår ifrågavarande tjänstemäns befattning med kollationering och expediering så äro dessa göromål af den enkla beskaffenhet, att de torde kunna under sekreterarens öfverinseende anförtros åt oexaminerade personer, hvarför det måste anses såsom slöseri med arbetskraft att därtill anlita notarier och amanuenser. Till afhjälpan af dessa olägenheter synes mig bästa utvägen vara, att uppsättningen af kammarrättens utslag verkställas af vederbörande

referent. Om därtill för kollationering och expediering anställas oexamine-
rade personer, hvilka emellerid böra väl aflönas, på det att dugliga
personer må erhållas, synes en högst betydande reducering af notariernas
och amanuensernas antal kunna ske. Härigenom skulle emellertid
ledamöterna utan tvifvel medhinna något mindre föredragning, hvarför
en ökning af desses antal i stället säkert blefve nödig.

Hvad angår *tiden för kammarrättsrådets föredragning* går väl in-
struktionens stadgande, att kammarrätten sammanträder, så ofta göromålen
det fordra, så långt man kan begära, och någon närmare bestämmelse
i detta afseende anser jag ej böra gifvas. En lagstadgad föredragningstid
måste, om den sättes för lång, medföra den synnerligen svåra olägenhet,
att föredraganden nödgas för att utfylla tiden göra föredragningen om-
ständligare och utförligare än för sakens egen skull kunde befinnas nödigt.
Den ifrågasatta ökningen i föredragningstiden skulle därför ingalunda
med säkerhet vare sig medföra ökad arbete för ledamöterna eller resul-
tera i större arbetsprodukt. Den nu brukliga föredragningstiden anser
jag i allmänhet vara tillräcklig. Understundom kan dock, till följd
däraf att några mål tagit jämförelsevis lång tid att föredraga i för-
hållande till den tid, som arbetet i öfrigt å dem kräfver, en referent
finna sig i tillfälle att föredraga utöfver den honom tillmätta tiden. För
sådant fall borde då, därest tillgång till erforderligt antal bisittare finnes,
stå honom öppet att begära extra föredragning. Ett stadgande härom,
hvilket ock skulle medföra större möjlighet för den enskilde ledamöten
att å sin rotel förhindra uppkomsten af balans eller nedbringa befintlig
sådan, finner jag lämpligen böra meddelas, men annan bestämmelse om
föredragningstidens utsträckning kan jag ej tillstyrka.

Någon förkortning af de s. k. *julferierna* kan jag ej heller till-
styrka. Samma skäl, som vid senaste instruktions utfärdande föranledde
till deras bibehållande vid nuvarande utsträckning, gälla fortfarande.
Skulle, såsom kammarrättens pluralitet föreslår, en förkortning till tre
veckor äga rum, synes afbrottet i stället böra få karaktären af verklig
ledighet, dock med skyldighet för domfört antal ledamöter, som i tur
därtill utsåges, att vid behof sammanträda för handläggning af göromål,
som ej tålde uppskof.

Beträffande de ifrågasatta förändringarna å revisionsafdelningen
kan jag ej tillstyrka borttagandet eller inskränkandet af den *kontors-
förmännen åliggande granskning* af uppkomna anmärkningar. Jag är

öfvertygad, att denna granskning är till verklig nytta, och att det samarbete mellan anmärkningsförfattaren och kontorsförmannen, som häraf föränledes, är till gagn för revisionsarbetet. Med den anmärkningsförfattaren tillerkända rätt att själf utföra talan, då kontorsförmannen ej är därtill villig, synes mig anmärkningsförfattarens själfständighetskraft böra vara fullt tillfredsställt. I nuvarande anordningar vill jag föreslå den ändring, att, då anmärkning af kontorsförmannen godkänts, densamma bör underskrifvas af anmärkningsförfattaren jämte kontorsförmannen.

Den föreslagna *minskningen i revisionskommisariernas antal* vill jag bestämdt afstyrka. Med den vikt, kammarrättens revision äger för hela statsförvaltningen, förefaller det betänkligt att vilja företaga en minskning af revisionens säkerligen värdefullaste arbetskrafter.

I fråga om *tiden för föredragning af revisionens anmärkningar* anser jag lika litet som i fråga om tiden för annan föredragning böra ges bestämda stadganden. Men jag skulle finna lämpligt, om tiden för anmärkningsföredragningen tillmättes så, att någon balans å anmärkningsmål aldrig uppkomme. För sådant ändamål komme tidtals, men säkerligen icke alltid, någon utsträckning af den hittills vanliga föredragningstiden för dessa mål att erfordras. I mån af behof borde denna utsträckning, på sätt under innevarande vårsession ägt rum, få ske äfven på bekostnad af tiden för annan föredragning.

Att allt *revisionsarbete i kammarrätten* i regel bör utföras af *ordinarie tjänstemän*, synes vara en för vårt samhällsskick naturlig fordran. I stället för de elfva amanuenser, som nu själfständigt utföra dylikt arbete, borde därför rätteligen erforderligt antal revisorer tillsättas. Härvid är emellertid att märka, att anledningen, hvarför en så stor del af ifrågasvarande arbete alltsedan senaste omorganisation kunnat anförtros åt och äfven på ett i det hela tillfredsställande sätt skötts af extra tjänstemän, är den, att dessa tjänstemän i allmänhet icke varit unge befodringsökande män utan i regel redan innehaft ordinarie befattningar i andra ämbetsverk och följaktligen ägt ungefär samma erfarenhet och rutin som de ordinarie revisorerna i verket. Då jag anser denna amanuensernas dubbla tjänstgöring långt ifrån att vara till hinder eller skada för deras arbete i kammarrätten tvärtom lända detta till verkligt gagn, skulle jag ur denna synpunkt kunna tillstyrka bibehållandet af nuvarande anordning. Då emellertid i allt fall amanuensernas antal torde vara för stort i förhållande till de ordinarie revisorernas antal, instämmer jag i kammarrättens hemställan om två nya revisorsbefattningars inrättande i stället för tre amanuensbefattningar. Men vill jag därvid

särskildt hafva uttalat, att jag förordat amanuensbefattningars bibehållande för ordinarie revisionsarbete allenast under förutsättning, att för dessa befattningar fortfarande såsom hittills finnes att tillgå ordinarie tjänstemän i andra ämbetsverk. Att bibehålla vissa amanuensbefattningar allenast för att hafva tillgång till lämpliga vikarier för de ordinarie revisorerna bör så mycket mindre ifrågasättas, som säkerligen ännu aldrig förekommit, att en amanuens förordnats till vikarie för en revisor.

af herr kammarrättsrådet *Bodin*:

Därest, på sätt kammarrätten föreslår, föredragande revisionskommisarie icke bemyndigas att deltaga i afgörandet af de utaf honom föredragna mål och ärenden utan allenast i öfverläggningarna, synes mig någon erinran icke böra göras mot kommitténs förslag, att *anmärknings- och därmed jämställda mål och ärenden må prövas och afgöras af endast tre ledamöter.*

af herr kammarrättsrådet *Östberg*:

Uti nedannämnda delar har jag ansett mig böra anföra en från kammarrättens utlåtande skiljaktig mening.

En *förenkling af lagskipningen i beskattningsmål* och med dem jämförliga ärenden synes mig utan fara för rättssäkerheten kunna genomföras på det sätt, att kammarrätten i dessa mål, likasom för närvarande är fallet i fattigvårdsmål och enligt kommitténs af kammarrätten biträdda förslag skulle komma att äga rum i mantalsskrifningsmål, blefve sista instans.

Genom ett mera utsträckt kommunikationsförfarande lärer kunna i kammarrätten vinnas all den ytterligare utredning, som för ett måls slutliga afgörande kan vara erforderlig, och hvad särskildt angår frågor om taxering af fastighet, hvilka frågor kammarrätten, med erinran att i dem själfdeklaration icke är påbjuden, synes vilja på grund här af framhålla såsom bevis på behöfligheten af en ytterligare central instans öfver kammarrätten, lärer erfarenheten noggsamt gifva vid handen, att sådana mål i mindre grad än andra kräfva ett så stort antal instanser som för närvarande.

Gifvet är emellertid, att frågan om sista instans i beskattningsmål och dithörande ärenden icke kan lösas annorledes än i sammanhang med frågan om inrättande i vårt land af en administrativ högsta domstol eller regeringsrätt, likasom att en förändring i taxeringsmyndigheternas organisation vore synnerligen af behovet påkallad.

Anser man sig icke kunna till en administrativ högsta domstol öfverflytta fattigvårdsmålen jämte mantalsskrifnings- och beskattningsmålen samt med dem jämförliga mål, i hvilket fall kammarrätten skulle komma att utgöra ett ämbetsverk allenast för räkenskapsgranskning och hvad därmed står i samband, torde det vara lämpligast att låta kammarrätten utvecklas till en högsta instans för sådana administrativa mål, som beröra fattigvårdens och beskattningsväsendets områden. De förenklingar och fördelar, som häraf följa, äro påtagliga och rättssäkerheten torde genom en sådan anordning icke försvagas utan måhända tvärtom stärkas.

I fråga om *domfört antal ledamöter* vid pröfning af anmärknings- och därmed jämställda mål och ärenden instämmer jag med kammarrättsrådet Bodin.

af herr kammarrättsrådet *von Unge*:

Jag instämmer i hvad referenten anført beträffande behörigheten för *revisionskommisarierna och sekreteraren* att *deltaga i afgörandet af vissa mål och ärenden*, som skulle af dem föredragas, utom i det afseende att jag anser denna deras behörighet icke böra göras beroende af föreskrift om någon sådan särskild kontrollgranskning i dessa mål, som för närvarande skall enligt 20 § af instruktionen för kammarrätten i afseende å de i denna § omförmälda mål utöfvas af ett af de i målens afgörande deltagande kammarrättsråden.

af herr kammarrättsrådet *Biörklund*:

Beträffande revisionsafdelningen instämmer jag i hvad kammarrättsrådet Juel yttrat om ifrågasatt borttagande af eller inskränkning i *kontorsförmännen äliggande granskning* af uppkomna anmärkningar.

af herr *presidenten*:

Lika med referenten anser jag kommitténs förslag, att *revisionskommisarierna skulle såsom ledamöter deltaga i afgörandet af anmärknings- och därmed jämförliga mål och ärenden* böra vinna bifall under de af referenten angifna förutsättningarne.

Däremot synas mig tillräckliga skäl saknas att, på sätt referenten ifrågasatt, i sammanhang med den af kammarrätten föreslagna öfverflyttningen på *sekreteraren* af skyldigheten att föredraga underställda mål angående ersättning för fattigvård, som i Norge tilldelats svenske undersåtar, tillägga bemälda tjänsteman annan befogenhet och ställning med hänseende till nämnda mål, än som skulle tillkomma honom vid hand-

läggningen af andra till hans föredragning hörande ärenden, dock att föreskrift synes mig böra meddelas därom, att sekreteraren vid föredragningen af de omförmälda fattigvårdsmålen skall hafva förslag till beslut eller utlåtande skriftligen affattadt.

In fidem:
H. Sjöberg.
